

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ :

**« Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Πολιτικές στην
Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Έρευνα »**

**ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : Διεθνείς και δικαιοδοτικοί μηχανισμοί
για την επίλυση του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας ανάμεσα
στην Ελλάδα και Τουρκία.**

Μεταπτυχιακός φοιτητής: ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

Επιβλέπων Καθηγητής : ΠΕΤΡΟΣ ΛΙΑΚΟΥΡΑΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

**Τριμελής Επιτροπή για την αξιολόγηση της μεταπτυχιακής
διπλωματικής εργασίας:**

Πέτρος Λιάκουρας, Αναπληρωτής καθηγητής

Φωτεινή Ασδεράκη, Επίκουρη καθηγήτρια

Χαράλαμπος Γκούσιος, Αναπληρωτής καθηγητής

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόψυχα τον καθηγητή κ. Πέτρο Λιάκουρα για την ενθάρρυνση, τη βοήθεια και τη στήριξη που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Οι πολύτιμες συμβουλές καθώς και οι γνώσεις που μου μετέδωσε αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας αλλά και του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Ευχαριστώ τους γονείς μου Βαγγέλη και Βασιλική, την αδερφή μου Μαίρη καθώς και τη Νατάσσα, για την ηθική συμπαράσταση, τη κατανόηση και την υπομονή τους όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μου. Τους ευχαριστώ ιδιαίτερα που πίστεψαν σε μένα όταν δε πίστευα εγώ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ-ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η Υφαλοκρηπίδα	9
1.1. Ο γεωλογικός παράγοντας.....	9
1.2. Η νομική υπόσταση.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	
Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων.....	10
2.1. Το νομικό καθεστώς της Σύμβασης της Γενεύης.....	22
2.2. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο της επίλυσης των Ελληνοτουρκικών διαφορών.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.	
Η ελληνοτουρκική διένεξη για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας: ιστορική αναδρομή.....	32
3.1. Οι θέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας για την υφαλοκρηπίδα.....	39
3.2. Το νομικό πλαίσιο της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου.....	41
3.3. Η λύση της Διαιτησίας.....	56
3.4. Η προσφυγή στο ΔΔΧ για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας.....	57
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90

Περίληψη

Στις σχέσεις Ελλάδας Τουρκίας, τα κύρια ζητήματα που απασχολούν τις δύο χώρες πολιτικά αλλά και οικονομικά σχετίζονται με τη Κύπρο ή το Αιγαίο. Ειδικότερα το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας, έχει απασχολήσει έντονα τα δύο κράτη ειδικά μετά τη πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα αίτια των διαφορών αυτών πηγάζουν από αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα των δύο χωρών. Η Ελλάδα είναι αποφασισμένη να επιλύσει τα ζητήματα αυτά μέσω των αναγνωρισμένων αρχών του διεθνούς δικαίου, αλλά εμποδίζεται από την άρνηση της Τουρκίας να συνεργαστεί στο πλαίσιο των παραμέτρων των διεθνών οργανισμών όπως τα Ηνωμένα Έθνη και το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης. Ως προς την επίλυση του ζητήματος, η επικρατέστερη οδός φαίνεται να είναι το Διεθνές Δικαστήριο ή η Διαιτησία.

Επιπλέον, η θέση της Τουρκίας είναι ισχυρότερη όσον αφορά τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ιδιαίτερα εκείνα που βρίσκονται κοντά στις ακτές της. Μερικά από τα νησιά του Δυτικού Αιγαίου βρίσκονται πολύ κοντά στην ηπειρωτική ακτή της Ελλάδας ενώ στο ανατολικό μισό δεν έχουν τους ίδιους γεωγραφικούς δεσμούς με την ελληνική ηπειρωτική χώρα. Ένας πιθανός συμβιβασμός μπορεί να είναι η αποδοχή μιας χωρικής θάλασσας μήκους 12 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της Ελλάδας, αλλά όχι από τα νησιά της. Άλλο μπορεί να είναι να επιτρέψει τουλάχιστον σε κάποια από τα νησιά της Ελλάδας στο δυτικό Αιγαίο, να δημιουργήσουν ζώνες 12 ναυτικών μιλίων, συνεχίζοντας παράλληλα να συμπεραίνει ότι τα ανατολικά ελληνικά νησιά πρέπει να περιορίζουν τις εδαφικές θάλασσές τους σε 6 ναυτικά μίλια.

Λέξεις-κλειδιά: υφαλοκρηπίδα, ελληνοτουρκικές σχέσεις, Αιγαίο, Διεθνές Δικαστήριο, Διαιτησία

Abstract

In the relations between Greece and Turkey, the main issues that concern the two countries are politically and economically related to Cyprus or the Aegean. The issue of the continental shelf has been highly concerning by the two states, especially after the fall of the Soviet Union and the establishment of the European Union. The causes of these differences arise from conflicting national interests of the two countries. Greece is determined to resolve these issues through the recognized principles of international law but is hampered by Turkey's refusal to cooperate within the framework of the parameters of international organizations such as the United Nations and the International Court of Justice. As far as a resolution is concerned, the most prevalent way seems to be the International Court or Arbitration.

Moreover, Turkey's position is stronger regarding the Eastern Aegean islands, especially those near its shores. Some of the Western Aegean islands are very close to the mainland coast of Greece while in the eastern half they do not have the same geographical links with the Greek mainland. A possible compromise may be the acceptance of a 12 nautical mile seas from the coasts of Greece but not from its islands. Another may be to allow at least some of the islands of Greece in the western Aegean to create 12 nautical mile zones, while continuing to conclude that the eastern Greek islands must limit their territorial seas to 6 nautical miles.

Key words: continental shelf, Greek-Turkish relations, Aegean, International Court, Arbitration

Εισαγωγή

Η Ελλάδα και η Τουρκία, τα δύο γειτονικά κράτη του Αιγαίου Πελάγους, μοιράζονται μια ιστορία συνεργασίας καθώς και συγκρουσιακών σχέσεων. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 έως σήμερα, τα δύο κράτη έχουν περιέλθει σε πολλές διαφωνίες, μερικές από τις οποίες αποδείχθηκαν μεγάλες κρίσεις που τα οδήγησαν εν όψει πολεμικής κατάστασης. Η κύρια πηγή σύγκρουσης μεταξύ των κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Τουρκίας τείνει να προέρχεται είτε από την Κύπρο, είτε από το Αιγαίο. Αυτά τα ζητήματα όχι μόνο εξακολουθούν να υφίστανται, αλλά οδηγούν παράλληλα σε μια συνεχώς ασταθή και τεταμένη ατμόσφαιρα στην περιοχή (Gunduz, 1996).

Η ασταθής και συγκρουσιακή σχέση της Ελλάδας και της Τουρκίας, άρρηκτα συνδεδεμένη με το Αιγαίο δεν είναι μόνο θέμα διμερών πολιτικών σχέσεων, αλλά διακρίνεται και από τον οικονομικό παράγοντα. Αυτό που είναι εντυπωσιακό για το θέμα είναι ότι το σημερινό αδιέξοδο σχετικά με την οριοθέτηση των υφαλοκρηπίδων, στερεί από τα δύο κράτη τη χρήση πιθανών οικονομικών πόρων. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός πως μια μόνιμη λύση στο πρόβλημα θα επιτρέψει και στα δύο κράτη να επωφεληθούν από τους φυσικούς πόρους και από την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου (Charney, 1994).

Μελετώντας την πρόσφατη ιστορία οφείλουμε να σταθούμε στο 1976, όπου η Τουρκία είχε προσφέρει στην Ελλάδα την από κοινού εκμετάλλευση των φυσικών πόρων κάτω από το Αιγαίο, πρόταση που απορρίφθηκε από την Ελλάδα. Ως εκ τούτου, οι πόροι αυτοί δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μετά τη Συμφωνία της Βέρνης του 1976, όπου Ελλάδα και Τουρκία συμφώνησαν να μην εξερευνήσουν και να εκμεταλλευτούν τα αποθέματα στη θάλασσα, με αποτέλεσμα σημαντική οικονομική ζημία (Δίπλα, 1996).

Δέον να αναφερθεί πως δεν υπήρχε οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Όταν το 1963 η Ελλάδα άρχισε να διεξάγει ερευνητικές εργασίες και χορήγησε άδειες εξερεύνησης στο Αιγαίο εκτός των ελληνικών χωρικών υδάτων. Από την πλευρά της η Τουρκία ξεκίνησε την πρώτη σεισμική έρευνα στο Αιγαίο το 1968. Παράλληλα με την εντατικοποίηση των ελληνικών δραστηριοτήτων εκμετάλλευσης, η Τουρκία χορήγησε το 1973 άδειες στην τουρκική πετρελαϊκή εταιρία (ΤΡΑΟ). Δεδομένου ότι χορηγήθηκαν περισσότερες άδειες από τα δύο κράτη για διεξαγωγή έρευνας για το Αιγαίο, αμφότερα τα κράτη άρχισαν να αμφισβητούν την εγκυρότητα των αδειών που εκδίδουν οι κυβερνήσεις. Το θέμα αυτό σύντομα έγινε πολύ έντονο και προβληματικό

όσον αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Εκτός από τα άλλα προβλήματα στο Αιγαίο¹, το ζήτημα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας έγινε ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα που δεν έχουν επιλυθεί μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, επηρεάζοντας άμεσα και συνεχώς τις διμερείς τους σχέσεις (Αλεξανδρή κ.ά., 1991). Αρχικά, θα πρέπει να ορίσουμε την έννοια της υφαλοκρηπίδας, ως προς την γεωλογική της έννοια είναι η προέκταση της ξηράς στη θάλασσα μέχρι του σημείου που εκκινεί η ωκεάνια άβυσσος. Ως προς τη νομική της υπόσταση η διαμόρφωση της ξεκίνησε με τη διακήρυξη του Τρούμαν το 1945, όταν οι τεχνολογικά προηγμένες κυβερνήσεις άρχιζαν να ενδιαφέρονται για τους βυθούς θαλασσών (Ροζάκης, 1977). Η γεωλογική και νομική έννοια της υφαλοκρηπίδας θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τον τρόπο που η ύπαρξη της καθόρισε τις σχέσεις των δύο κρατών, που θα μας απασχολήσουν εν τη παρούση εργασία.

Επιπλέον, η μελέτη του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας εμφανίζει εξίσου σημαντικές προεκτάσεις τόσο για τα δεδομένα των δύο κρατών όσο και για την ευρωπαϊκή πολιτική. Μετά την αποσύνθεση της Σοβιετικής Ένωσης και μαζί με τον νέο πολιτικό χάρτη της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) υποχρέωσε τις χώρες μέλη, όπως και τα υποψήφια κράτη, να επιλύσουν τα ζητήματα των εδαφικών και κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, ως θεμελιώδη και απαραίτητη προϋπόθεση για μια ευρωπαϊκή γεωγραφία χωρίς συγκρούσεις (Ζαφειρόπουλος, 1995).

Η πολιτική αυτή αντικατοπτρίστηκε στη διάσκεψη κορυφής της ΕΕ του 1997 στο Λουξεμβούργο, στην οποία ζητήθηκε η επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Από αυτή την άποψη, είναι πολύ σημαντικό να βρεθεί μια λύση για τη διαφορά της υφαλοκρηπίδας όσο το δυνατόν νωρίτερα. Επηρεάζει πολιτικά και οικονομικά και τα δύο κράτη και συνεπώς είναι αδήριτη ανάγκη να βρεθεί μια λύση άμεσα (Κούρκουλου, 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η Υφαλοκρηπίδα

1.1.Ο γεωλογικός παράγοντας

Ο όρος της υφαλοκρηπίδας ως προς την γεωλογική της υπόσταση συνίσταται στην προέκταση της ξηράς στη θάλασσα μέχρι του σημείου που εκκινεί η θαλάσσια άβυσσος. Ως εκ τούτου, από γεωλογικής απόψεως υπάρχει μια συσχέτιση ανάμεσα στη ξηρά και τον θαλάσσιο βυθό. Οι επιστήμονες έχουν μελετήσει και διαπιστώσει πως στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη παρουσιάζεται μια ομοιόμορφη καθοδική πορεία από το σημείο της ξηράς μέχρι τα μεγάλα βάθη της θάλασσας, που μπορεί να φτάνει και στα 200 μέτρα βάθους. Το κομμάτι της υφαλοκρηπίδας διακόπτεται εκεί που ο βυθός έχει απότομη κλίση και το τμήμα αυτό με την απότομη κλίση ονομάζεται υφαλοπρανές. Μετά από την κλίση αυτή, ο βυθός εμφανίζει απότομη καθοδική πορεία, που οδηγεί σε αβυσσικά βάθη (Ροζάκης, 1974-1977).

1.2. Η νομική υπόσταση

Η νομική υπόσταση της έννοιας της υφαλοκρηπίδας έχει την αφετηρία της στο 1945, με τη διακήρυξη του δόγματος Τρούμαν. Η νομική αυτή αφετηρία επεξηγείται από το γεγονός του ενδιαφέροντος που είχαν επιδείξει τα ανεπτυγμένα κράτη για τους βυθούς των θαλασσών. Το ενδιαφέρον αυτό δικαιολογείται από την πολιτική οπτική των κρατών να μπορέσουν να αποκτήσουν τα περισσότερα, δυνατά οφέλη για την κάλυψη των αναγκών τους. Ανάλογα με το θαλάσσιο τους ενδιαφέρον παρατηρείται και η τεχνολογική εξέλιξη αυτών, ώστε να διαθέτουν περισσότερες δυνατές ευκαιρίες και δυνατότητες εκμετάλλευσης των υποθαλάσσιων δυνατοτήτων (Μυλωνόπουλος, 2012).

Όπως αναφέρθηκε, ο πρόεδρος των Η.Π.Α., Χ. Τρούμαν απέδωσε στην έννοια υφαλοκρηπίδα, τη νομική της διάσταση, με αποτέλεσμα από το 1945, και έκτοτε να υφίστανται πολιτικές κρατών, που είτε θα αφορούν τις διακηρύξεις δικαιωμάτων, και κατ' επέκταση κυριαρχίας επί των βυθών και του υπεδάφους γειτνιαζόντων κρατών είτε θα υπερτονίζονται οι εθνικές διεκδικήσεις των ίδιων των κρατών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί πως η πολιτική των κρατών διαφέρει. Άλλοι εκκινούν από την ανάγκη τους για κυριαρχική πολιτική, άλλοι παρακινούνται από την επιθυμία τους για κυριαρχικά δικαιώματα και άλλοι, καθοδηγούνται από δικαιώματα που βασίζονται στην εκμετάλλευση. Απαραίτητο να τονιστεί πως υφίσταται μια

ασάφεια στη νομοθεσία κρατών περί της ακριβούς οριοθέτησης των βυθών, με αποτέλεσμα η διαδικασία που ακολουθείται κατά καιρούς να μην έχει όμοια χαρακτηριστικά, γεγονός που ταυτίζεται με τη δυσλειτουργία και τη δυσκολία ύπαρξης ενός διεθνούς κανόνα που θα εφαρμόζεται επ' αυτών των θεμάτων (Συρίγος, 2015).

Με την πάροδο του χρόνου, περίπου στη δεκαετία του '50, παρουσιάζεται ένας κανόνας, που ήταν ως επί το πλείστον αποδεκτός, που σχετίζεται με ζητήματα που αφορούσαν την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας. Η καθοριστική νομική στιγμή για τον καθορισμό των δικαιωμάτων και των ορίων του παράκτιου κράτους, προσδιορίζοντας επ' ακριβώς το ενιαίο νομικό status, που θα περιγράφει και θα ορίζει την λεπτομερή έννοια της υφαλοκρηπίδας είναι η Συνδιάσκεψη της Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας (Συρίγος, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων

Η ελληνοτουρκική σύγκρουση θεωρείται από πολλούς ως μια τοπικιστική σύγκρουση με βαθιές ιστορικές ρίζες, γόνο εθνικισμών και της πολιτικής. Πράγματι, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις χαρακτηρίζονται τόσο από τον ανταγωνισμό όσο και την δυσπιστία. Ο ανταγωνισμός είναι το αποτέλεσμα των αντικρουόμενων εθνικών συμφερόντων, όπως αυτά έχουν εκφραστεί και από τις δύο πλευρές. Η δυσπιστία αυτή εξηγείται από τις πολιτισμικά προκατειλημμένες αντιλήψεις του "άλλου". Εάν ο ανταγωνισμός και η δυσπιστία θεωρούνται δεδομένα χαρακτηριστικά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το ίδιο συμβαίνει και για μια σειρά διαμεσολαβήσεων που αναλαμβάνονται από διάφορα μέρη, κατά τη διάρκεια ή μετά από κρίσεις (Velos, 1987-1988).

Το δόγμα Τρούμαν και η συμμαχία του NATO ήρθε μόνο να επιβεβαιώσει την παραδοσιακά στενή φιλία και τις κοινές αξίες ανάμεσα στην Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Ελλάδα και άλλο ένα μέλος του NATO, η Τουρκία, όμως, δεν είχαν τόσο φιλική και συνεργατική σχέση όσο με εκείνη των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ελλάδας. Επί του παρόντος, η Τουρκία προκαλεί την Ελλάδα σε πολλά μέτωπα, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής που ακολουθείται στα Βαλκάνια, τις παραβιάσεις από την Τουρκία του ελληνικού εναέριου χώρου, την βραχονησίδα Ίμια στα Δωδεκάνησα όπου λανθασμένα ισχυρίζεται η Τουρκία σαν δική της, το επίμαχο ζήτημα

της Κύπρου, καθώς και της κακομεταχείρισης από τη Τουρκία του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και της ελληνικής μειονότητας που κατοικεί στην Τουρκία (Περράκης, 2003).

Η Ελλάδα είναι αποφασισμένη να επιλύσει τα ζητήματα αυτά μέσω των αναγνωρισμένων αρχών του διεθνούς δικαίου, αλλά εμποδίζεται από την άρνηση της Τουρκίας να συνεργαστεί στο πλαίσιο των παραμέτρων των διεθνών οργανισμών όπως τα Ηνωμένα Έθνη και το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (Δίπλα, 1996).

Στον τομέα της ασφάλειας, η Ελλάδα έχει υπογράψει συμφωνίες συνεργασίας άμυνας με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία και για ανάπτυξη στενότερων δεσμών ασφαλείας με την Αλβανία. Από την έναρξη της βοσνιακής σύγκρουσης, η Ελλάδα έχει υιοθετήσει μια στάση αρχής όσον αφορά την ειρηνική διευθέτηση της κρίσης. Η ελληνική ανθρωπιστική βοήθεια στη Βοσνία και σε όλους τους λαούς που υποφέρουν από την πρώην Γιουγκοσλαβία, ανεξάρτητα από την εθνικότητα ή τη θρησκεία τους, ήταν αρκετά σημαντική (Ηφαιστος & Πλατιάς, 1992).

Επιπλέον, η Ελλάδα ενεργά και επανειλημμένα ανέλαβε διπλωματικές πρωτοβουλίες, που υποστηρίζονται από τους εταίρους και τους συμμάχους της, με στόχο τον τερματισμό του πολέμου. Μετά τις ειρηνευτικές συμφωνίες του Ντέιτον, η Ελλάδα έστειλε ένα στρατιωτικό άγημα στη Βοσνία για να εξυπηρετήσει παράλληλα με τα στρατεύματα των ΗΠΑ, στο πλαίσιο της Διεθνούς Δύναμης («IFOR»), τη διατήρηση της ειρήνης. Επιπλέον, η Ελλάδα βοηθά στην προσπάθεια ανασυγκρότησης μέσω οικονομικών και τεχνικών ενισχύσεων (ως άνω).

Λαμβάνοντας υπόψη την πιθανή αστάθεια στα Βαλκάνια, είναι προφανές ότι ο ρόλος της Ελλάδας είναι απαραίτητος για την ειρήνη και την ευημερία στην περιοχή. Αυτό συνεπάγεται πως οποιαδήποτε απειλή για την ασφάλεια στην Ελλάδα, αυτόματα θα μπορούσε να υπονομεύσει την ασφάλεια και τη σταθερότητα στα Βαλκάνια. Μια τέτοια αποσταθεροποίηση είναι σίγουρα εναντίον των συμφερόντων της περιοχής, της δυτικής συμμαχίας, και των Ηνωμένων Πολιτειών. Η προοπτική της περιφερειακής αποσταθεροποίησης, ωστόσο, συνεχίζει να αυξάνει γιατί η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια αυξανόμενη απειλή από την Τουρκία (Oguzlu, Summer 2003).

Η Βοσνιακή σύγκρουση, η Σοβιετική επεκτατική πολιτική κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, και οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι που διεξήχθησαν κατά κύριο λόγο

στα ευρωπαϊκά και βαλκανικά εδάφη, λειτουργούν ως υπενθύμιση του κόστους του ολοκληρωτισμού και του εδαφικού ρεβιζιονισμού για την ανθρωπότητα. Από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, και η Ευρωπαϊκή ήπειρος που εκτείνεται από τα Πυρηναία ως τα Ουράλια Όρη, συμφώνησαν ότι η αλλαγή των ευρωπαϊκών συνόρων με τη βία ή την απειλή βίας είναι απολύτως απαράδεκτη (Zahariadis, Fall 2000).

Εντούτοις, η Τουρκία, μέλος του NATO και επίδοξο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα επιχειρήματα με άμεση παραβίαση του διεθνούς δικαίου και των συνθηκών, έχει επιδοθεί σε μια πολιτική εδαφικού ρεβιζιονισμού εναντίον της Ελλάδας. Για πάνω από πέντε δεκαετίες, η Τουρκία απειλεί με τη χρήση βίας να αλλάξει το *status quo* στο Αιγαίο (Σαρηγιαννίδης, 2013).

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων επτά δεκαετιών, η Συνθήκη της Λωζάννης, η οποία υπεγράφη το 1923, προσέφερε το βασικό νομικό πλαίσιο που ρύθμιζε τις διμερείς σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Μια σειρά από άλλες πολυμερείς συνθήκες και συμφωνίες, όπως η Συνθήκη του Βορείου Ατλαντικού και η Συνθήκη της Ρώμης ορίζουν επίσης τις ελληνοτουρκικές σχέσεις (Περράκης, 2003).

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις απεικονίζουν ένα επαναλαμβανόμενο φαινόμενο στις σύγχρονες διεθνείς υποθέσεις: μια βαριά οπλισμένη χώρα, η Τουρκία, με ένα παρελθόν στρατιωτικών επιθέσεων εναντίον των γειτόνων της, επιδιώκει να αναθεωρήσει το *status quo* σε βάρος ενός από τους γείτονές της, της Ελλάδας. Οι βασικότεροι τομείς προστριβής της Ελλάδας με τη Τουρκία θα αναλυθούν παρακάτω (Kariotis, 2007).

Η υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου

Μετά την κρίση του 1974 τα εκκρεμή θέματα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία επεκτάθηκαν σε ποικίλους χώρους και τομείς. Ο κύριος άξονας της αντιπαράθεσης έγινε τώρα το Αιγαίο. Η έκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης και του εναέριου χώρου, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ο επανεξοπλισμός των ελληνικών νησιών, καθώς και η διοίκηση και ο έλεγχος ρυθμίσεων από το NATO μαζί με τις διαφορές στο Αιγαίο εξακολουθούν να μαστίζουν τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Τα ζητήματα αυτά συνδέονται μεταξύ τους, επιτρέποντας έτσι ευκαιρίες ή θέτοντας περιορισμούς για συμβιβασμό, ανάλογα με τις παραδοχές που γίνονται από

τη φύση της σύγκρουσης. Η ύφεση στις σχέσεις Ανατολής - Δύσης, κλιμακώθηκε το καλοκαίρι του 1975, με τη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, όπου είχε ως αποτέλεσμα την επανεκτίμηση των απειλών από την ελληνική πλευρά (Λιάκουρας, 2013).

Η διαμάχη στο Αιγαίο είναι το αποτέλεσμα των αντικρουόμενων ζωτικών συμφερόντων, μια νοοτροπία παιγνίου μηδενικού αθροίσματος και μια αναλυτική πρωτοκαθεδρία της πολιτικο-στρατιωτικής αντί της πολιτικο-οικονομικής στρατηγικής ανάλυσης (Stearns, 1992). Τα ζητήματα ασφαλείας γίνονται ολοένα και πιο σημαντικά και οι συνεχή κρίσεις απειλούν την ειρήνη. Η διαμεσολάβηση ή ο συμβιβασμός γίνεται δύσκολος λόγω των δύο διαφορετικών προσεγγίσεων στα ζητήματα που υιοθετούνται από τις δύο χώρες. Η Ελλάδα από την πλευρά της επιμένει σε μια νομική ανάλυση, δεδομένου ότι το διεθνές δίκαιο θεωρείται ως υποστηρικτικό των ελληνικών θέσεων. Η Τουρκία από την άλλη, ευνοεί μια πολιτική βάση για συμβιβασμό, μια έννοια «ισότητας», η οποία αντικατοπτρίζει καλύτερα την δύναμη και την πραγματικότητα των *status quo* (Συρίγος, 1997).

Το 1975 η Ελλάδα και η Τουρκία απέτυχαν να διευθετήσουν το θέμα της υφαλοκρηπίδας, που είχε προκύψει το 1973, μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου. Η Τουρκία δεν συμφώνησε να υποβάλει την υπόθεσή αυτή στο Διεθνές Δικαστήριο, υπαναχωρώντας από μια προηγούμενη θέση, κάτω από έντονες πολιτικές πιέσεις. Οι πολιτικοί ηγέτες της Τουρκίας ήταν πρόθυμοι να αναγνωρίσουν ότι το υφιστάμενο διεθνές δίκαιο και νομικό προηγούμενο ευνοούσε την Ελλάδα, ακόμη και αν δεν έπραξαν αναλόγως σε όλες τις περιπτώσεις. Απαντώντας σε εθνικιστικές πιέσεις η τουρκική κυβέρνηση "... αποφάσισε να επαναβεβαιώσει τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο" με τη διεξαγωγή σεισμικών ερευνών σε «αμφισβητούμενα» ύδατα (ως άνω).

Τον Φεβρουάριο του 1976, η τουρκική πλευρά πρότεινε μια «συμφωνία - πακέτο» για όλα τα εκκρεμή θέματα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Παράλληλα, ναυτικές ασκήσεις διεξήχθησαν από τις τουρκικές δυνάμεις στο Αιγαίο την ίδια στιγμή που η σύμβαση για το νέο νόμο των θαλασσών βρισκόταν εν εξελίξει σε συνάντηση στη Γενεύη. Αργότερα, τον Απρίλιο του 1976, ο Έλληνας πρωθυπουργός πρότεινε μια συμφωνία για τη μη προσφυγή στη βία και για ανταλλαγές πληροφοριών εξοπλισμών, η οποία απορρίφθηκε με την αιτιολογία των ήδη υφιστάμενων δεσμεύσεων μέσω της συμμαχίας του NATO. Μόνο οι ΗΠΑ θα

μπορούσαν να ασκήσουν κάποια αποτελεσματική πίεση στην τουρκική πλευρά. Μετά το εμπόριο στα όπλα οι Τούρκοι ανταπέδωσαν αντί να ενδώσουν, και αρνήθηκαν τη χρήση των αμερικανικών βάσεων και εγκαταστάσεων στην Τουρκία (Siegl, 2002).

Η περιγραφείσα κατάσταση παρέμεινε αδιαφοροποίητη ακόμη και μετά της κυβερνητική αλλαγής στη στάση της Άγκυρας, η οποία ανταμείφθηκε με μια αμυντική συμφωνία. Η Ελλάδα εκδήλωσε την ανασφάλεια της ζητώντας εδαφικές εγγυήσεις από συμφωνίες, σχετικές με την συμφωνία US33. Η αλληλογραφία Κίσινγκερ-Μπίτσιου αποδεικνύει την ελληνική προσπάθεια για να ενισχύσει τη θέση ασφάλειας της από τις δεσμεύσεις τρίτων (ως άνω)).

Στις αρχές Αύγουστου του 1976 η Τουρκία ξεκίνησε μια σειρά εξερευνησεων μεταξύ των νησιών Λήμνου και Μυτιλήνης. Το ερευνητικό πλοίο συνοδευόταν από πολεμικό σκάφος και υπήρχε στενή παρακολούθηση από τα ελληνικά πολεμικά πλοία. Η πράξη αυτή συνιστούσε αμφισβήτηση των κυριαρχικών ελληνικών δικαιωμάτων στο Αιγαίο Πέλαγος. Οι υποψίες για την πρόθεση επεκτατικής τουρκικής εξωτερικής πολιτικής είχαν ξεκινήσει ένα χρόνο πριν στην Αθήνα, το 1975, με την ίδρυση της τουρκικής Τέταρτης Στρατιάς, ή αλλιώς, του «Στρατού Αιγαίου». Επίσης, τον Μάρτιο του 1976, η αντιπρόεδρος της τουρκικής κυβέρνησης ανέφερε πως όλα τα νησιά του Αιγαίου στην τουρκική ενδοχώρα, συμπεριλαμβανομένων των Δωδεκανήσων, πρέπει να ανήκουν στην Τουρκία. Η κοινοβουλευτική αντίδραση της ελληνικής αντιπολίτευση ήταν το αίτημα της βύθισης του πλοίου που διεξήγαγε τις ωκεανολογικές έρευνες. Η Ελλάδα ζήτησε συνάντηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και προσέφυγε στο Διεθνές Δικαστήριο για την έκδοση προσωρινής απόφασης. Συστάσεις από το Συμβούλιο Ασφαλείας προσπάθησαν να ικανοποιήσουν τις ανησυχίες και των δύο μερών και συντάχθηκαν από τους συμμάχους του NATO (Stearns, 1992).

Μετά την εκτόνωση της κρίσης διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν στη Βέρνη, το Νοέμβριο του 1976, και οι δύο πλευρές ανέλαβαν την υποχρέωση να απέχουν από ενέργειες που θα μπορούσαν να εμποδίσουν την επίλυση των διμερών διαφορών με ειρηνικά μέσα. Ελληνική παραχωρήσεις κρίθηκαν απαραίτητες καθώς οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την ΕΟΚ, θα μπορούσαν να τεθούν σε κίνδυνο από μια παράταση της κρίσης στο Αιγαίο (Woodhouse, 1991). Το μοτίβο της συνεχούς προσφυγής σε μη καταληκτικές διαπραγματεύσεις μετά την κλιμάκωση των

εντάσεων οδήγησε πολλούς να θεωρούν τις ελληνοτουρκικές διαφορές ως ένα κοινοτικό, άλυτο θέμα (Δίπλα, 1996).

Η μετατόπιση της διαμάχης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στον *βυθό της θάλασσας του Αιγαίου* μπορεί να εντοπιστεί στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν η Τουρκία χορήγησε άδειες πετρελαϊκής εξερεύνησης στο Αιγαίο, σε περιοχές θαλάσσιου βυθού που ισχυρίζεται η Ελλάδα ότι ανήκουν στα νησιά της. Τον Φεβρουάριο του 1974, η Ελλάδα, με ένα *Verbale* σημείωμα που στάλθηκε στην Τουρκία, αμφισβήτησε την εγκυρότητα των αδειών που χορήγησε η Τουρκία, κράτησε τα κυριαρχικά της δικαιώματα πάνω στην υφαλοκρηπίδα κοντά στις ακτές των ελληνικών νησιών και υποστήριξε ότι την οριοθέτηση μεταξύ των δύο κρατών με βάση μια ενδιάμεση γραμμή: «Η Τουρκία απάντησε με το *Verbale Note* ° ότι τα ελληνικά νησιά κοντά στις τουρκικές ακτές δεν διαθέτουν δική τους υφαλοκρηπίδα, αμφισβήτησαν τη δυνατότητα εφαρμογής μιας διάμεσης γραμμής και επιδιώκουν να επιτύχουν λύση συμφωνία» (Κεντρωτής, 1999).

Σύμφωνα με την Ελλάδα, η οριοθέτηση θα μπορούσε να επιτευχθεί εφαρμόζοντας τις αρχές που διατυπώθηκαν από τη Σύμβαση του 1958 της ηπειρωτικής Ευρώπης ("Σύμβαση της Γενεύης"). "Η Τουρκία εξέφρασε την προθυμία της να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις". Ωστόσο, το Μάιο του 1974 ένα τουρκικό πλοίο ξεκίνησε ένα πρόγραμμα εξερεύνησης στο Αιγαίο Πέλαγος (Poulantzas, 1991).

Τον Φεβρουάριο του 1975, η Ελλάδα και η Τουρκία συμφώνησαν να συντάξουν ειδική συμφωνία για να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις για το θέμα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Το Κοινό Ανακοινωθέν που εκδόθηκε μετά τη Συνάντηση των Πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Τουρκίας (το «Ανακοινωθέν των Βρυξελλών») εκδόθηκε τον Μάιο του 1975. Αναφέρει ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας πρέπει να επιλυθεί ειρηνικά με διαπραγματεύσεις και από το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (το "ICJ" ή το "Δικαστήριο"), (Ζαφειρόπουλος, 1995). Εντούτοις, τα μέρη δεν συμφώνησαν στη συνέχεια για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Στις 6 Αυγούστου 1976, η Τουρκία απέστειλε το ερευνητικό πλοίο *Sismik I* στο Αιγαίο για να διεξάγει σεισμολογικές έρευνες σε τμήματα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας που η Ελλάδα ισχυριζόταν ως δική της (Oguzlu, 2003).

Τέσσερις μέρες αργότερα, ενόψει της «επικίνδυνης κατάστασης που δημιουργήθηκε για την ειρήνη και την ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο ως

αποτέλεσμα αυθαίρετων και προκλητικών πράξεων της Τουρκίας κατά της Ελλάδας» 19, η ελληνική κυβέρνηση ζήτησε επείγοντως συνάντηση των Ηνωμένων Εθνών Συμβούλιο Ασφαλείας και παρέπεμψε το ζήτημα στο ICJ.²⁰ Αξίζει να αναφερθεί σ' αυτό το σημείο πως η σχέση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ήταν ήδη τεταμένη λόγω της τουρκικής παρουσίας στην Κύπρο από το 1974 (Van Dyke, 1996).

Στις 25 Αυγούστου 1976, το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε το ψήφισμα 395, καλώντας τις δύο κυβερνήσεις να τηρήσουν συγκράτηση και να μειώσουν τις εντάσεις. Ζήτησε από την Ελλάδα και την Τουρκία να ξαναρχίσουν τις απευθείας διαπραγματεύσεις και τους απευθύνουν έκκληση να πράξουν ό, τι είναι δυνατόν, προκειμένου να φθάσουν σε αμοιβαία αποδεκτές λύσεις. Το ψήφισμα 395 κάλεσε επίσης τις δύο κυβερνήσεις να εξετάσουν την εύρεση και χρήση των κατάλληλων δικαστικών οργάνων, όπως το ICJ, για την επίλυση των νομικών τους διαφορών (Charney, 1994).

Στην αίτησή της, η Ελλάδα ζήτησε από το ICJ να δηλώσει ότι τα ελληνικά νησιά κατέχουν υφαλοκρηπίδα ως μέρος της επικράτειας στην οποία η Ελλάδα ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα και επιδικάζει τα όρια της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας που ανήκουν στις δύο χώρες του Αιγαίου. Η Ελλάδα ζήτησε επίσης από το Δικαστήριο να δηλώσει ότι η Τουρκία πρέπει να διακόψει τις δραστηριότητές της στην υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας. Εν αναμονή της τελικής απόφασης του ΔΔ, η Ελλάδα ζήτησε από το Δικαστήριο να της παράσχει προσωρινά μέτρα προστασίας (Georgopolus, 1978).

Παραλλήλως αυτών των εξελίξεων, η Τουρκία δεν ενεφανίσθη ενώπιον του ICJ, αντ' αυτού απέστειλε επιστολή στο Δικαστήριο με την οποία ζητούσε να απορρίψει την αίτηση λήψης προσωρινών μέτρων προστασίας και να καταργήσει την υπόθεση από τον κατάλογο του Δικαστηρίου (Pratt & Schofield, 1996).

Η πολιτική απόκριση της Τουρκίας ήταν πως η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων της Ελλάδας ήταν πρόωρη, με δεδομένο ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να προστατεύσει τα δικαιώματα της Ελλάδας και ότι το Δικαστήριο δεν ήταν το αρμόδιο νομικό όργανο για την μελέτη και επίλυση της υπόθεσης. Η Τουρκία στήριξε τον συγκεκριμένο ισχυρισμό της στο γεγονός ότι δεν είχε ορίσει αντιπρόσωπο για να την νόμιμη εκπροσώπηση της στο Δικαστήριο. Το ICJ, από την πλευρά του έκρινε ότι η Τουρκία δεν έπρεπε να εμφανιστεί στο Δικαστήριο για να αναφέρει τα προσωρινά μέτρα προστασίας (Elias, 1980).

Ωστόσο, το ICJ προχώρησε στην άρνηση και του αιτήματος της Ελλάδας για προσωρινή αναστολή, καθώς μια τέτοια απόφαση δεν θα προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημία στα μέρη. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η σεισμική εξερεύνηση της Τουρκίας δεν συνεπαγόταν κανένα κίνδυνο υλικής ζημιάς στον βυθό της θάλασσας ή το υπέδαφος του Αιγαίου ή στους φυσικούς του πόρους. Επιπλέον, το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της Τουρκίας για απομάκρυνση της υπόθεσης και κατέδειξε την επιτακτικότητα επίλυσης σε μεταγενέστερο χρόνο (Richardson, 1988).

Στις 11 Νοεμβρίου 1976, ενώ η υπόθεση εκκρεμούσε ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης, η Ελλάδα και η Τουρκία υπέγραψαν στη Βέρνη της Ελβετίας, τη Συμφωνία για τις Διαδικασίες Διαπραγμάτευσης στο θέμα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου (στο εξής: Συμφωνία της Βέρνης). Τα δύο εμπλεκόμενα μέρη συμφώνησαν να διεξάγουν με καλή πίστη τις διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (Psomiades, 2000). Συμφώνησαν επίσης να απέχουν από κάθε πρωτοβουλία ή πράξη που μπορεί να βλάψει τις διαπραγματεύσεις ή να δυσφημίσει το άλλο μέρος. Τέλος, τα μέρη συμφώνησαν να μελετήσουν την κρατική πρακτική και τους διεθνείς κανόνες, προσδιορίζοντας αρχές και πρακτικά κριτήρια απαραίτητα για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

Το 1978, το ICJ εξέτασε το ζήτημα αν ήταν αρμόδιο να αποφανθεί επί της ουσίας. Σύμφωνα με το άρθρο 53 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, όταν ένας διάδικος δεν εμφανίζεται ενώπιον του Δικαστηρίου ή δεν υπερασπίζεται το Δικαστήριο πρέπει να βεβαιωθεί ότι έχει δικαιοδοσία επί της υπόθεσης και ότι η αξίωση είναι βάσιμη τόσο στην πραγματικότητα όσο και στο νόμο. Η Ελλάδα ισχυρίστηκε ότι η Τουρκία είχε συναινέσει στη δικαιοδοσία του ICJ με βάση δύο συμφωνίες (Ahnish, 1993).

Δέον να αναφερθεί πως η Ελλάδα και η Τουρκία συμφώνησαν με τον Γενικό Νόμο για την Επίλυση των Διεθνών Διαφορών ("νόμος του 1928"), μια συνθήκη που προβλέπει ότι όλες οι διαφορές μεταξύ των μερών θα υποβάλλονται στο ICJ. Αναφορικά, με τη Γενική Πράξη Διαιτησίας του 1928 η Ελλάδα είχε υποβάλλει την επιφύλαξή της, σύμφωνα με την οποία το Δικαστήριο δεν ήταν αρμόδιο για διαφορές που αφορούσαν το εδαφικό της καθεστώς. Η επιφύλαξη της Ελλάδας δεν θα μπορούσε να τεθεί σε εφαρμογή για διαφορά που σχετιζόταν με την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, για το λόγο αυτό επιβαλλόταν μια συσταλτική ερμηνεία, εξαιτίας των ιστορικών

δεδομένων. Θα πρέπει να αναφέρουμε πως για την Ελλάδα εκείνης της εποχής η έννοια της υφαλοκρηπίδας ήταν άγνωστη. Βέβαια, το ΔΔΧ έκρινε ότι η διαφορά ήταν τέτοιου είδους που αφορούσε το εδαφικό καθεστώς της Ελλάδας, υπό του πρίσματος της επιφύλαξης.

Στη συνέχεια, η δεύτερη βάση δικαιοδοσίας ήταν το Κοινό ανακοινωθέν των Βρυξελλών των πρωθυπουργών των δύο κρατών, της Ελλάδας και της Τουρκίας του 1975, το οποίο προβλέπει ότι τα προβλήματα των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών θα διαπραγματεύονται ειρηνικά και, συγκεκριμένα, ότι η διαμάχη της υφαλοκρηπίδας θα επιλυθεί από το ICJ (Acer, 2017). Για την Ελλάδα το κείμενο αυτό ήταν η βάση για τη συμφωνία των κρατών υπό της αρμοδιότητας του ΔΔΧ, καθορίζοντας την υποχρέωση υπογραφής συνυποσχετικής συμφωνίας ή αν αυτό δεν μπορούσε να υλοποιηθεί λόγω μονομερούς άρνησης, συνιστούσε βάση για προσφυγή του ενός κράτος στο ΔΔ. Για την Τουρκία, από την άλλη πλευρά το Κοινό ανακοινωθέν δεν άνηκε στο είδος της *συμφωνίας*, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και δεν συνιστούσε συμφωνία που δίδει το δικαίωμα μονομερούς προσφυγής.

Το Δικαστήριο αρνήθηκε, ύστερα από την απόρριψη των ισχυρισμών της Ελλάδας, να εξετάσει την αίτηση της. Το ICJ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Πράξη του 1928 δεν εφαρμόστηκε στην παρούσα διαφορά, διότι η Ελλάδα απέκλεισε ρητώς από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου την επίλυση των διαφορών σχετικά με την εδαφική της κατάσταση (Kariotis, 2007).

Επιπλέον, το Δικαστήριο υποστήριξε ότι το Κοινό ανακοινωθέν των Βρυξελλών δεν αποσκοπούσε να αποτελέσει δέσμευση των δύο κυβερνήσεων να αποδεχθούν άνευ όρων την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου (Koymen, 1978).

Αντιθέτως, τα μέρη θέλησαν πρώτα να συνάψουν ειδική συμφωνία που καθορίζει τα ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν, προτού δεχτούν από κοινού τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου. Παρόλο που οι διαπραγματεύσεις άρχισαν μετά τις αποφάσεις του ΔΠΔ του 1976 και του 1978, τα δύο έθνη απέφυγαν κάθε εμφανή πράξη στο Αιγαίο μέχρι το 1987 (Tsakonias, 2004).

Τον Φεβρουάριο του 1987, μια ιδιωτική διεθνής κοινοπραξία στην οποία χορηγήθηκε άδεια από την Ελλάδα ανακοίνωσε την πρόθεσή της να ξεκινήσει τη διάνοιξη αγωγού πετρελαίου στα τέλη Μαρτίου του 1987, σε αμφισβητούμενα ύδατα

του Αιγαίου. Η Ελλάδα ζήτησε από την κοινοπραξία να αναβάλει τα σχέδια γεώτρησης και, τον Φεβρουάριο του 1987, υπέβαλε στο ελληνικό κοινοβούλιο σχέδιο νόμου, με το οποίο την εξουσιοδότησε να αγοράσει την πλειοψηφία των μετοχών της κοινοπραξίας (Athanasopoulos, 2001).

Ο Έλληνας πρωθυπουργός και ο Έλληνας Υπουργός της βιομηχανίας και της ενέργειας υποστήριξαν ότι ο σκοπός της εξαγοράς δεν ήταν να απαλλοτριώσει την επένδυση της κοινοπραξίας, αλλά μάλλον να διαφυλάξει τους εθνικούς πόρους που βρίσκονται σε σημεία εθνικής σημασίας και ασφάλειας. Ισχυρίστηκαν επίσης ότι ο έλεγχος της κοινοπραξίας θα επέτρεπε στην ελληνική κυβέρνηση να αποφασίσει "πώς, πότε και πού" να ασκηθεί. Οι Τούρκοι αξιωματούχοι ισχυρίστηκαν ότι το σχέδιο περιέγραφε την πρόθεση της Ελλάδας να προχωρήσει στη διάτρηση. Στη συνέχεια, η τουρκική κυβέρνηση έστειλε ένα ωκεανογραφικό ερευνητικό σκάφος, το Piri Reis, στα διεθνή ύδατα της ελληνικής Θάσους στις αρχές Μαρτίου 1987 και προετοίμασε το Sismik I, για να πλεύσει αργότερα εκείνο το μήνα (Phylactopoulos, 1974).

Ο εναέριος χώρος του Αιγαίου

Το 1931, η Ελλάδα θέσπισε ζώνη εναέριου χώρου δέκα μίλια στο Αιγαίο σε μια χωρική έκταση θάλασσας έξι μιλίων. Για πάνω από σαράντα χρόνια, η Τουρκία αναγνώριζε τον ελληνικό εναέριο χώρο στα δέκα μίλια, ακόμη και μετά την κύρωση της Σύμβασης του Σικάγου του 1944 για την Πολιτική Αεροπορία. Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 της Κύπρου, ωστόσο, η τουρκική αεροπορία άρχισε να αμφισβητεί τη ζώνη των δέκα μιλίων. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η Τουρκία είχε εμπλακεί σε μαζικές παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου. Το επιχείρημα της Τουρκίας ήταν ότι ο εναέριος χώρος στην Ελλάδα δεν πρέπει να είναι δέκα μίλια, αλλά θα πρέπει να συμπίπτει με το όριο έξι μιλίων των χωρικών υδάτων (Περράκης, 2003).

Ως εκ τούτου, η Τουρκία θεωρεί ότι μπορεί να αμφισβητήσει τον ελληνικό εναέριο χώρο εντός ενός περιθωρίου από έξι έως δέκα μίλια. Τουρκικά μαχητικά, ωστόσο, έχουν παραβιάσει τον ελληνικό εναέριο χώρο εντός του ορίου των έξι μιλίων, πετώντας συχνά πάνω από τα ελληνικά νησιά. Σε κάποιες περιπτώσεις, τουρκικά F-16 και F-4s πετούν πάνω από ελληνικά αεροδρόμια στα νησιά του Αιγαίου. Κατά τη διάρκεια του 1995, για παράδειγμα, τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη παραβίασαν τον ελληνικό εναέριο χώρο 413 φορές και την Περιοχή Πληροφοριών Πτήσης της Αθήνας 455 φορές (Velos, 1987-1988).

Κατά τους πρώτους οκτώ μήνες του 1995, εξήντα έξι τοις εκατό των Τουρκικών παραβιάσεων του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου ήταν εντός του ορίου των έξι μιλίων. Δεκαέξι τοις εκατό αυτών των παραβιάσεων περιείχαν απευθείας πτήσεις των τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών πάνω από το έδαφος των ελληνικών νησιών, όπως η Λέσβος, η Χίος, η Σάμος, η Κως και η Ρόδος. Τα Ελληνικά μαχητικά αεροσκάφη παρακολουθούν συστηματικά τα τουρκικά στρατιωτικά αεροσκάφη που παραβιάζουν τον ελληνικό εναέριο χώρο και τα συνοδεύουν έξω από τον εναέριο χώρο. Σε πολλές περιπτώσεις τα ελληνικά μαχητικά αεροσκάφη πρέπει να πλησιάσουν ένοπλα τουρκικά αεροσκάφη, αυξάνοντας την πιθανότητα ενός ατυχήματος ή μιας ευρύτερης στρατιωτικής αντιπαράθεσης (Zahariadis Fall, 2000).

Τα χωρικά ύδατα

Εκτός από τον εναέριο χώρο, η Τουρκία αμφισβητεί και τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας. Από το 1936, η Ελλάδα διεκδικεί έξι ναυτικά μίλια αιγιαλίτιδας ζώνης. Από το 1964, η Τουρκία έχει επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα δώδεκα ναυτικά μίλια στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα, εκτός της περιοχής του Αιγαίου. Σύμφωνα με το Νόμο της Σύμβασης της Θάλασσας του 1958, τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να επεκτείνουν τα χωρικά τους ύδατα τα δώδεκα μίλια. Αυτό εδραιώθηκε ακόμη περισσότερο μέσα στο σώμα του διεθνούς δικαίου, το Νοέμβριο του 1994, όταν η σύμβαση LOS 1982 (Σύμβαση των Η.Π.Α. για το δίκαιο της θάλασσας), τέθηκε σε ισχύ (Krebs, Spring 1999).

Η Σύμβαση LOS επιβεβαίωσε το δικαίωμα των κρατών να επεκτείνουν τα χωρικά τους ύδατα στα δώδεκα μίλια. Στις 31 Μαΐου 1995, το Ελληνικό Κοινοβούλιο επικύρωσε τη Σύμβαση LOS, ενώ η Τουρκία δεν την έχει ακόμη επικυρώσει. Κατά τον χρόνο της επικύρωσης, η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι δεν θα επεκτείνει αυτόματα τα ελληνικά χωρικά ύδατα στα δώδεκα μίλια. Σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, η Ελλάδα διατηρεί επίσης το δικαίωμα να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα, όταν κρίνεται απαραίτητο. Έτσι, η ελληνική συμπεριφορά ήταν τόσο υπεύθυνη όσο και σε πλήρη συμμόρφωση με το διεθνές δίκαιο (ως άνω).

Η αντίδραση της Τουρκίας στη σύμβαση LOS και η συμπεριφορά της απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση ήταν σθεναρή. Εκτός από την άρνηση της να επικυρώσει τη

Σύμβαση LOS, η Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση, στις 8 Ιουνίου του 1995, ενέκρινε ομόφωνα ψήφισμα που αναφέρει ότι αν η Ελλάδα επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα στα δώδεκα μίλια, αυτό θα αποτελούσε *casus belli*. Η πρώην Πρωθυπουργός της Τουρκίας Τανσού Τσιλέρ απείλησε επανειλημμένα την Ελλάδα με πόλεμο, αν επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα, όχι μόνο στο Αιγαίο αλλά και οπουδήποτε (Poulantzas, 1991).

Το τουρκικό επιχείρημα κατά του δικαιώματος της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα ήταν ότι το Αιγαίο αντιπροσωπεύει ειδικές περιστάσεις και ότι αν η Ελλάδα επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα, θα μετέτρεπε το Αιγαίο σε μια ελληνική λίμνη. Δεν υπήρχε καμία βάση, ωστόσο, σε αυτό το επιχείρημα. Η Ελλάδα είχε επανειλημμένα επισημάνει ότι το διεθνές δίκαιο παρέχει τα μέσα, συμπεριλαμβανομένης της αβλαβούς διέλευσης και εγγυήσεων για την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, για την ειρηνική επίλυση των νομικών ζητημάτων. Παρ'όλα αυτά, η Τουρκία επέμενε στις πολιτικές της καταγγέλλοντας το νόμο και την προώθηση του επιχειρήματος του πολέμου (Λιάκουρας, 2013).

2.1. Το νομικό καθεστώς της Σύμβασης της Γενεύης

Μελετώντας κανείς τα βασικά άρθρα της Σύμβασης της Γενεύης μπορεί να κατανοήσει την έννοια του θεσμού της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας. Ο ορισμός που διατυπώνεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης αναφορικά με την υφαλοκρηπίδα ξεκαθαρίζει την αποδέσμευση του νομικού πλαισίου από τον γεωλογικό παράγοντα, που καθόριζε κατά το παρελθόν τη κατάσταση της υφαλοκρηπίδας. Ανατρέχοντας στην αρχή της εφαρμογής του θεσμού της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, θα διαπιστωθεί η γεωλογική συσχέτιση που υφίσταται ανάμεσα στην ξηρά ενός κράτους και στο έδαφος του βυθού που γειτνιάζει. Πολλά είναι τα κράτη που έκαναν χρήση της εκτεταμένης γεωλογικής επιφάνειας, που οδηγεί σχεδόν ομαλά στον βυθό, από την ξηρά στα βάθη της θάλασσας, για να μπορέσουν να δικαιολογήσουν τη σχέση ξηράς και παρακείμενου βυθού. Με τον τρόπο αυτό το παράκτιο κράτος έχει την νομική κατοχύρωση να κυριαρχήσει επί αυτού που συντελείται αυτό το φαινόμενο. Ως εκ τούτου, η δεκαετία

αυτή μετά το δόγμα του Τρούμαν, εξέφρασε τη θέση πως δικαιοδοσία επί της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας διαθέτει το παρακείμενο παράκτιο κράτος (Ιωάννου, Στρατή, 2013).

Το γεγονός αυτό δεν θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με εύνοια από άλλα κράτη. Σαφώς, όταν η εξάρτηση ενός κράτους από ένα άλλο βάσει γεωλογικών δεδομένων, με οικονομικά και πολιτικά, όμως κίνητρα, προκαλεί αντιδράσεις με άγνωστες προεκτάσεις. Μελετώντας τα γεωλογικά δεδομένα, παρατηρείται σε μεγάλο τμήμα των ηπειρωτικών ακτών μια ομαλή κάθοδος βυθού σε μεγάλα βάθη, αλλά αυτό δεν αποτελεί καθολική εικόνα. Υπάρχουν αρκετές φυσικές ιδιομορφίες που μπορούν να εκκινήσουν πλήθος προβλημάτων. Υπάρχουν πολλές ρηχές θάλασσες ή ακόμα, υφίστανται και μέρη ανά τον κόσμο που δεν διαθέτουν υφαλοκρηπίδα, οπότε με δεδομένο πως δεν συντρέχουν τα συνιστάμενα γεωλογικά δεδομένα, τότε ανακύπτει το πρόβλημα πως τα κράτη αυτά δεν θα δύνανται να προβάλλουν νομικές αξιώσεις. Εύλογο, λοιπόν το συμπέρασμα πως μια τέτοια κατάσταση δεν θα μπορούσε να είναι εφικτή. Για την περιγραφείσα αυτή κατάσταση, ήδη πριν πραγματοποιηθεί η Συνδιάσκεψη της Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας, είχε αρχίσει να συντελείται η νομική απόσχιση από τον γεωλογικό παράγοντα. Η Σύμβαση της Γενεύης δεν αποδέχεται πως κάθε κράτος δύναται να εκμεταλλεύεται τους βυθούς γειτονικών του κρατών, είτε μέχρι το βάθος διακοσίων μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας είτε μέχρι το σημείο που υπήρξε διάκριση της νομικής από τη γεωλογική έννοια (Θεοχαρίδης, Ρόκας, 2015).

Για να αποτυπωθεί, όμως η προσφορά της Σύμβασης της Γενεύης στην ολότητα της, θα πρέπει να τονιστεί πως αναφορικά με το κριτήριο της εκμετάλλευσης, η Σύμβαση έδωσε βήμα στο να αντιμετωπίζεται ο θεσμός με μια ελαστικότητα. Επίσης, συντέλεσε στις διαρκείς αλλαγές στα όρια της υφαλοκρηπίδας στους βυθούς των θαλασσών, με άξονα τη ανάπτυξη και εξέλιξη των τεχνολογικών εργαλειακών δεδομένων. Βέβαια, εν έτει 1958 η τεχνολογία που υφίστατο, δεν βοηθούσε τις εκμεταλλεύσεις σε βάθη μεγαλύτερα από τα βάθη της γεωλογικής υφαλοκρηπίδας (Θεοχαρίδης, Ρόκας, 2015).

Συνεχίζοντας τη μελέτη του άρθρου 1 της Σύμβασης της Γενεύης επισημαίνεται πως η νομική απόσχιση από τον γεωλογικό παράγοντα προβλέπεται και για την περίπτωση υφαλοκρηπίδας στα νησιά. Από γεωλογικής απόψεως αναφέρεται πως τα

νησιά που δεν διαθέτουν δική τους υφαλοκρηπίδα, αλλά διαθέτουν ορισμένες γεωλογικές εξάρσεις βυθού, ο οποίος είναι η συνέχεια των ηπειρωτικών εδαφών. Η Σύμβαση καθιέρωσε την έννοια της νησιωτικής υφαλοκρηπίδας, η οποία διακρίνει, επιπλέον τη νομική διάσταση από τον γεωλογικό παράγοντα (Συρίγος, 2015).

Το νομικό καθεστώς που διέπει τη Σύμβαση για την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα μεταξύ του παράκτιου κράτους, όπως και για τους γειτονικούς βυθούς και το υπέδαφος τους, δηλώνεται στο άρθρο 2 της Σύμβασης. Κυριαρχικά δικαιώματα αποδίδονται στο παράκτιο κράτος κατά αποκλειστικότητα, και βάσει αυτών δικαιούται να εξερευνεί και να εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους που διαθέτει ο βυθός, όπως και το υπέδαφος της υφαλοκρηπίδας. Η νομική απόδοση του όρου *κυριαρχικά δικαιώματα* δημιούργησε προβλήματα στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης, με δεδομένο πως είχε προηγηθεί πρόταση από την επιτροπή Διεθνούς Δικαίου για τη χρήση των όρων, *δικαιοδοσία και έλεγχος*, πράξεις που θα μπορούσε να εφαρμόσει το παράκτιο κράτος στη γειτονική του υφαλοκρηπίδα, πρόταση όμως που δεν έκανε δεκτή η επιτροπή, η οποία εισήγαγε τον όρο *κυρίαρχα δικαιώματα* (Κρίσπης, 2011).

Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου στόχευε να καταστήσει ξεκάθαρο πως τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της γειτονικής του υφαλοκρηπίδας, θα ήταν περιορισμένης εμβέλειας και θα αφορούσαν τους δηλωμένους, συγκεκριμένους σκοπούς που δηλώνονταν από το σχέδιο. Επιπλέον, αναφορικά με την κατάσταση της ελευθερίας των ανοικτών θαλασσών επί της υφαλοκρηπίδας, αυτό δεν θα διαφοροποιείτο και δεν θα επηρεαζόταν από τα κυρίαρχα δικαιώματα του παράκτιου κράτους (Κρίσπης, 2011).

Η συνδιάσκεψη της Γενεύης δημιούργησε δύο συνιστώσες. Αφενός, η ύπαρξη κρατών που επιθυμούσαν και διεκδικούσαν την πλήρη και απόλυτη κυριαρχία επί της υφαλοκρηπίδας, χωρίς να προχωρούν στη δήλωση περί του αντικειμένου και της έκτασης της κυριαρχίας τους. Αφετέρου, το μεγαλύτερο ποσοστό όσων παρίστατο στη Συνδιάσκεψη, δεν επεδίωκε μια κυριαρχία σε απόλυτη έννοια, καθώς κάτι τέτοιο θα επηρέαζε το status της ελευθερίας των ανοικτών θαλασσών. Παρακινούμενοι από αυτή την οπτική δεν επιθυμούσαν την έννοια της κυριαρχίας, αλλά τον πιο διαλλακτικό όρο, *κυριαρχικά δικαιώματα*, ο οποίος λειτουργούσε αποτρεπτικά στις όποιες δυσερμηνείες κατά την πράξη της Σύμβασης για την υφαλοκρηπίδα (Θεοχαρίδης, Ρόκας, 2015).

2.2.Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο της επίλυσης των Ελληνοτουρκικών διαφορών.

Το διεθνές δίκαιο, όπως ορίζει ο Καριώτης (2007), επιβάλλει στα κράτη να επιλύουν τις διαφορές τους με ειρηνικά μέσα. Η υποχρέωση αυτή έχει διαπιστωθεί ήδη από τον 18ο αιώνα ως έκφραση του φυσικού δικαίου. Η συγκεκριμενοποίησή της όμως, με κανόνα του θετικού δικαίου πραγματοποιήθηκε στη σύγχρονη εποχή και ειδικότερα στο πλαίσιο της οικουμενικά οργανωμένης διεθνούς κοινωνίας (Καριώτης, 2007).

Ο κύριος κανόνας που νομοθετεί την υποχρέωση για ειρηνική διαπραγμάτευση των διεθνών διαφορών περιλαμβάνεται στο άρθρο 2 παρ. 3 ΧαρτΗΕ2, σύμφωνα με το οποίο «Όλα τα Μέλη οφείλουν να διαπραγματεύονται τις διεθνείς τους διαφορές με ειρηνικά μέσα, έτσι ώστε να μην κινδυνεύει η διεθνής ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη». Η διάταξη αυτή του ΧαρτΗΕ έκανε αναφορά στα «Μέλη» μόνο του ΟΗΕ, όμως το 1970 με την «Διακήρυξη για τις αρχές του διεθνούς δικαίου που αφορούν τις φιλικές επαφές και τη συμμετοχή ανάμεσα στις χώρες σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών», που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε., εκτιμήθηκε πως συνιστά κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου δεσμευτικό για όλες τις χώρες (ως άνω).

Η ανωτέρω Διακήρυξη προβλέπει πως «Κάθε κράτος πρέπει να διαπραγματεύεται τις διεθνείς του διαφορές με άλλες χώρες με ειρηνικές μεθόδους, με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην μπαίνει σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη». Τέλος, η ίδια υποχρέωση επαναβεβαιώθηκε με τη Διακήρυξη της Μανίλα (1982)³, έτσι ώστε τώρα να μην αμφισβητείται πια από κανένα κράτος (Gross, 1977).

Η υποχρέωση της ειρηνικής επίλυσης των διεθνών διαφορών δεν επιφέρει και ταυτόχρονη υποχρέωση των χωρών να διευθετήσουν οπωσδήποτε τη μεταξύ τους διένεξη. Μία διαφορά, έστω κι αν είναι παρατεταμένη και συνεχής, δεν συνιστά ως τέτοια παράβαση του διεθνούς δικαίου. Μολαταύτα, τα κράτη έχουν υποχρέωση, να μη θέσουν εξαιτίας της διαφοράς τους σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη, αποτέλεσμα που συνάγεται, εφόσον σημειωθεί προσφυγή σε βία. Επομένως, όπως ισχυρίζεται και ο Karl (1977) το καθήκον του ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών συνίσταται στην απαγόρευση χρήσης βίας, που

νομοθετείται από τον ΧαρτΗΕ4, κανόνας απόλυτου ύφους στη διεθνή δικαιοταξία. Στο νέο διεθνές δίκαιο ο κανόνας που επιβάλλει την ειρηνική επίλυση των διεθνών διαφορών συμπληρώνεται από ένα φάσμα άλλων όρων, που προσδιορίζουν τις διατυπώσεις για την πραγματοποίηση μίας τέτοιας επιδίωξης.

Οι οικουμενικές διευθετήσεις συνιστούν μέρος της θεσμικής οργάνωσης του ΟΗΕ και των Ειδικευμένων Οργανώσεων που συνάδουν με εκείνον. Παρόμοια, τα περιφερειακά συστήματα ειρηνικής επίλυσης των διαφορών, προβλέπονται από τις διάφορες περιφερειακές διεθνείς οργανώσεις. Από μια άλλη αντίληψη, οι ανωτέρω διατυπώσεις χωρίζονται σε γενικές, που αφορούν δηλαδή όλες τις κατηγορίες των διεθνών διαφορών και σε ειδικές, που αναφέρονται σε διαφορές ορισμένης μορφής, όπως π.χ. οι διεθνείς διαφορές οι σχετικές με το δίκαιο της θάλασσας (Kariotis, 1990).

Τα θεσμικά είδη ειρηνικής διαπραγμάτευσης που υφίστανται, συνιστούν εξέλιξη προγενέστερων επιχειρήσεων που καταβλήθηκαν από τη διεθνή κοινωνία σε διάφορες φάσεις της οργάνωσής της. Πάραυτα, οι σοβαρές ιστορικές στιγμές των προσπαθειών αυτών συνάδουν με την εξέλιξη της διεθνούς δικαιοσύνης. Αλήθεια, οι μεγάλες θεσμικές ώρες του ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών, όπως οι Συνδιασκέψεις της Χάγης του 1899 και 1907, οι Συνθήκες Ειρήνης του 1919 με την ίδρυση της ΚΤΕ και η Γενική Πράξη της Γενεύης του 1928 αποτελούν ταυτόχρονα και τους *χιλιομετρικούς* λίθους της πορείας για τη θεσμοποίηση της διεθνούς δικαιοσύνης. Αρκεί εδώ να σημειωθεί, ότι το πλέγμα της ρυθμίσεως για τον ειρηνικό διακανονισμό των διεθνών διαφορών, που ίσχυσε μέχρι το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, αναδιαρθρώθηκε το έτος 1945 κατά την ίδρυση του ΟΗΕ. Με τον ΧαρτΗΕ συστηματοποιήθηκε μία θεσμική διαδικασία στον τομέα αυτό, σε βαθμό μεγαλύτερο απ' ό τι συνέβαινε μέχρι τότε και ο νέος παγκόσμιος οργανισμός ανέλαβε σημαντικό παρεμβατικό ρόλο στις διεθνείς διενέξεις (Syriagos, 1998). Συνεπώς, ο ΟΗΕ διακρίνεται από μια ευρύτερη αρμοδιότητα στη διαχείριση και επίλυση διεθνών κρίσεων, γι' αυτό και η συνδρομή του στη διένεξη Ελλάδας- Τουρκίας παρουσιάζεται καίριας σημασίας.

Πιο συγκεκριμένα, ο ΟΗΕ, υπό της γενικότερης δικαιοδοσίας για τη διαχείριση διεθνών κρίσεων τόσο σε επίπεδο πρόληψης αλλά και σε επίπεδο διαπραγμάτευσης ανέπτυξε, έπειτα από το 1990, προληπτική διπλωματία για τον χειρισμό διενέξεων διεθνούς ή εσωτερικού ύφους, με παράλληλη δραστηριοποίηση

διαπραγματευτικών μηχανισμών για την επίλυση κρατικών διαφορών (Τζήμητρας, 1997).

Σύμφωνα με τον Συρίγο (1997), ο Χάρτης του ΟΗΕ αναθέτει την ειρηνική διαπραγμάτευση των διεθνών διαφορών σε μέλη του ΟΗΕ και ειδικότερα στο Συμβούλιο Ασφαλείας, στη Γενική Συνέλευση, στο Γενικό Γραμματέα όπως και στο ΔΔ, σαν το κύριο δικαστικό όργανο του ΟΗΕ. Για να καταλείψει την δικαιοδοσία των ανωτέρων οργάνων αναφορικά με την ειρηνική διαπραγμάτευση, Ο Χάρτης του ΟΗΕ κάνει κάποιες διακρίσεις των διαφορών. Καταρχήν ξεχωρίζει τις διαφορές που μπορούν να εκδηλωθούν ανάμεσα στις χώρες:

- σε διεθνείς διαφορές, όπου αρμόδιος είναι ο ΟΗΕ και υφίσταται υποχρέωση επίλυσής τους με ειρηνικά μέσα 10 και
- σε διαφορές που αναφέρονται σε θέματα, που υπάγονται στην ουσία στην εσωτερική δικαιοδοσία ενός κράτους. Για τέτοιες διαφορές δεν υφίσταται υποχρέωση να αχθούν προς διακανονισμό στα όργανα του ΟΗΕ, τα οποία άλλωστε καθίστανται μη αρμόδια.

Επίσης, διακρίνει τις διεθνείς διαφορές σε εκείνες που η ακολουθία τους μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, αλλά και σε εκείνες που δεν προβλέπεται να δημιουργήσουν τέτοια επακόλουθα. Το σύστημα των ΗΕ αναφέρεται μόνο στην πρώτη από τις ανωτέρω δύο κατηγορίες, ενώ για τη δεύτερη δεν υφίσταται κάποια πρόβλεψη (Velos, 1988).

Το άρθρο 33 παρ.1 ΧαρτΗΕ καταχωρεί και αριθμεί τους τρόπους με τις οποίες τα Κράτη ενδεχομένως να κληθούν από το Συμβούλιο Ασφαλείας να επιλύσουν τις διαφορές τους ή στις οποίες μπορούν να προστρέξουν αυτοτελώς. Οι τρόποι αυτοί, όπως αποτυπώνονται στην ανωτέρω διάταξη, είναι (Wilson, 1979) :

- Έρευνα
- Μεσολάβηση
- Προσφυγή σε περιφερειακές οργανώσεις
- Συνδιαλλαγή
- Διαπραγμάτευση
- Διαιτησία
- Δικαστικός Διακανονισμός και
- Άλλα ειρηνικά μέσα της επιλογής των ενδιαφερομένων μερών .

Το μέτρημα αυτό δεν είναι εξουθενωτικό, αφού κατά την ίδια διάταξη οι χώρες μπορούν να καταφύγουν σε κάποιο άλλο ειρηνικό μέσο της εκλογής τους, όπως οι καλές υπηρεσίες (Charney, 1994).

Οι παραπάνω μέθοδοι ειρηνικής επίλυσης είναι ισότιμης σπουδαιότητας, στο μέτρο που πιθανώς να κατευθύνουν σε επίλυση της διαφοράς. Εν ολίγοις, συνιστούν απλώς διαφορετικούς τρόπους επίλυσης μιας διεθνούς διαμάχης, μέσα σε μια ακολουθία από άλλα πιθανά μέσα. Οι ενδιαφερόμενες χώρες μπορούν να χρησιμοποιήσουν μία ή παραπάνω μεθόδους ή συνδυασμό μερικών από εκείνες (Bolukbasi, 2004).

Η ισότητα των τρόπων ειρηνικής επίλυσης δείχνει, πέραν τούτου, πως δεν υφίσταται καθήκον πρόταξης της μιας μεθόδου έναντι μιας άλλης. Τέτοια χρονική ή ποιοτική προτεραιότητα μπορεί να νομοθετηθεί μόνο με ειδική συμφωνία. Ο Χάρτης δεν κατηγοριοποιεί τις ποικίλες μεθόδους ειρηνικού διακανονισμού, εδραιώνοντας την ισοτιμία τους. Πάραυτα, αυτοί οι τρόποι εμφανίζουν κάποιες λειτουργικές και οργανικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους, που καθιστούν επιτακτική μια ορισμένη ταξινόμηση. Οπότε, και η επιστήμη αλλά και η διεθνής πρακτική παραδέχονται πως οι τρόποι ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες: 1) Σε πολιτικές ή διπλωματικές μεθόδους, όπου υπάγονται η διαπραγμάτευση, η μελέτη, η παρέμβαση, οι καλές υπηρεσίες και η συνδιαλλαγή και 2) Σε νομικές μεθόδους, όπου υπάγονται η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός (Ahnish, 1993).

Η ανωτέρω διάκριση ανάμεσα σε δύο ομάδες τρόπων ειρηνικής επίλυσης των διαφορών οφείλεται στο ότι η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός δείχνουν μια ιδιοτυπία σε σύγκριση με τους άλλους τρόπους. Διατυπώνουν και πραγματοποιούν μία πρωταρχική λειτουργία της διεθνούς σύννομης τάξης, τη δικαιοδοτική λειτουργία, που είναι εγγενής σε κάθε σύννομη τάξη (ως άνω).

Για αυτό κατά τον Οικονομίδη (1993) συγκεντρώνουν κάποιες ιδιομορφίες, που συνιστούν παράλληλα και τα λειτουργικά κριτήρια για την ενσωμάτωση ενός τρόπου διακανονισμού στην μία ή στην άλλη κατηγορία. Οι κοινές λειτουργικές ιδιομορφίες των νομικών μεθόδων είναι οι κάτωθι:

- Επίλυση της διαφοράς μέσα σε ένα προσδιορισμένο διαδικαστικό πεδίο, που νομοθετείται είτε από συνυποσχετικό είτε από το ίδιο το δικαστήριο έπειτα από ανάλογη άδεια του συνυποσχετικού είτε από το καταστατικό του εν λόγω διεθνούς δικαστηρίου,
- Επίλυση της διαφοράς σύμφωνα με ένα σύστημα δικαίου ή συνδυασμό τέτοιων συστημάτων. Το εν λόγω δίκαιο που θα επιβληθεί ορίζεται ξανά με έναν από τους τρόπους που δηλώθηκαν πρωτύτερα,
- Κατάληξη σαφώς σε κάποια κρίση. Σε καμία περίπτωση, η αρνησιδικία ή το αδιέξοδο,
- Δεσμευτικότητα πάντα της απόφασης και δημιουργία δεδικασμένου. Οπότε, ενώ από μία διπλωματική διατύπωση μπορεί να ανακύψουν εκθέσεις, εισηγήσεις ή σχέδια, μία δικαιοδοτική διατύπωση καταλήγει πάντα σε ετυμηγορία που είναι δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη,
- Δικαιϊκός χαρακτήρας του συλλογισμού επίλυσης και
- Ανεξαρτησία των δικαστών που διασφαλίζει αντικειμενική ετυμηγορία.

Η ανεξαρτησία δεν αφορά τον αποκλεισμό δικαστών της ιθαγένειας των διαδίκων αλλά είναι η λειτουργική αποσύνδεση από το Κράτος της εθνικότητας του δικαστή. Πλην της ανωτέρω λειτουργικής διαφοράς, οι δύο ομάδες μεθόδων ειρηνικής επίλυσης διαφορών ξεχωρίζουν και από οργανικής αντίληψης. Άρα, όργανα της διαιτησίας είναι τα διεθνή διαιτητικά δικαστήρια, ενώ όργανο του δικαστικού διακανονισμού σε οικουμενικό επίπεδο είναι το ΔΔ, το οποίο συνιστά το βασικό δικαστικό όργανο των ΗΕ. Σε περιφερειακό επίπεδο υφίστανται μερικά περιφερειακά δικαστήρια. Αντιστοίχως, όργανα των διπλωματικών μεθόδων ειρηνικής επίλυσης είναι τα βασικά πολιτικά όργανα του ΟΗΕ, μερικά επικουρικά όργανα ειρηνικού διακανονισμού όπως και ανεπίσημα όργανα συμβιβασμού (Poulantzas, 1991).

Σύμφωνα με τον Λιάκουρα (2005), σχετικά με τον τρόπο μεσολάβησης και συνδιαλλαγής, από τη μια μεριά είναι πολιτικά τα μέσα επίλυσης από την άλλη όμως συνιστούν προσφυγή σε τρίτο μέρος. Η συνδιαλλαγή παραλληλίζεται με όργανο που διερευνά αληθινά γεγονότα, όπως γίνεται και στις επιτόπιες έρευνες. Η επιτροπή συνδιαλλαγής σύμφωνα με τα γεγονότα μπορεί να συντάξει έκθεση και με αυτήν πλην των υπολοίπων να εισηγηθεί λύσεις, όχι (οπωσδήποτε) στηριζόμενες στο διεθνές δίκαιο. Η εισηγήση θα έχει δεσμευτικό χαρακτήρα εφόσον την εγκρίνουν τα μέρη.

Ο Λιάκουρας, επίσης αναφέρεται στο δικαιοδοτικό σύστημα της ΣΔΘ. Πιο συγκεκριμένα, στη ΣΔΘ ορίζεται η προτίμηση δικαιοδοτικού μέσου που ενεργείται κατά την υπογραφή ή την πιστοποίηση-ένταξη από τις χώρες μέρη. Αντικρουόμενες απόψεις που διερευνούν τα δικαιοδοτικά μέσα της ΣΔΘ μετριάζονται σχετικά με την ερμηνεία και ισχύ της Σύμβασης. Στο άρθρο 287 της ΣΔΘ προβλέπεται, αφενός η προτίμηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΔΘ, International Tribunal of the Law of the Sea, ITLOS), αφετέρου η προτίμηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (ΔΔΧ), η προτίμηση, ακολούθως, της διεθνούς διαιτησίας του παρατήματος VII της ΣΔΘ, αλλά και η επιλογή της ειδικής διαιτητικής διατύπωσης του Παρατήματος VIII, που εν προκειμένω δεν ενδιαφέρει, επειδή δεν έχει σχέση με θέματα οροθεσιών (ως άνω).

Η ανάμιξη του δικαιοδοτικού συστήματος του άρθρου 287 της ΣΔΘ σαν μέσου επίλυσης απαιτεί πως και οι δύο αντίδικες χώρες είναι εμπλεκόμενα μέρη στη Σύμβαση. Το ΔΔΘ (ITLOS) επωμίζεται τη δικαιοδοσία εάν και οι δύο χώρες μέρη το επιλέγουν σαν μέσο λύσης. Όταν μόνο η μία χώρα προτιμά το ΔΔΘ, τότε και τα δύο κράτη ανήκουν στην αρμοδιότητα της διαιτησίας του παρατήματος VII. Μολονότι, οι δύο χώρες επιλέγουν τη διαιτησία του Παρατήματος VII, τίθεται σε ενεργοποίηση το Διαιτητικό Δικαστήριο. Αν και οι δύο χώρες δεν έχουν καταθέσει καμία δήλωση, τότε εκτιμάται πως είναι δυνατή η επιλογή της σύστασης του Διαιτητικού Δικαστηρίου. Στην μεγάλη πλειονότητά τους οι χώρες που καλούνται να επιλέξουν λύση, τότε προτιμούν την διαιτησία. Εάν η κάθε χώρα δε λαμβάνει μέρος στη διαδικασία διαιτησίας, το όργανο θα συνεχίσει εφόσον το ζητήσει η προσφεύγουσα χώρα. Το Διαιτητικό Δικαστήριο πρέπει να εξακριβώσει πως έχει δικαιοδοσία καθιερωμένη “*in law and in fact*» (ως άνω).

Σχετικά με το ΔΔΧ ή στην *ad hoc* διαιτησία; Πλην του συστήματος δικαιοδοτικής επιλογής της ΣΔΘ, ειδικά έπειτα από την επιφύλαξη με βάση το άρθρο 298, υφίστανται ερωτήματα ως προς την επιλογή; Υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις αναφορικά με τα δύο όργανα ΔΔΧ και *ad hoc* διαιτησία σε σύγκριση με το επιζητούμενο αποτέλεσμα της αμετάκλητης επίλυσης; Το ΔΔΧ είναι ένα μόνιμο όργανο με τη συγκεκριμένη δικονομία και την έκδοση δεσμευτικής ετυμηγορίας. Η διαιτησία σαν θεσμός προϋπήρχε του ΔΔΧ (μεσοπολεμικού και μεταπολεμικού) σαν μέσο νομικής επίλυσης. Όπως εντοπίζεται ο θεσμός της διαιτησίας δεν έχει περιορισθεί παρά την ανάπτυξη διεθνών δικαστηρίων· αντιθέτως, έχει εξελιχθεί και έχει συνδράμει

εκ παραλλήλου στη διεθνή νομολογία. Ο προσδοκώμενος δυαδισμός ή διάλυση ή διενέξεις στην ανάπτυξη της νομολογίας, ειδικά αναφορικά με το δίκαιο της θάλασσας, δεν επήλθε. Γενικά τα διεθνή δικαστήρια παραπέμπουν σε νομολογία διαιτητικών οργάνων, όπως και τα τελευταία παραθέτουν σε αρχές που νομολογιακά έχει αναπτύξει το ΔΔΧ. Υφίσταται ένα κεφάλαιο νομολογίας, μολονότι το ΔΔΧ θα ακολουθήσει πιο πιστά το νομολογιακό προγενέστερό του, γεγονός που το καθιστά πιο προβλεπτό αναφορικά με την απόφαση του. Σχετικά με τη διαιτησία, υφίσταται και η θεωρία της αντιδιαστολής του οργάνου από μια σταθερή νομολογία από ό,τι γίνεται στα μόνιμα διεθνή δικαστήρια ή άλλα όργανα δικαιοδοσίας, επειδή σε ορισμένες υποθέσεις το διαιτητικό όργανο ακολουθεί τη θέληση των αντιμάχων πλευρών (ως άνω).

Κατά τον Λιάκουρα, η επιλογή του ΔΔΧ ή της διαιτησίας είναι διαζευκτική. Η διαιτησία είναι πιο ευέλικτη, συνίσταται ad hoc από τη θέληση των μερών με την επιλογή με συμφωνία του διαιτητικού οργάνου ή των τριών ή των πέντε διαιτητών, ένας ή δύο αντίστοιχα είναι της επιλογής της κάθε πλευράς και ο ένας, του μονομελούς οργάνου, η ο ουδέτερος, κατά κανόνα ο πρόεδρος, έτσι ώστε περί τριμελών, να ορίζεται με συμφωνία των μερών και με καταλυτική ψήφο σε ενδεχόμενο ισοψηφίας (ως άνω).

Η διαιτησία διακρίνεται από το μειονέκτημα πως με την συγκεκριμένη επιλογή, κατά κανόνα αναλώνεται αρκετός χρόνος ωσότου να συμφωνηθεί το άτομο που θα είναι κοινής αποδοχής αμφοτέρων πλευρών, κάτι που πιθανόν θα επιβαρύνει χρονικά τον τρόπο διαιτησίας σε μεγάλο βαθμό, δημιουργώντας μια ακολουθία από συμβιβασμούς και ενδεχόμενες δοσοληψίες. Οι διαιτητές θα είναι της δικής τους επιλογής, εν αντιθέσει με τους δικαστές του ΔΔΧ, γεγονός που ταυτίζεται με την δυσχέρεια της λειτουργίας και ενδεχόμενη μονομέρεια. Πάραυτα, οφείλουμε να αποδώσουμε στη διαιτησία πως είναι πιο ευπροσάρμοστο όργανο και λιγότερο χρονοβόρο σε σύγκριση με το ΔΔΧ, καθώς η εκδίκαση πραγματοποιείται άμεσα, επιφέρει όμως μεγαλύτερο οικονομικό κόστος εν αντιθέσει με το μη κόστος της επιλογής σαν μέσου του ΔΔΧ. Εξαιτίας της προσαρμοστικότητας της διαιτησίας καλλιεργείται η βλέψη για θετική απόφαση και σε ενδεχόμενο μη νίκης, οι προοπτικές αποσαφήνισης είναι πιο περιορισμένες έναντι μιας ανάλογης απόφασης από το ΔΔΧ που απολαύει μιας κατά τεκμήριο αδιάσειστης ευστάθειας (ως άνω).

Εντούτοις, όπως αναφέρει ο Λιάκουρας, η διαιτησία δε διαφέρει αρκετά από το ΔΔΧ αναφορικά με την δικονομία και τη δεσμευτική ετυμηγορία. Η κρίση του οργάνου

έχει έδρα στο διεθνές δίκαιο και τους όρους του. Όπως έχει διαπιστωθεί, η επίκληση νόμων του ΔΔΧ από τα διαιτητικά όργανα είναι συνεπής και ευρέως δεν εμφανίζονται φαινόμενα νομολογιακής διάλυσης ή ακόμη εκπλήξεων όσον αφορά την έκβαση, τηρουμένων φυσικά των ιδιομορφιών κάθε υπόθεσης και της ερώτησης προς εκείνο. Ωστόσο, η νομολογία είναι προέλευση διεθνούς δικαίου, έστω υποστηρικτική, για κάθε όργανο δικαιοδοσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

3.1.Η ελληνοτουρκική διένεξη για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας: ιστορική αναδρομή

Η διαμάχη της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας έχει σχέση με τη γενική ισορροπία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων στο Αιγαίο. Αν και η Συνθήκη της Λωζάννης του 1923 είχε την πρόθεση να παράσχει την ισορροπία, η έννοια της υφαλοκρηπίδας δεν υπήρχε κατά τη στιγμή της διευθέτησης. Μόλις αναπτύχθηκε η τεχνολογία για να γίνει έρευνα στον βυθό της θάλασσας και το υπέδαφος, και όταν τα δύο παράκτια κράτη απέκτησαν τις δυνατότητες εκμετάλλευσης της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, τότε προέκυψε διαφορά ως προς το ποιος θα έχει τη δικαιοδοσία της περιοχής (Gunduz, 1996).

Αυτό που δυσχεραίνει την καθεστηκυία κατάσταση είναι ότι η υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου δεν οροθετείτο με συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η πρώτη δραστηριότητα στην περιοχή πραγματοποιήθηκε το 1963. Εκείνη την χρονιά η Ελλάδα διεξήγαγε ερευνητικές εργασίες και χορήγησε άδειες εξερεύνησης στο Αιγαίο, έξω από τα χωρικά της ύδατα. Οι άδειες κάλυψαν τις θαλάσσιες περιοχές και το υπέδαφος τους γύρω από τα νησιά Ρόδο και Κάρπαθο στο νότιο Αιγαίο (Charney, 1994).

Από το 1969, οι ελληνικές δραστηριότητες εξερεύνησης και εκμετάλλευσης επεκτάθηκαν σε παράκτιες περιοχές στο βόρειο και ανατολικό Αιγαίο. Τρεις πετρελαϊκές εταιρείες είχαν λάβει άδεια από την ελληνική κυβέρνηση για να διερευνήσουν τις περιοχές στο βόρειο Αιγαίο, εκτός των ορίων της Λήμνου. Το 1970, η συμπεριφορά αυτή προωθήθηκε γύρω από τα νησιά Χίος, Λέσβος, Λήμνος και Σαμοθράκη και οι δραστηριότητες γεώτρησης διεξήχθησαν από την Ελλάδα κυρίως στον κόλπο της Θεσσαλονίκης και στις ακτές της Λήμνου και Θάσου (Δίπλα, 1996).

Από την άλλη πλευρά, οι πρώτες σεισμικές δραστηριότητες στο Αιγαίο εκ μέρους της Τουρκίας ξεκίνησαν το 1968. Ως απάντηση στις εντατικοποιημένες ελληνικές δραστηριότητες στην περιοχή, το 1973 η Τουρκία αποφάσισε να χορηγήσει άδειες στην Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίου (ΤΡΑΟ). Η κυβερνητική απόφαση για το θέμα αυτό δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Τουρκίας με την οποία δόθηκε στον ΤΡΑΟ το δικαίωμα να εκτελεί δραστηριότητες εξερεύνησης πετρελαίου σε 27 περιοχές της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου (Αλεξανδρής κ.ά., 1991).

Οι περιοχές αυτές δεν ξεπερνούσαν τη διάμεση γραμμή μεταξύ τουρκικών και ελληνικών υδάτων. Το πρώτο εξάμηνο του 1974, η Τουρκία άρχισε να πραγματοποιεί μαγνητομετρική έρευνα στο Βόρειο Αιγαίο, εντός των περιοχών που καλύπτονταν από τις άδειες που είχαν χορηγηθεί. Τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του ίδιου έτους, η τουρκική κυβέρνηση χορήγησε πρόσθετες παραχωρήσεις πετρελαϊκής εξερεύνησης στον ΤΡΑΟ (Ζαφειρόπουλος, 1995).

Αυτές οι νέες άδειες επέκτειναν την περιοχή προς εκμετάλλευση στα δυτικά των ελληνικών νησιών. Ωστόσο, δεν πέρασαν τη διάμεση γραμμή. Επιπλέον, χορηγήθηκαν και άλλες άδειες στο νότιο Αιγαίο στα βόρεια και βορειοδυτικά των νησιών Νικαριά και Δωδεκάνησα, συμπεριλαμβανομένης της δυτικής και ανατολικής Ρόδου. Τον Μάιο του 1974 και τον Φεβρουάριο του 1976 η Τουρκία έθεσε αυτή την απόφαση στην πράξη στέλνοντας σκάφη έρευνας για τη διενέργεια μαγνητομετρικών και σεισμικών δοκιμών στα δυτικά όρια των περιοχών παραχώρησης (Κούρκουλου, 1998).

Η Ελλάδα σύντομα άρχισε να αμφισβητεί την εγκυρότητα των αδειών που εξέδωσε η τουρκική κυβέρνηση και διέταξε τα κυριαρχικά δικαιώματα της πάνω στην υφαλοκρηπίδα των νησιών για σκοπούς εξερεύνησης και εκμετάλλευσης. Η ελληνική κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η περιοχή που καλύπτονταν οι άδειες εισχώρησε στην

υφαλοκρηπίδα ορισμένων ελληνικών νησιών, δηλαδή, Σαμοθράκη, Λήμνος, Αγ. Ευστράτιος, Λέσβος, Χίος, Ψαρά και Ανισσαρά. Έκτοτε, σταδιακά προέκυψαν εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών του Αιγαίου και η περίοδος μεταξύ 7 Φεβρουαρίου 1974 και 9 Αυγούστου 1976 σηματοδοτήθηκε από έντονες εντάσεις και συνεχείς διπλωματικές ανταλλαγές, οι οποίες ενώ σκόπευαν στη βελτίωση των σχέσεων, εντούτοις οδήγησαν σε αδιέξοδο (Δίπλα, 1992).

Προκειμένου να επιτευχθεί διευθέτηση και να βελτιωθούν οι σχέσεις στο Αιγαίο, τα δύο γειτονικά κράτη συμμετείχαν σε μια σειρά συνομιλιών και συνεδριάσεων. Την περίοδο αυτή, ανταλλάχθηκαν μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας είκοσι λεκτικές σημειώσεις. Οι συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν σε επίπεδο Πρωθυπουργών και Υπουργών Εξωτερικών το 1975 και έλαβαν χώρα δύο συνεδριάσεις εμπειρογνομόνων στη Βέρνη το 1976. Οι συνεδριάσεις αυτές κατέληξαν στην υπογραφή της συμφωνίας της Βέρνης στις 11 Νοεμβρίου 1976, η οποία ολοκληρώνει τις διαπραγματεύσεις (Οικονομίδης, 1993).

Με τις τρεις σημειώσεις της 7ης Φεβρουαρίου, της 24ης Μαΐου και της 14ης Ιουνίου του 1974, η Ελλάδα διατήρησε τη θέση της για αμφισβήτηση της εγκυρότητας των τουρκικών αδειών εκμετάλλευσης στις οικείες περιοχές, προσδιορίζοντας τις περιοχές ως ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα και δεν αντιτάχθηκε στο να διευθετηθεί η διαφορά σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο που κωδικοποιήθηκε από τη σύμβαση της Γενεύης του 1958 για την ηπειρωτική χώρα. Σε απάντηση, η Τουρκία δήλωσε ότι, τα ελληνικά νησιά που βρίσκονται πολύ κοντά στην τουρκική ακτή δεν διαθέτουν τη δική τους υφαλοκρηπίδα και, ως προς την οριοθέτηση, ήταν πρόθυμη να επιλύσει το ζήτημα στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου (ως άνω).

Όταν η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε για τις νέες άδειες εξερεύνησης που εξέδωσε η τουρκική κυβέρνηση στις 18 Ιουλίου 1974, η Τουρκία δήλωσε ότι οι περιοχές που καλύπτονται ήταν τμήματα της τουρκικής υφαλοκρηπίδας και πρόσθεσε ότι πρέπει να επιτευχθεί μια αμοιβαία, αποδεκτή λύση όσον αφορά την οριοθέτηση των σχετικών περιοχών μέσω διαπραγματεύσεων. Στις 27 Ιανουαρίου 1975, η Ελλάδα πρότεινε να αναφερθούν οι διαφορές στο εφαρμοστέο δίκαιο στο ΔΔΧ. Απαντώντας, με τη λεκτική του σημείωση της 6ης Φεβρουαρίου 1975, η Τουρκία δήλωσε ότι θεώρησε ευνοϊκή την πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης να υποβάλει το ζήτημα στο ΔΔΧ και να εκπονήσει τους όρους, υπό τους οποίους θα αναφέρονται συγκεκριμένα θέματα. Η τουρκική

κυβέρνηση πρότεινε να ξεκινήσουν συνομιλίες υψηλού επιπέδου μεταξύ των δύο κυβερνήσεων (ως άνω).

Επιπλέον, η Τουρκία επεσήμανε το γεγονός ότι, λόγω της πολιτικής φύσης και της ζωτικής σημασίας του θέματος, ήταν απαραίτητο οι εν λόγω συνομιλίες να διεξαχθούν σε πρωταρχικό υπουργικό επίπεδο. Η Ελλάδα, με σημείωμα της 10ης Φεβρουαρίου 1975, συμφώνησε ότι μετά από τις σχετικές προετοιμασίες θα πρέπει να διεξαχθούν συνομιλίες για τη σύνταξη της ειδικής συμφωνίας για την παραπομπή της διαφοράς στο ΔΔΧ. Κατά συνέπεια, οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας συναντήθηκαν στις 17-19 Μαΐου 1975 στη Ρώμη, όπου η ελληνική πλευρά υπέβαλε σχέδιο κειμένου μιας "ειδικής συμφωνίας" για εξέταση και διαπραγμάτευση. Η τουρκική κυβέρνηση επιβεβαίωσε εκ νέου ότι θα έπρεπε πρώτα να γίνουν για το θέμα ουσιαστικές διαπραγματεύσεις και υποστήριξαν ότι άλλα πιθανά μέσα ειρηνικής διευθέτησης θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη, αφότου εξαντληθούν όλα τα κύρια μέσα ουσιαστικών διαπραγματεύσεων (Συρίγος, 2005).

Στο πλαίσιο αυτό, η Τουρκία πρότεινε την εξέταση ενός συστήματος "κοινής εκμετάλλευσης". Επιπλέον, η τουρκική πλευρά πρότεινε να εκπονήσει αρχικά έναν γεωμορφολογικό χάρτη του θαλάσσιου βυθού του Αιγαίου προκειμένου να καθοριστούν τα βασικά κριτήρια που θα ισχύουν για την οριοθέτηση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Στο τέλος της συνάντησης, το κοινό ανακοινωθέν δήλωσε ότι «συζητήθηκαν τα ζητήματα που σχετίζονται με την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου» και ξεκίνησε η αρχική μελέτη του κειμένου της ειδικής συμφωνίας για την υποβολή της υπόθεσης στο Διεθνές Δικαστήριο (Λιάκουρας, 2013).

Με το πέρας της συνάντησης αυτής, ο πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής και ο Τούρκος Πρωθυπουργός Σουλεϊμάν Ντιμίρελ συναντήθηκαν στις 31 Μαΐου 1975 στις Βρυξέλλες. Μετά από αυτή τη συνάντηση, υπήρξε για άλλη μια φορά κοινή δήλωση ότι αποφασίστηκε ότι «τα προβλήματα που χωρίζουν τις δύο χώρες θα πρέπει να επιλυθούν ειρηνικά μέσω των διαπραγματεύσεων και του θέματος της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης» (Μιχαήλ, 1983).

Αποφάσισαν επίσης, να επιταχύνουν τη συνάντηση εμπειρογνομόνων σχετικά με τα θέματα της υφαλοκρηπίδας και του εναέριου χώρου στο Αιγαίο. Ωστόσο, σε

σχέση με τη σύγκληση της συνεδρίασης των εμπειρογνομόνων που αποφάσισαν οι πρωθυπουργοί, ανέκυψαν διάφορα προβλήματα ως προς τις συζητήσεις που θα διεξαγόταν σε επίπεδο εμπειρογνομόνων. Η Ελλάδα επέμεινε ότι η συνάντηση που θα διεξαγόταν στις 25-27 Σεπτεμβρίου 1975 θα περιοριζόταν αποκλειστικά στη σύνταξη ειδικής συμφωνίας, ενώ αυτή η στάση ήταν εντελώς αντίθετη με τις πολιτικές συμφωνίες που έγιναν. Η κατάσταση αυτή με τη σειρά της εμπόδισε την πραγματοποίηση της συνάντησης των εμπειρογνομόνων (Συρίγος, 1997).

Ως απάντηση στο θέμα, η τουρκική κυβέρνηση, με ένα άλλο σημείωμα στις 30 Σεπτεμβρίου 1975, υποστήριξε πως αποφασίστηκε σε επίπεδο πρωθυπουργού ότι τα δύο μέρη θα ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις που θα καλύπτουν όλα τα προβλήματά τους. Επιπλέον, υπενθύμισε ότι τα ζητήματα που αφορούν τις περιοχές της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, τα οποία δεν θα μπορούσαν να επιλυθούν με διαπραγματεύσεις, θα υποβληθούν από κοινού στο Δικαστήριο. Η τουρκική κυβέρνηση υπογράμμισε και πάλι ότι ο καλύτερος τρόπος για να ξεπεραστούν αυτά τα προβλήματα και να επιλυθούν οι διαφορές, ήταν μέσω διμερών διαπραγματεύσεων και μιας συμφωνίας που θα έπρεπε να βασίζεται σε δίκαιες αρχές (Τζήμητρας, 1997).

Στις συνακόλουθες σημειώσεις που ανταλλάχθηκαν μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, η Ελλάδα ισχυρίστηκε ότι είχε προηγουμένως συμφωνηθεί ότι τα ανατολικά μέρη και επομένως η υφαλοκρηπίδα της Τουρκίας, δεν έχουν συνέχεια και κάλεσαν την έγκαιρη σύνταξη της ειδικής συμφωνίας προκειμένου να υποβληθούν στο ΔΔΧ. Η Τουρκία, αντιθέτως, αντιτάχθηκε στην ελληνική ερμηνεία και κάλεσε την Ελλάδα να διεξαγάγει ουσιαστικές διαπραγματεύσεις (Bulukbasi, 2004).

Υπό αυτές τις συνθήκες, η πρώτη συνάντηση εμπειρογνομόνων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πραγματοποιήθηκε στη Βέρνη στις 31 Ιανουαρίου-2 Φεβρουαρίου 1976. Παρόλο που η συνάντηση έδωσε την ευκαιρία σε αμφότερες τις πλευρές να αποσαφηνίσουν και να δηλώσουν τις αντίστοιχες θέσεις τους, δεν σημειώθηκε πρόοδος στη συνεδρίαση. Η τουρκική πλευρά υποστήριξε με ιδιαίτερα εμφαντικό τόνο κατά τη συνάντηση ότι, καταρχήν, τα μέρη πρέπει να συμφωνήσουν να μην επεκτείνουν τα χωρικά τους ύδατα πέρα από τα όρια του χρόνου που επικρατεί ως όρος "sine qua non" (Gunduz, 1996).

Επιπλέον, υποστήριξε ότι η ισορροπία που θεσπίστηκε με τη Συνθήκη της Λωζάννης πρέπει να διατηρηθεί στο Αιγαίο. Τόνισε περαιτέρω ότι για τον ακριβή

προσδιορισμό του Αιγαίου έπρεπε να οριστεί σύμφωνα με τις γεωφυσικές και γεωλογικές έννοιες. Επιπλέον, η Τουρκία προέβαλε ότι δεν ήταν συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958 για την ηπειρωτική χώρα (Ζαφειρόπουλος, 1995).

Η απάντηση της ελληνικής πλευράς ήταν ότι είχε το δικαίωμα να επεκτείνει την χωρική της θάλασσα στα 12 ναυτικά μίλια χωρίς να παραιτείτο από αυτό το δικαίωμα, καθώς η Διάσκεψη του Δικαίου της Θάλασσας το είχε αποφασίσει ομόφωνα. Επιπλέον, η Ελλάδα υπογράμμισε την εδαφική και πολιτική ενότητα του κράτους της, και ότι κάθε νησί είχε τη δική του υφαλοκρηπίδα (Οικονομίδης, 1993).

Από την άποψη αυτή, η Ελλάδα πρότεινε ότι ο διαχωρισμός της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο πρέπει να είναι μια διάμεση γραμμή μεταξύ των ελληνικών νησιών και της ηπειρωτικής Τουρκίας. Σε απάντηση, η τουρκική αντιπροσωπεία υποστήριξε τη γεωλογική συνέχιση της ηπειρωτικής Τουρκίας στο Αιγαίο. Η απόκριση τους συνεχίστηκε με την επεξήγηση πως πρόκειται για μια πολύ βαθιά λεκάνη που εκτείνεται στη βορειοδυτική νοτιοανατολική κατεύθυνση διαχωρίζοντας ουσιαστικά τις γεωλογικές αντανάκλασεις της ελληνικής και της τουρκικής ηπειρωτικής χώρας (Συρίγος, 2005).

Ως εκ τούτου, η διαγώνια ζώνη χώρισε το Αιγαίο σε δύο μέρη που θα ήταν σκόπιμο να ληφθούν ως αναφορά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Η ελληνική πλευρά απέρριψε τις γεωλογικές διατριβές υποστηρίζοντας ότι η διαφορά ήταν νομικής φύσεως. Όσον αφορά την από κοινού προσφορά εκμετάλλευσης εκ μέρους της Τουρκίας, η Ελλάδα όρισε την οριοθέτηση ως προϋπόθεση για να εξετάσει τις δυνατότητες μιας τέτοιας εκμετάλλευσης, επαναλαμβάνοντας τη θέση της ότι το ζήτημα πρέπει να παραπεμφθεί σε διεθνή απόφαση. Υπό αυτές τις συνθήκες, η συνάντηση της Βέρνης τελείωσε ατελέσφορα (Λιάκουρας, 2013).

Η δεύτερη συνάντηση εμπειρογνομόνων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πραγματοποιήθηκε και πάλι στη Βέρνη στις 19-10 Ιουνίου 1976. Η ελληνική θέση στη δεύτερη συνάντηση ήταν πως με δεδομένη την πρώτη συνάντηση, υπήρχε ένα αδιέξοδο. Ως εκ τούτου το θέμα έπρεπε να παραπεμφθεί στο ΔΔΧ. Η Ελλάδα πρότεινε επίσης, να καταγραφεί ένας κοινός ορισμός περί διαφοράς και θέσης, της σχετικής περιοχής υφαλοκρηπίδας (Μιχαήλ, 1983).

Σύμφωνα με την ελληνική αντιπροσωπεία, η διαφορά δεν αφορούσε ολόκληρο το Αιγαίο, με επόμενο την άρνηση της πρότασης της Τουρκίας για έναν κοινό ορισμό του Αιγαίου. Η τουρκική αντιπροσωπεία από την πλευρά της παρουσίασε το κοινό πρόγραμμα εξερεύνησης υπό αυτόνομη διεθνή περιφερειακή αρχή, η οποία με τη σειρά της απορρίφθηκε από τους Έλληνες, οι οποίοι επέμειναν ότι το ζήτημα δεν θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη, εκτός εάν υπήρξε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (Τζήμητρας, 1997).

Μέσα στον καταιγισμό εξελίξεων η Τουρκία ισχυρίστηκε ότι υπήρχε ανάγκη να ληφθούν όλα τα συγκεντρωτικά στοιχεία για τον προσδιορισμό της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, όπως γεωλογικές και γεωμορφολογικές πληροφορίες σχετικά με τις ακτές των δύο κρατών και τα βάθη του Αιγαίου. Η Ελλάδα αρνήθηκε την πρόταση καθώς και τον ορισμό του Αιγαίου με σκοπό την οριοθέτηση των υφαλοκρηπίδων. Η δεύτερη συνάντηση της Βέρνης, όπως και η πρώτη, έληξε χωρίς αποτελέσματα (Gunduz, 1996).

Τον επόμενο μήνα, το σεισμικό ερευνητικό σκάφος MTA Sismik-I ασχολήθηκε με τη σεισμική εξερεύνηση στην ανοιχτή θάλασσα του Αιγαίου. Αυτό απαντήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση στις 7 Αυγούστου 1976 με σημείωμα που διαμαρτυρήθηκε για την «παραβίαση των δικαιωμάτων της» και ζήτησε από την Τουρκία να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να βεβαιώσει την μη επανάληψη εκ μέρους της παρεμφερούς παραβίασης. Την επόμενη μέρα η τουρκική κυβέρνηση απέρριψε τη συγκεκριμένη διαμαρτυρία που χαρακτήρισε αβάσιμη και απαράδεκτη (Charney, 1994).

Ακολούθως, υποστήριξε ότι οι ερευνητικές δραστηριότητες θα συνεχιστούν, όπως είχαν προγραμματιστεί. Μέσα στο πλαίσιο αυτό το τουρκικό ερευνητικό σκάφος, συνοδευόμενο από ένα τουρκικό ναυπηγείο και ένα αεροσκάφος, διεξήγαγε τις δραστηριότητες εξερεύνησης. Σε αντίθεση με τις δραστηριότητες επιστημονικής έρευνας που ανέλαβε η Τουρκία, η Ελλάδα απευθύνθηκε στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και στο ΔΧΧ (ως άνω).

Στις 10 Αυγούστου 1976, η Ελλάδα άσκησε ταυτόχρονη προσφυγή, τόσο ενώπιον των Ηνωμένων Εθνών όσο και στο ΔΔΧ. Οι αιτήσεις αυτές συνιστούν τη μοναδική περίπτωση κατά την οποία η διαφωνία στο Αιγαίο παραπέμφθηκε στα Ηνωμένα Έθνη για συζήτηση και δράση (Συρίγος, 2005).

Η ελληνική αίτηση προς το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ βασίστηκε στη διατύπωση πως πρόκειται για μια επικίνδυνη κατάσταση που προήλθε από τις τουρκικές εξερευνήσεις στην ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, την οποία η Ελλάδα θεωρεί δική της και πως η κατάσταση αυτή συνιστά απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Στην έκκλησή του, η Ελλάδα επικαλέστηκε το άρθρο 35 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ζητώντας από το Συμβούλιο να αποκαταστήσει την ειρήνη που απειλήθηκε από την Τουρκία, εξαιτίας των δραστηριοτήτων εξερεύνησης στο Αιγαίο (Τζήμητρας, 1997).

Η Τουρκία, εξακολούθησε να δηλώνει ανυποχώρητη τη θέση της ότι, δηλαδή οι ελληνικές αξιώσεις στην υφαλοκρηπίδα ήταν αβάσιμες, με δεδομένο πως η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα δεν είχε ακόμη οριστεί. Η Τουρκία υπενθύμισε επίσης ότι το πλοίο της παρενοχλήθηκε από τον στόλο και τα αεροσκάφη που ανήκαν στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως, η Τουρκία παραπονέθηκε ότι η Ελλάδα είχε στρατιωτικοποιήσει τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, παραβαίνοντας τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923. Κατά συνέπεια, η Τουρκία προσέφυγε στο Συμβούλιο για να καλέσει την Ελλάδα σε ουσιαστικές διαπραγματεύσεις, ζητώντας της να αποστρατιωτικοποιήσει τα ενδιαφερόμενα νησιά, που συνιστούν απειλή για την ειρήνη και την ασφάλεια στην περιοχή (Αλεξανδρής κ.ά., 1991).

Στις 25 Αυγούστου 1976, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξέδωσε το ψήφισμα 395 (1976), το οποίο παρότρυνε και τα δύο μέρη να «καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να μειώσουν τις υφιστάμενες εντάσεις στην περιοχή, ώστε να διευκολυνθεί η διαδικασία των διαπραγματεύσεων». Το ψήφισμα ζήτησε επίσης, τη συνέχιση των άμεσων διαπραγματεύσεων και κάλεσε αμφότερα τα μέρη «να συνεχίσουν να λαμβάνουν υπόψη τη συμβολή τα κατάλληλα δικαστικά μέσα που διαθέτουν, ιδίως το ΔΔΧ, για να διευθετήσουν τυχόν εναπομείναντες νομικές διαφορές, που μπορούν να εντοπιστούν σε σχέση με την παρούσα διαφωνία τους.» (ως άνω).

Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο υπογράμμισε τη σημασία των ουσιαστικών διαπραγματεύσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ως κύριου μέσου διευθέτησης και ανέφερε τη διαθεσιμότητα του ΔΔΧ, σε συνδυαστική χρήση με την πορεία αυτών των διαπραγματεύσεων. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι το Συμβούλιο δεν επιχείρησε να

ασχοληθεί με την ουσία του θέματος, αλλά πρότεινε μόνο ένα πλαίσιο για την επίλυση της διαφοράς (Λιάκουρας, 2013).

3.1. Οι θέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας για την υφαλοκρηπίδα

Η Ελλάδα με άξονα την τήρηση των αρχών και του νομικού πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου, πρόταξε το αίτημα της επίλυσης της διαφοράς σχετικά με την Υφαλοκρηπίδα, στο Διεθνές Δικαστήριο, κρίνοντας το ως το πλέον αρμόδιο όργανο για τη αντιμετώπιση του προβλήματος με την Τουρκία. Η θέση της Ελλάδας, όπως προείπαμε, προσανατολίζεται στην επιλογή μεθόδου διακανονισμού που θα βασίζεται στη νομική οδό. Η ελληνική απόφαση επίλυσης της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα αφορά τη σύμπραξη του δικαιοδοτικού οργάνου της Χάγης, γεγονός που ήταν και η βάση απέναντι στις ελληνοτουρκικές διενέξεις σχετικά με το καθεστώς του Αιγαίου. Ενδεικτικά αναφέρεται πως η Ελλάδα καταθέτοντας, δυνάμει του άρθρου 36§2 Καταστατικού ΔΔ, σχετική δήλωση είναι σε θέση να παρουσιάσει ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου μία διαφορά που την εμπλέκει με άλλη χώρα, η οποία όμως θα έχει και αυτή αποδώσει την νομική ισχύ της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου και, αντίστροφα (Χορτάτος, 2012).

Η θέση της Τουρκίας αναφορικά με το Αιγαίο κρίνεται από καθαρή πολιτική σκοπιά. Η Τουρκία φέρεται να επικαλείται το άρθρο 33 του Χάρτη του ΟΗΕ, το οποίο αναφέρει τα εξής: *σε κάθε διαφορά που η παράτασή της μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, τα ενδιαφερόμενα μέρη θα προσπαθούν πρώτα από όλα να λύσουν τη διαφορά τους με διαπραγματεύσεις, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή, διαιτησία, δικαστικό διακανονισμό, προσφυγή σε τοπικούς οργανισμούς ή συμφωνίες ή με άλλα ειρηνικά μέσα της εκλογής τους.* Αρχικά, η τουρκική πλευρά δεν φαίνεται να επιδιώκει τη διευθετική επίλυση της υφιστάμενης διένεξης με την Ελλάδα, όπως και του ζητήματος της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και των εκατέρωθεν δικαιωμάτων που συνεπάγονται αυτής. Ως εκ τούτου η Τουρκία μη αναγνωρίζοντας τη δικαιοδοσία του ΔΔ και αρνούμενη να συνάψει συνυποσχετικό το 1975 για από κοινού, προκειμένου η διένεξη να υπαχθεί στη Χάγη. Η Τουρκία, όπως θα διαπιστωθεί και στη συνέχεια, κατήγγειλε τη Γενική Πράξη της Γενεύης, που αφορούσε την ειρηνική επίλυση των διαφορών του 1928 και έδινε τη δικαιοδοτική δυνατότητα σε μια τρίτη χώρα να καταφέρει την αποκατάσταση της διένεξης αμοτέρων. Η Τουρκία επιβάλλεται να μελετήσει και να πράξει, πάντα με άξονα τους μηχανισμούς ειρηνικής

επίλυσης, ένα πλαίσιο πολιτικής δράσης προς αποκατάσταση του διακίου (Συρίγος, 2015). Γενικά, η Τουρκία έχει την τάση να επιδιώκει συνολική λύση και να τα ανάγει όλα σε πολιτική, με την Ελλάδα να επιδιώκει μια λύση με την επίκληση και εφαρμογή διεθνών κανόνων δικαίου, με χαρακτηριστικό παράδειγμα από το 1970 και μετά, να επισπεύδει διάλογο με την γείτονα χώρα και να καταλήγει, όπως θα αναλύσουμε και παρακάτω, στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ύστερα από προσφυγή στο ΔΔΧ.

3.2. Το νομικό πλαίσιο της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου

Η περίπτωση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου Πελάγους είναι μοναδική μεταξύ παρόμοιων περιπτώσεων θαλάσσιας οριοθέτησης. Όσον αφορά τα επιμέρους αξιώματα, αμφότερα τα κράτη επιθυμούν μια λύση που να είναι σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο. Ομοίως, δικαιολογούν την οριοθέτηση. Ο ένας υποστηρίζει μια γραμμή που συνδέει ολόκληρο το Αιγαίο, ενώ ο άλλος αντλεί τη γραμμή στην Ανατολή. Το παράδοξο είναι πως και οι δύο δικαιολογούν νομίμως τους ισχυρισμούς τους. Η κατάσταση αυτή πηγάζει από την επιλογή πηγών διεθνούς δικαίου, την ερμηνεία του νόμου και τη συμμετοχή της πολιτικής στο ζήτημα. Προκειμένου να εξεταστεί διεξοδικά η διαμάχη της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, πρέπει πρώτα να προσδιοριστεί η γεωγραφική περιοχή και, στη συνέχεια, να αποφασιστεί το εφαρμοστέο δίκαιο. Δεδομένου ότι η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στις συμβάσεις του 1958 και του 1982, το ζήτημα πρέπει να επιλυθεί υπό το φως του εθιμικού διεθνούς δικαίου. Το ζήτημα πρέπει να αντιμετωπιστεί με νομικούς όρους. Ο ρόλος της πολιτικής στο Αιγαίο θα πρέπει να ελαχιστοποιηθεί, ώστε να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση που θα ήταν προς το συμφέρον και των δύο κρατών (Αλεξανδρής κ.ά., 1991).

Εξ ορισμού, η γεωγραφική περιοχή στην οποία προορίζεται να οριοθετηθεί η γραμμή αφορά τις περιοχές του Αιγαίου Πελάγους, που βρίσκονται πέρα από τα όρια της εδαφικής θάλασσας των 6 ναυτικών μιλίων της Ελλάδας και της Τουρκίας. Ωστόσο, αυτή η γεωγραφική ακρίβεια κρίνεται ανεπαρκής για να περιοριστεί και να αντιμετωπιστεί το ζήτημα. Η ελληνική αντίληψη του χώρου της διαφοράς περιορίζεται

στις περιοχές της ηπειρωτικής γραμμής που βρίσκονται στα ανατολικά των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου πλησίον της τουρκικής ακτής, καθώς παρουσίασε το ζήτημα στο ICJ το 1976. Η Τουρκία, από την άλλη πλευρά, υποστηρίζει τη διευθέτηση που θα καταρτίσει ένα όριο για περιοχές υφαλοκρηπίδας που θα περάσουν ακριβώς στη μέση του Αιγαίου (Karl, 1977).

Προκειμένου να προσδιοριστεί ο οριοθετημένος χώρος, τα γεωγραφικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά του Αιγαίου αποκτούν μεγάλη σημασία. Ενώ η Ελλάδα υποστηρίζει ότι όλα τα νησιά, συμπεριλαμβανομένων των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, έχουν την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα τους, η Τουρκία επιμένει ότι αυτά τα νησιά πέφτουν στη φυσική παράταση της ηπειρωτικής Τουρκίας. Από αυτή την άποψη, η κατάσταση των νησιών αποκτά εξαιρετική σημασία. Το τουρκικό επιχείρημα βασίζεται σε γεωλογικές δηλώσεις, ότι ο βυθός του Αιγαίου διακόπτεται από μια μεγάλη γραμμή που καταλήγει στη μέση του Αιγαίου σε μια γενική κατεύθυνση Βορρά-Νότου (Δίπλα, 1992).

Αυτό απορρέει από την έρευνα που έγινε σχετικά με την ωκεάνια κρούστα. Το κάτω μέρος της γραμμής παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά σε διαφορετικά μέρη. Αυτή η γεωμορφολογική πραγματικότητα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ολόκληρο το Αιγαίο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως φυσική παράταση οποιουδήποτε κράτους, αλλά στην πραγματικότητα υπάρχει μια θαλάσσια οριακή γραμμή μεταξύ των φυσικών παρατάσεων της ηπειρωτικής Ελλάδας και της ηπειρωτικής Τουρκίας (ως άνω).

Κατά συνέπεια, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου βρίσκονται στην ανατολική πλευρά αυτού του φυσικού συνόρου και κάθονται στον πυθμένα, ο οποίος είναι η φυσική παράταση της τουρκικής χερσαίας μάζας που εκτείνεται μέσα και κάτω από τη θάλασσα. Δεν θα ήταν λάθος να πούμε ότι ο θαλάσσιος χώρος μεταξύ αυτών των ελληνικών νησιών στο Ανατολικό Αιγαίο και στην ηπειρωτική Τουρκία είναι σαν πλημμυρισμένο τμήμα της τουρκικής γης. Επίσης, από γεωλογικής άποψης, παρατηρείται μια σαφής ομοιότητα μεταξύ του βυθού που βρίσκεται ανατολικά της μεγάλης οριοθέτησης και της τουρκικής χερσαίας επικράτειας (Kariotis, 2007).

Βασισόμενη σε αυτή την ομοιότητα η Τουρκία υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση των περιοχών της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο οφείλει να αντικατοπτρίζει αυτό το γεωλογικό γεγονός. Όσο η φυσική παράταση της ηπειρωτικής Τουρκίας εκτείνεται μέχρι το μέσον του Αιγαίου δεν έχει νόημα να περιοριστεί το θέμα στη στενή

ζώνη μεταξύ των ελληνικών νησιών στο ανατολικό Αιγαίο και των τουρκικών ακτών (Gunduz, 1996).

Είναι γνωστό ότι η Τουρκία είναι ο αντιπολιτευόμενος ρόλος, με έντονη επιμονή. Η τουρκική άποψη υποστηρίζεται επίσης από ορισμένες από τις αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου. Αναφορικά με τη διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που προέκυψε στο Αιγαίο, το Δικαστήριο δέχθηκε την άποψη ότι το γεωφυσικό χαρακτηριστικό θα χρησίμευε ως νομική γραμμή. Με άλλα λόγια, όταν η περιοχή οριοθέτησης μεταξύ δύο παράκτιων κρατών χωρίζεται από ένα φυσικό χαρακτηριστικό, τότε θεωρείται ως η επίσημη γραμμή που θα διαιρέσει τις φυσικές παρατάσεις των δύο διαφορετικών κρατών (Ζαφειρόπουλος, 1995).

Έτσι, η γραμμή που φυσικά διαιρεί το Αιγαίο σε δύο μέρη, θεωρείται ως μια νομική οριοθέτηση μεταξύ των υφαλοκρηπίδων της Ελλάδας και της Τουρκίας. Μόνο για αυτό το γεγονός, το ελληνικό επιχείρημα της οριοθέτησης που πρέπει να εξευγενιστεί προς την ανατολική πλευρά των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου είναι εύκολα αναιτιολόγητο, καθώς η παράταση της τουρκικής ηπειρωτικής χώρας φτάνει φυσικά στο μέσο του Αιγαίου ούτως ή άλλως. Με πιο εντυπωσιακό τρόπο, το ερώτημα αν αυτά τα νησιά έχουν δική τους ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα αποδυναμώνει εγγενώς τις ελληνικές απόψεις, καθώς κατοικούν στην τουρκική φυσική παράταση στην πρώτη θέση (Παζαρτσί & Οικονομίδης, 1992).

Η καρδιά του ζητήματος οριοθέτησης βρίσκεται στην πραγματικότητα στις διαφορετικές απόψεις σχετικά με τα δικαιώματα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Είναι σημαντικό να προσδιορίσουμε αρχικά αν αυτά τα ελληνικά νησιά έχουν την ικανότητα να παράγουν δικές τους περιοχές ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, πάνω από τον βυθό της τουρκικής φυσικής παράτασης. Επιβάλλεται να διευκρινιστεί ότι τα νησιά, ειδικά εκείνα που βρίσκονται κοντά σε άλλο κράτος, θεωρούνται ειδικές περιπτώσεις. Πρώτον, ένα νησί μικρότερο από 1 km² θα μπορούσε να κυριαρχήσει σε μια έκταση 190 φορές μεγαλύτερη από ό,τι είναι, αν επιτρέπεται να έχει μια συνεχόμενη ζώνη 24 ναυτικών μιλίων. Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται μια μη δίκαιη κατανομή θαλάσσιων περιοχών, αν αυτή η χώρα στερεί άλλο κράτος από δικαιώματα σε αυτόν τον τομέα (Ιωάννου&Στρατή,2013).

Επομένως, η άμεση εφαρμογή του διεθνούς δικαίου δεν σημαίνει αναγκαστικά μια δίκαιη λύση. Σαφώς, οφείλουμε να τονίσουμε πως το σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο

επιτάσσει τη γραμμή ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ των κρατών με ισότιμη, πάντα μεταχείριση και αντιμετώπιση. Βέβαια, στη συγκεκριμένη περίπτωση υφίσταται μια γενικότερη προβληματική, που ενδεχομένως μια ανάλογη, αυτόματη λύση διεθνούς δικαίου να μην σήμαινε απόλυτη αποκτάσσταση επί του διακιηκού, πάντα κριτηρίου. Επιπλέον, όταν ένα νησί βρίσκεται πολύ κοντά στις ακτές ενός άλλου κράτους, θα στερούσε τελείως τις τελευταίες από τα δικαιώματά του στον πυθμένα. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το νησί θα είχε μεγαλύτερο δικαίωμα για υφαλοκρηπίδα από την ενδοχώρα του παράκτιου κράτους. Ακόμα κι αν ένα νησί δεν βρίσκεται τόσο κοντά σε άλλο κράτος, αλλά βρίσκεται ακριβώς ανάμεσα σε δύο αντίθετα κράτη, η ισότιμη μέθοδος θα αποδώσει τα τρία τέταρτα των θαλάσσιων περιοχών του κράτους στο οποίο ανήκει το νησί. Καίριο στοιχείο είναι ότι τα νησιά δεν μπορούν να επικρατήσουν σε σχέση με τα ζητήματα που συνδέονται με τα χερσαία εδάφη (Μυλωνόπουλος, 2012).

Αυτές οι περιστάσεις αποτελούν σαφή παραδείγματα των συνεπειών που γνωρίζουν τα νησιά αυτά σε μια ειδική περίπτωση και επεξηγεί, γιατί τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου πρέπει να θεωρηθούν στο πλαίσιο αυτό. Πρέπει να έχουμε κατά νου ότι «... ειδικές περιστάσεις είναι εκείνες οι περιστάσεις που θα μπορούσαν να τροποποιήσουν το αποτέλεσμα που προκάλεσε μια ανεπιφύλακτη εφαρμογή της αρχής της ισότιμης αντίδρασης». Υπό το φως αυτών, επιβάλλεται να αναλυθούν τόσο τα ελληνικά όσο και τα τουρκικά επιχειρήματα. Η Ελλάδα ισχυρίζεται ότι τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου έχουν δικαίωμα στην ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα, ακριβώς όπως θα είχε οποιοδήποτε άλλο νησί, επισημαίνοντας τη σύμβαση της Γενεύης του άρθρου 1 στοιχείο β) και τα άρθρα 76 και 121(παρ.2) της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας. Στο σημείο αυτό δέον να υπενθυμιστεί τι όριζε το πρώτο άρθρο της τέταρτης συμβάσεως της Γενεύης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα: *«Τον βυθό της θαλάσσης και το υπέδαφος των υποθαλασσιών περιοχών των παρακειμένων εις τας ακτάς αλλά ευρισκομένων εκτός της αιγιαλίτιδος ζώνης, μέχρι βάθους 200 μέτρων ή και πέραν του ορίου τούτου, μέχρι το σημείο ένθα το βάθος των υπερκειμένων υδάτων επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών, όπως επίσης τον βυθό της θαλάσσης και το υπέδαφος των αντιστοιχων υποθαλασσιών περιοχών, αίτινες συνεχονται προς τας ακτάς των νήσων»*. Ακολούθως, με βάση το άρθρο 76 της Σύμβασης Δικαίου θαλάσσης του 1982, η υφαλοκρηπίδα αρχίζει από την ακτογραμμή και δύναται να φτάσει μέχρι την εξωτερική γραμμή του υφαλοπλαισίου ή μέχρι τα 200

ν.μ., αν η έκταση του υφαλοπλαισίου είναι μικρότερη των 200 ν.μ., και εφόσον βέβαια η απόσταση από το γειτονικό παράκτιο κράτος είναι ίση ή μεγαλύτερη των 400 ν.μ. (200+200), εάν η απόσταση είναι μικρότερη των 400 ν.μ. τότε χρήζει οριοθέτησης με βάση το Διεθνές Δίκαιο, κάτω δε από ορισμένες προϋποθέσεις για τα ωκεάνια παράκτια κράτη μπορεί να φτάσει τα 350 ν.μ. από την ακτογραμμή (Γιαννάκης, 2009).

Από νομικής άποψης, τα δύο αυτά άρθρα δεν μπορούν να επιβληθούν στην Τουρκία, όπως θα μπορούσε να γίνει σε άλλο κράτος, επειδή δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στις δύο αυτές συμβάσεις και δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα στην Τουρκία. Από την άποψη αυτή, πρέπει να θέσουμε το ερώτημα, εάν αυτά τα δύο άρθρα έχουν γίνει μέρος του εθνικού δικαίου. Κατά τη Διάσκεψη της Γενεύης του 1958, ο κανόνας δεν κέρδισε ευρείας υποστήριξης. Τα 35 κράτη παρέμειναν μη δεσμευμένα, ενώ μόνο 31 κράτη ψήφισαν για την ένταξή της (Zahariadis, 2000).

Ευλόγως, ήταν εγγενώς δύσκολο να αναμένεται ότι αυτό το άρθρο θα εξελιχθεί σε νομοθεσία. Σχετικά με τα τρία πρώτα άρθρα της Σύμβασης της Γενεύης ως εθνικό δίκαιο στις περιπτώσεις της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας έγινε αναφορά από το ICJ. Ωστόσο, αυτό αποκάλυψε την αποδοχή της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας ως γενική έννοια, χωρίς να συμπεριληφθεί ολόκληρο το άρθρο. Με άλλα λόγια, δεν έγινε δεκτή κάθε διάταξη της Σύμβασης ως εθνικό δίκαιο. Το θεμελιώδες παράδειγμα θα ήταν η αναφορά στην τεχνολογία, την οποία κανένας δεν ανέφερε ποτέ ότι έχει χαρακτήρα του εθνικού διεθνούς δικαίου (Droutsas & Tsakonas, 2001).

Στην επιτροπή του θαλάσσιου βυθού, που ιδρύθηκε αμέσως μετά την έναρξη ισχύος της σύμβασης της Γενεύης, αρκετά κράτη αμφισβήτησαν την ικανότητα όλων των νησιών να δημιουργούν υποθαλάσσιες περιοχές, καθώς και έθεσαν υπό εξέταση τον ορισμό της ίδιας της υφαλοκρηπίδας (Oguzlu, 2003).

Στην τρίτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία έδωσε τη θέση της στη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας, ένας σημαντικός αριθμός κρατών, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, αντιτάχθηκε στην έννοια όλων των νησιών με υποβρύχιο έδαφος, δηλώνοντας ότι όλα τα νησιά δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με τον ίδιο τρόπο. Ακόμη και μετά την αλλαγή του

ορισμού της υφαλοκρηπίδας στη Σύμβαση της Γενεύης και την έγκριση των άρθρων 76 και 121 το 1982, αυτή η αντίθεση συνεχίστηκε (Loizides, 2002).

Το άρθρο 121 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών υιοθετήθηκε με πολύ ασυνήθιστο τρόπο. Έγινε αποδεκτό χωρίς λεπτομερή επεξεργασία λόγω έλλειψης χρόνου. Έτσι, το άρθρο δεν έχει χαρακτήρα που αντικατοπτρίζει τη γενική άποψη των κρατών σχετικά με τα δικαιώματα των νησιών σε υφαλοκρηπίδα και δεν υφίσταται κανένας υπαινιγμός ότι είναι αποδεκτό και μετά τη Διάσκεψη. Ως εκ τούτου, τα εν λόγω άρθρα και, επομένως, η δήλωση ότι όλα τα νησιά έχουν δικαίωμα υποβρύχιων περιοχών δεν είναι αντίθετα εναντίον ενός κράτους, δηλαδή της Τουρκίας, η οποία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στις εν λόγω Συμβάσεις, δηλώνοντας κατ' εξακολούθηση τη διαρκή διάσταση της με τη σύνταξη και τις αρχές της διάταξης (Καιρίδης, 2003).

Το ελληνικό επιχείρημα ότι τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα δεν θα βρει νομική υποστήριξη, καθώς ο κανόνας δεν αποτελεί μέρος του εθιμικού διεθνούς δικαίου. Ανεξάρτητα από τον ανυπόστατο χαρακτήρα του εθιμικού δικαίου τους, τα άρθρα της Σύμβασης του 1958 δεν δίνουν στην πραγματικότητα καμία ένδειξη για μια έκταση υφαλοκρηπίδας σε ένα πλαίσιο οριοθέτησης. Ακόμη και αν οι γενικές αρχές της υφαλοκρηπίδας είχαν περάσει στο εθιμικό διεθνές δίκαιο, ο κανόνας σχετικά με το δικαίωμα δεν πρέπει να συγχέεται με τον κανόνα της οριοθέτησης (Περράκης, 2003).

Ελλείψει οποιασδήποτε βοήθειας, όταν πρόκειται για θέμα οριοθέτησης, το άρθρο 1 αναφέρει μόνο το δικαίωμα των νησιών στην υφαλοκρηπίδα. Το άρθρο 6 της σύμβασης του 1958 ορίζει τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, συμπληρώνοντας ότι, όταν υφίστανται ειδικές περιστάσεις, η ισότιμη γραμμή δεν είναι αποδεκτή. Δεδομένου ότι τα νησιά σε μια περιοχή οριοθέτησης αποτελούν μια ειδική περίπτωση, το δικαίωμα ενός νησιού να έχει μια περιοχή υφαλοκρηπίδα εξαρτάται από το μέγεθος, την τοποθεσία, τον πληθυσμό και την πολιτική κατάσταση των νησιών (Τζήμητρας, 1997).

Εν ολίγοις, τα νησιά δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκή για την οριοθέτηση, όσον αφορά τις αντίθετες αξιώσεις των ηπειρωτικών περιοχών. Ο κανόνας σχετικά με τον ορισμό και το πεδίο εφαρμογής των περιοχών της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας δεν πρέπει να συγχέεται με τον κανόνα της οριοθέτησης της περιοχής μεταξύ δύο κρατών. Δεν δίνεται το ίδιο αποτέλεσμα σε κάθε νησί, όταν η οριοθέτηση είναι μια απλή

υπόθεση. Όχι μόνο τα νησιά αποτελούν μια ιδιαίτερη περίπτωση από μόνα τους, αλλά η στενή τους εγγύτητα με τις ακτές ενός άλλου κράτους χρησιμεύει ως ένα σημαντικό συστατικό από την άποψη της οριοθέτησης των υφαλοκρηπίδων (Kariotis, 2007).

Ένα άλλο σημαντικό σημείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου αφορά τις γεωγραφικές προοπτικές του. Το γεγονός αυτό επηρεάζει επίσης τον οικισμό του Αιγαίου, καθώς οι ακτές των ελληνικών και τουρκικών εδαφών με τις ανθρώπινες ενέργειες, δημιουργούν μια άλλη ειδική περίπτωση. Το χαρακτηριστικό αυτό στερεί την υπόθεση να θεωρείται ως συνηθισμένη και η εφαρμογή της ισότιμης γραμμής (Wilson, 1979).

Το Αιγαίο δεν είναι μόνο ημι-κλειστή θάλασσα που απαιτεί μια καίρια λύση, περισσότερο από μια συνηθισμένη εφαρμογή των νομικών κανόνων, αλλά είναι πολύ μικρότερη όσον αφορά τη Μεσόγειο, όπου τα κράτη θα επηρεαστούν άμεσα από την έκβαση της θαλάσσιας οριοθέτησης. Στο πλαίσιο αυτό, μπορεί να αναχθεί το συμπέρασμα ότι οι οριοθετήσεις σε μια ημίκλειστη θάλασσα αφορούν περισσότερες ενέργειες από τη μεταχείριση των μεμονωμένων γεωγραφικών χαρακτηριστικών. Το συνολικό γεωγραφικό πλαίσιο καθορίζει την έκταση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του νησιού (Karl, 1977).

Ο λόγος εναλλακτικής εφαρμογής των διεθνών νομικών κανόνων σε διαφορετικές περιπτώσεις πηγάζει από το γεγονός ότι κάθε περίπτωση έχει ένα μοναδικό χαρακτήρα που υπαγορεύει συγκεκριμένες λύσεις, όταν λαμβάνονται υπόψη οι σχετικές εισροές. Πρακτικά, αυτό που έχει σημασία στην *αποσαφήνιση* της υφαλοκρηπίδας είναι ότι το αποτέλεσμα της οριοθέτησης στο πλαίσιο του Αιγαίου θα ήταν δίκαιο, αν τα ελληνικά νησιά έπρεπε να έχουν το ίδιο βάρος με την ηπειρωτική ακτή της Τουρκίας. Έτσι, η ουσία της υπόθεσης βασίζεται στην ισότιμη λύση μεταξύ των κρατών, όχι στην καθαρή εφαρμογή του τι υπαγορεύει το διεθνές δίκαιο των συνθηκών (Charney, 1994).

Η αρχή της ισότητας και της δικαιοσύνης θεωρείται εδώ και πολύ καιρό ως πηγή διεθνούς δικαίου, ως μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, εφαρμόζουσα από τα διεθνή δικαστήρια. Η αρχή φαίνεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 38/1 (γ) του καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου. Η πιο σημαντική χρήση της δικαιοσύνης υπήρξε στο δίκαιο της θάλασσας, στο πλαίσιο της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ αντίθετων και παρακείμενων κρατών (Wilson, 1979).

Το βασικό σημείο είναι ότι η αρχή της ισότητας είναι πηγή διεθνούς δικαίου υπό την έννοια ότι μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται πιο ουσιαστικοί κανόνες. Πρόκειται για μια «μορφή ισότητας που αποτελεί μια μέθοδο ερμηνείας του ισχύοντος δικαίου και είναι ένα από τα χαρακτηριστικά του». Το ICJ έχει τονίσει ότι η ισότητα δεν είναι μια αφηρημένη αντίληψη, αλλά η εφαρμογή κανόνων του διεθνούς δικαίου με τον δέοντα σεβασμό σε δίκαιο και λογική (Kariotis, 2007).

Από αυτή την άποψη, ο διακανονισμός μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πρέπει να αντιμετωπιστεί από την άποψη των δίκαιων αρχών, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Αιγαίου. Η θέση, ο αριθμός και το μέγεθος των νησιών, η παράκτια σχέση της Ελλάδας και της Τουρκίας μέσα σε αυτά, τα γεωλογικά χαρακτηριστικά και το μήκος του βυθού που βρίσκεται κάτω από αυτό, σε συνδυασμό με τον οριζόμενο βαθμό αναλογικότητας στην οριοθέτηση, όλα αυτά συγκροτούν τον μοναδικό χαρακτήρα του Αιγαίου. Επιτακτική, λοιπόν είναι η αδιαμφισβήτητη εφαρμογή δίκαιων αρχών για δίκαιη οριοθέτηση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, υπέρ και των δύο κρατών (Ζαφειρόπουλος, 1995).

Πρώτα απ' όλα, πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή της μη επέμβασης στην οριοθέτηση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας. Είναι στην πραγματικότητα μια ριζική αντίληψη στη νομολογία ως θεμελιώδης αρχή που διέπει την οριοθέτηση. Η αρχή αυτή αναπτύχθηκε από το ICJ στην απόφασή της για το ηπειρωτικό περίγυρο της Βόρειας Θάλασσας το 1969, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η μέθοδος ισοδυναμίας δεν είναι συμφυής με το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε τα εξής (Ροζάκης, 1991):

"... η χρήση της μεθόδου ισοδυναμίων θα οδηγούσε συχνά σε περιοχές που αποτελούν τη φυσική παράταση ή επέκταση του εδάφους ενός κράτους και οι οποίες θα αποδίδονταν σε μια άλλη, όπου η διαμόρφωση των ακτών της τελευταίας καθιστά την γραμμή ισοστάθμισης να μετατοπίζεται πλευρικά κατά μήκος του παράκτιου μετώπου του πρώην, κόβοντας αν είναι μακριά από περιοχές που βρίσκονται ακριβώς μπροστά από το μέτωπο".

Εν κατακλείδι, αυτή η δήλωση αναφέρεται στο γεγονός ότι η οριοθέτηση πρέπει να σέβεται τις περιοχές που αντιπροσωπεύουν φυσική παράταση της επικράτειας κάθε κράτους. Η σπουδαιότητα της διαμόρφωσης των ακτών υπογραμμίζεται επίσης από το

Συνέδριο, τονίζοντας ότι η ιδιαίτερη γεωγραφική κατάσταση αποτελεί μια δίκαιη λύση, δηλώνοντας ότι «η υφαλοκρηπίδα ενός κράτους, που είναι η φυσική παράταση της επικράτειάς του, πρέπει να απομακρύνει σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των ακτών του" (ως άνω).

Επομένως, η παράκτια προβολή στη θάλασσα βρίσκεται στην καρδιά του ζητήματος της διαδικασίας οριοθέτησης. Ο λόγος για τον οποίο πρέπει να δοθεί σημαντικό βάρος στη φυσική παράταση είναι να αποφευχθούν οι κίνδυνοι των αποτελεσμάτων διακοπής. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι κάθε κράτος πρέπει να λαμβάνει τις περιοχές του θαλάσσιου βυθού, όπου τα συμφέροντά του που προστατεύονται από το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, είναι τα υψηλότερα σε σύγκριση. Με άλλα λόγια, τα συμφέροντα ασφαλείας ενός παράκτιου κράτους από τις ακτές του λαμβάνονται, επίσης υπόψη από το σύστημα που καθιερώθηκε από το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας (Ahnish, 1993).

Η αρχή της μη επέμβασης υπογραμμίζεται, επίσης στην υπόθεση της Γουινέας-Γουινέας Μπισσάου, όπου το Διαιτητικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι "για να γίνει οριοθέτηση σε δίκαιη και αντικειμενική βάση, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ότι, στο μέτρο του δυνατού, κάθε κράτος ελέγχει τα θαλάσσια εδάφη απέναντι από τις ακτές του και την εγγύτητά τους». Το δικαστήριο επεσήμανε ότι η εφαρμογή αυτής της αρχής θα ικανοποιούσε τις ανησυχίες για την ασφάλεια (Συρίγος, 1997).

Προκειμένου να ικανοποιηθεί αυτή η αρχή, το ICJ προτείνει την αρχή της διάμεσης γραμμής σε θέματα οριοθέτησης όπου οι παρατάσεις των αντίθετων καταστάσεων συναντώνται και επικαλύπτονται. Υπογραμμίζει ότι η οριοθέτηση μπορεί να γίνει μόνο αν "... αγνοώντας την παρουσία νησίδων, πετρωμάτων και μικρών παράκτιων προβολών, των οποίων η στρέβλωση του δυσανάλογου αποτελέσματος μπορεί να εξαλειφθεί με άλλα μέσα, μια τέτοια γραμμή πρέπει να επιφέρει ίση κατανομή της συγκεκριμένης περιοχής " (Καιρίδης, 2003).

Σύμφωνα με αυτή την άποψη, με την απόφασή του το 1977, το διαιτητικό δικαστήριο διαπίστωσε ότι η οριοθέτηση που βασίζεται σε μια διάμεση γραμμή μεταξύ των ακτών της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, αγνοώντας την ύπαρξη των νησιών της Μάγχης υπό της κυριαρχία της Βρετανίας, θα ήταν δίκαιη λύση αφήνοντας ευρέως ισότιμους τομείς σε κάθε κράτος. Το Δικαστήριο προσέθεσε ότι, εάν τα νησιά προστεθούν στον υπολογισμό και αντιμετωπιστούν αναλόγως με την ηπειρωτική

Αγγλία, η προσέγγιση αυτή θα υπονόμει εντελώς μια δίκαιη λύση. Σύμφωνα με το εθιμικό δίκαιο, η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την οριοθέτηση πρέπει να εξασφαλίζει ισότητα (Οικονομίδης, 1993).

Όταν εφαρμοστεί στην υπόθεση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, η αρχή της μη καταπάτησης μας, οδηγεί στη λύση ότι η οριοθέτηση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο θα αποτελούσε μια διάμεση γραμμή μεταξύ των φυσικών παρατάσεων της ελληνικής και της τουρκικής ηπειρωτικής χώρας. Κατά συνέπεια, η διάμεση γραμμή θα περάσει ακριβώς στη μέση του Αιγαίου, χωρίς αναφορά στα νησιά. Σε κάθε περίπτωση, η ύπαρξη της τουρκικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο δεν θα μείωνε τη θαλάσσια σύνδεση των ελληνικών νησιών με την ηπειρωτική Ελλάδα. Δεν δικαιολογείται να υποστηριχθεί ότι μια ισότιμη γραμμή οριοθέτησης μεταξύ των ηπειρωτικών περιοχών, θα απειλούσε την ασφάλεια των ελληνικών εδαφών (ως άνω).

Εύλογο λοιπόν το συμπέρασμα πως θα επιτευχθεί μια τελική δίκαιη λύση, η οποία θα αποφεύγει παράλληλα την αποκοπή, καθώς και την εφαρμογή, της ίδιας της φύσης του καθεστώτος της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, δίνοντας προτεραιότητα στον κανόνα της φυσικής παράτασης. Αυτή η δίκαιη λύση θα ήταν προς το συμφέρον και των δύο κρατών (ως άνω).

Μια άλλη αφαίρεση από τον ίδιο κανόνα μας οδηγεί σε εγκλεισμό. Όσο τα νησιά αγνοούνται στην οριοθέτηση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας σύμφωνα με την αρχή της μη καταπάτησης, τότε υπόκεινται σε εγκλεισμό. Στα νησιά της Μάγχης δόθηκε λύση θύλακα, όπου το Διαιτητικό Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι ένα μικρό νησί μπροστά από μια μακρά ηπειρωτική ακτή δεν εμποδίζει την επέκταση της ακτής της ηπειρωτικής θάλασσας προς τη θάλασσα. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ασφάλεια της ηπειρωτικής χώρας αναγνωρίστηκε σε σύγκριση με τη λιγότερο σημαντική φύση του εξαρτημένου νησιού. Η λογική είναι ότι ένα νησί δεν μπορεί να εμποδίσει την φυσική παράταση της ηπειρωτικής ακτής πίσω από αυτό. Η επέκταση προς την θάλασσα φτάνει έτσι γύρω από τα νησιά και τους εγκλείει (Oguzlu, 2003).

Η απόφαση αυτή παρείχε την εννοιολογική βάση για μια δίκαιη οριοθέτηση με τη μορφή ενός θύλακα. Ο εγκλωβισμός είναι η μόνη διαθέσιμη λύση σε καταστάσεις που αφορούν νησιά σε στενή συνοδεία με μια ξένη ακτή. Η περίπτωση του Αιγαίου είναι παρόμοια με τις γεωγραφικές περιοχές που τα νησιά τους είναι στενά συνδεδεμένα. Σε αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση, η μέθοδος του θύλακα είναι η

πλέον κατάλληλη για την επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος. Εξασφαλίζει πλήρως τα βασικά κριτήρια επιλογής της μεθόδου, που είναι απαραίτητα για την αξιολόγηση και την ανταπόκριση στις περιστάσεις της μοναδικής περίπτωσης του Αιγαίου (ως άνω).

Με αυτό τον τρόπο λαμβάνεται υπόψη η στενή εγγύτητα των ελληνικών νησιών με την τουρκική ακτή. Παράλληλα, υπολογίζεται πως αυτά τα νησιά βρίσκονται στην "λανθασμένη πλευρά" της διάμεσης γραμμής. Πρέπει να έχουμε κατά νου ότι τα νησιά αυτά, δεν είναι διαδικασίες της υφαλοκρηπίδας στην οποία *άπτονται*. Αντιθέτως, είναι τα προϊόντα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας που αποτελούν φυσική επέκταση της ηπειρωτικής ακτής της Τουρκίας. Χωρίς αμφιβολία, οι θαλάσσιες περιοχές δυτικά, βόρεια και νότια των νησιών αυτών δεν αποτελούν φυσική παράταση των μικρών ακτών τους, αλλά στην πραγματικότητα είναι σωστά και νομικά, οι φυσικές παρατάσεις της ηπειρωτικής ακτής της Τουρκίας (Siegl, 2002).

Η "ισότητα του τίτλου" δεν σημαίνει απαραίτητα ισότητα προσβασιμότητας. Δεν υποστήριξε νομικά ότι τα εξαρτημένα ελληνικά νησιά θα είχαν ίση εμβέλεια ή επέκταση σε σχέση με την πρωτεύουσα ακτή της ηπειρωτικής Τουρκίας στο Αιγαίο. Η κατάσταση των νησιών αυτών από τις ακτές της Τουρκίας θα πρέπει να εξεταστεί σωστά και ολοκληρωμένα. Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα δεν είναι ένα αρχιπελαγικό κράτος που σχηματίζεται αποκλειστικά από νησιά, χωρίς ηπειρωτική γη (Συρίγος, 1997).

Πρόκειται μάλλον για ηπειρωτικό κράτος, όπου τα νησιά είναι ανώμαλα εξαρτώμενα νησιά μεγαλύτερου ηπειρωτικού κράτους. Όπως διαπιστώθηκε από την απόφαση του ICJ του 1985 στην υπόθεση Λιβύη / Μάλτα, τα εξαρτημένα νησιά δεν είναι ίσα με τα χερσαία εδάφη, με την ιδιότητά που διαθέτουν να δημιουργούν δικαιώματα επί της θαλάσσιας περιοχής. Μάλλον είναι "ανώμαλα εξαρτώμενα νησιά ενός μεγάλου ηπειρωτικού κράτους". Οι δικαστικές αποφάσεις και η πρακτική των κρατών αποκαλύπτουν πως είναι γενικά αποδεκτό, ότι ένα νησιωτικό κράτος πρέπει αναγκαστικά να έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από αυτά τα απομακρυσμένα τμήματα των ηπειρωτικών κρατών. Ταυτόχρονα, πρέπει τα ανεξάρτητα κράτη να ευνοούνται έναντι των εξαρτημένων εδαφών (Περράκης, 2003).

Όταν εξετάζεται το ελληνικό επιχείρημα, τίθεται υπό αμφισβήτηση η ισότητα. Εάν δεν δοθεί προτεραιότητα στις φυσικές παρατάξεις, η μη καταπάτηση

παραβλέπεται, γεγονός που φέρει τη λύση του θύλακα να μην είναι ευπρόσδεκτη. Τα ελληνικά νησιά έχουν επηρεαστεί πλήρως από τα όρια, κατάσταση που θα έχει αρκετά άδικα αποτελέσματα που κυμαίνονται από πολιτικά έως γεωγραφικά και νομικά. Πρώτον, αυτό θα παρείχε μια προνομιακή θέση στα εξαρτώμενα νησιά ενός ηπειρωτικού κράτους σε σχέση με τον ηπειρωτικό γείτονά τους με μακρά ακτογραμμή, δίπλα στην περιοχή οριοθέτησης. Δεύτερον, θα αγνοούσε τους γεωγραφικούς παράγοντες του Ανατολικού Αιγαίου, όπως και τον τρόπο με τον οποίο τα παράλια προχωρούν στη θάλασσα, όπου η παράκτια επέκταση των τουρκικών ακτών αποτελεί τον κυρίαρχο παράγοντα. Η φυσική παράταση της τουρκικής γης θα παραβλεφθεί έτσι. Τρίτον, θα υποθέσει ότι η ηπειρωτική γη της ηπειρωτικής Τουρκίας είναι μια προβολή της βυθισμένης ξηράς των ελληνικών νησιών (Κεντρωτής, 1999).

Για να ειπωθεί διαφορετικά, η τουρκική ηπειρωτική χώρα θα θεωρούσε ότι αποδίδεται στην υφαλοκρηπίδα των ελληνικών νησιών και ότι είναι το προϊόν, όχι ο παραγωγός της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας στην οποία βρίσκεται. Τέταρτον, η ελληνική ηπειρωτική χώρα θα ήταν ανύπαρκτη, με συνέπεια η περιοχή του δικαιώματος να εξαρτιόταν αποκλειστικά από τα αποσπασμένα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Αυτό δεν θα είχε νόημα, καθώς το ηπειρωτικό τμήμα της Ελλάδας είναι το κύριο έδαφος της γης, ενώ τα νησιά είναι εξαρτώμενα (Aydin & Ifantis, 2002).

Πέμπτον, θα θεωρούσε ότι η Ελλάδα είναι ένα ανεξάρτητο νησιωτικό κράτος που σχηματίζεται από νησιά, χωρίς ηπειρωτική γη και ότι δικαιούται αρχιπελαγικής κατάστασης σύμφωνα με το άρθρο 46 της σύμβασης του ΟΗΕ του 1982 για το δίκαιο της θάλασσας. Αυτό θα απέρριπτε εντελώς την πραγματική γεωγραφική και πολιτική κατάσταση της Ελλάδας. Έκτον, θα σήμαινε ότι δεν υπάρχουν ανοικτές θάλασσες στα δυτικά των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, μεταξύ αυτών και της ηπειρωτικής Ελλάδας και των ίδιων των νήσων. Θεωρεί ότι το Αιγαίο δεν διαφέρει από μια ελληνική λίμνη (ως άνω).

Μια άλλη δίκαιη αρχή που πρέπει να εφαρμοστεί στην περίπτωση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, είναι το στοιχείο της αναλογικότητας. Η έννοια της αναλογικότητας είναι καθαρά γεωγραφική και βασίζεται στα μήκη των ακτών των μερών. Συγκρίνει τους συντελεστές των θαλάσσιων περιοχών που κατανέμονται στα μέρη της διαφοράς. Προχωρεί από τη γενική έννοια της δικαιοσύνης που απαιτεί, είτε με ίση είτε με αναλογική μεταχείριση. Αυτή η αρχή αναγνωρίζεται

από τη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων, καθώς και από την κρατική πρακτική. Στην υπόθεση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Τυνησίας / Λιβύης του 1982, το ICJ δήλωσε ότι η αναλογικότητα «απαιτείται πράγματι από τη θεμελιώδη αρχή της διασφάλισης μιας δίκαιης οριοθέτησης» (Loizides, 2002).

Όταν εφαρμόζεται στο πλαίσιο του Αιγαίου, είναι απαραίτητη η αναλογικότητα μεταξύ των σχετικών παράκτιων περιοχών των ακτών της Ελλάδας και της Τουρκίας στο Αιγαίο, όπως και των θαλάσσιων περιοχών που προκύπτουν από μια οριοθέτηση που πρέπει να επηρεαστεί. Αν και η αναλογικότητα δεν αποτελεί νομικό κανόνα ή μέθοδο οριοθέτησης, χρησιμεύει ως σημαντικό μέτρο της δίκαιης μεταχείρισης των παραγόμενων συνόρων της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Ακόμη και στην περίπτωση των παράκτιων ηπειρωτικών περιοχών της Ελλάδας και της Τουρκίας θεωρούνται και δεν παραβλέπονται τα παράκτια μέτωπα των νησιών, προκαλώντας εν δυνάμει δυσαναλογία στις περιοχές που ανήκουν στην Ελλάδα και την Τουρκία υπέρ των πρώτων με αναλογία 4,56 έως 1 (Zahariadis, 2000).

Συνεπώς, ακόμη και η αρχή της μη καταπάτησης και η μέθοδος του θύλακα που εφαρμόζεται, θα έχει ως αποτέλεσμα σημαντικές δυσανάλογες περιοχές υφαλοκρηπίδας. Από την άποψη αυτή, ο Deniz Bölükbaşı προτείνει να εξεταστούν τρεις πιθανές μέθοδοι για την αντιστάθμιση της δυσανάλογης αξίας. Προτείνει προγράμματα κοινής εξερεύνησης και εκμετάλλευσης. Μια αντισταθμιστική αποζημίωση υπέρ της Τουρκίας στο Αιγαίο και, παράλληλη αποζημίωση στη Μεσόγειο. Ωστόσο, το ζήτημα της αποζημίωσης δεν συνιστά ούτε ένα ευρέως αποδεκτό φαινόμενο στο διεθνές δίκαιο, αλλά ούτε και ένα παράδειγμα κρατικής πρακτικής στο ζήτημα της θαλάσσιας οριοθέτησης (ως άνω).

Κατά συνέπεια, παρά το γεγονός ότι η αναλογικότητα είναι αποδεκτή ως δίκαιη λύση, είναι αμφίβολο να υποστηριχθεί οποιαδήποτε αντιστάθμιση στην Τουρκία λόγω της οριοθέτησης των υφαλοκρηπίδων στο Αιγαίο. Εν ολίγοις, μπορούμε να πούμε ότι τα εξαιρετικά χαρακτηριστικά του Αιγαίου απαιτούν την εξέταση των ειδικών συνθηκών και της εφαρμογής των δίκαιων αρχών, όπως αναφέρεται στο διεθνές δίκαιο. Διαφορετικά, όταν λαμβάνονται ως συνηθισμένη περίπτωση τα χαρακτηριστικά της θάλασσας, τότε οδηγούν σε μια άνιση λύση, όπου τα άρθρα των συμβάσεων και των ορισμών οδηγούν αφ' εαυτών στην κατάχρηση των δικαιωμάτων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της

Θάλασσας: “Τα συμβαλλόμενα κράτη εκπληρώνουν με καλή πίστη τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει δυνάμει της παρούσας σύμβασης και ασκούν τα δικαιώματα, τη δικαιοδοσία και τις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στην παρούσα σύμβαση κατά τρόπο που δεν θα συνιστούσε κατάχρηση δικαιώματος” (Charney, 1994).

Υπό το πρίσμα των προηγούμενων κεφαλαίων, φαίνεται ότι η Ελλάδα και η Τουρκία δεν μπόρεσαν να καταλήξουν σε συμφωνία για την οριοθέτηση των υποβρύχιων περιοχών του Αιγαίου. Παρόλο που τα δύο κράτη του Αιγαίου αναγνωρίζουν το δικαίωμα του αλλοδαπού στην υφαλοκρηπίδα, η αντίφαση σύγκειται στο που να χαραχτεί η οριακή γραμμή στο Αιγαίο. Η Ελλάδα και η Τουρκία όχι μόνο δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν σε μια οριακή γραμμή, αλλά ήταν επίσης ανίκανες να συμφωνήσουν σε ελάχιστους όρους, οι οποίοι θα τους βοηθούσαν να φέρουν το ζήτημα σε μια διεθνή διαιτησία. Κατά τη διαπραγμάτευση που έγινε μεταξύ των δύο, η Τουρκία δίνει προτεραιότητα στις διαπραγματεύσεις, ενώ η Ελλάδα μιλά για δικαστική διευθέτηση (Τζήμητρας, 1997).

Το γεγονός ότι η Τουρκία δεν ευνοεί μια διευθέτηση του ICJ δεν έχει καμία σχέση με το τεκμήριο ότι δεν θα επωφεληθεί από αυτήν. Το γεγονός είναι ότι, σε αντίθεση με τις ελληνικές αξιώσεις, η Τουρκία υποστηρίζει ότι υπάρχουν πράγματι πολλές διαφωνίες που πρέπει να διευθετηθούν μαζί με το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα πιστεύει ότι οι άμεσες διαπραγματεύσεις που προωθεί η Τουρκία θα έθεταν την Ελλάδα σε κατάσταση να αποδεχτεί την ύπαρξη άλλων σχετικών διαφορών, όπως η οριοθέτηση της χωρικής θάλασσας και του εναέριου χώρου. Αυτό θα αναγκάσει την Ελλάδα να κάνει συμβιβασμούς σε αυτά τα θέματα. Ως εκ τούτου, είναι απαράδεκτο, δεδομένου ότι η Τουρκία θα μπορούσε να καταφέρει να κερδίσει περισσότερα ελληνικά δικαιώματα στο Αιγαίο Πέλαγος (Δίπλα, 1992).

Η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα είναι μια περιοχή που βρίσκεται εκτός των χωρικών υδάτων, όπως ορίζεται παραπάνω. Επομένως, το μήκος της χωρικής θάλασσας επηρεάζει άμεσα τις περιοχές που θα έπρεπε να ονομάζονται υφαλοκρηπίδες. Για το λόγο αυτό, οποιαδήποτε αλλαγή στο εύρος της χωρικής θάλασσας από την ελληνική πλευρά, την οποία η Ελλάδα υποστηρίζει ότι έχει το δικαίωμα να διευρύνει έως και 12 μίλια, θα μείωνε σημαντικά τις περιοχές που απομένουν να ζητηθούν ως ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα (Λιάκουρας).

Επομένως, το τουρκικό επιχείρημα έχει νόημα, διότι θέλει το θέμα της χωρικής θάλασσας να έχει μια πρώτη ακρίβεια, προκειμένου να μην επηρεαστεί αργότερα το θέμα της υφαλοκρηπίδας. Επιπλέον, οποιαδήποτε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας θα έχει αντίκτυπο στην οριοθέτηση των αλιευτικών ζωνών ή στις σύγχρονες συνθήκες της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης του Αιγαίου. Καθώς και αυτά δεν έχουν φτάσει σε μια ακρίβεια, η μόνη διευθέτηση της διαμάχης της υφαλοκρηπίδας δεν θα θέσει τέρμα στις διαφορές των δύο παράκτιων κρατών. Σε αυτό το πλαίσιο, η ελληνική ισχυρογνωμοσύνη στην παραβίαση σχετικών ζητημάτων θαλάσσιας οριοθέτησης στο Αιγαίο, φέρει το πρόβλημα σε δύσκολη θέση.

Όσον αφορά την επιμονή της Τουρκίας στις διαπραγματεύσεις πριν από την εξέταση του ζητήματος σε μια δικαστική διευθέτηση, φαίνεται ότι στο διεθνές δίκαιο η προσφυγή σε διεθνές δικαστήριο δεν είναι υποχρεωτική, ενώ αποτελεί υποχρέωση ενός κράτους να διαπραγματευτεί τις διαφορές ή τις διαφορές του με άλλα κράτη. Το άρθρο 33 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το άρθρο 6 της Σύμβασης της Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας και τα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης του 1982 προσδίδουν ιδιαίτερη σημασία στη συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, όταν η υπόθεση οριοθετεί θαλάσσιες περιοχές.

Ένα άλλο πράγμα που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι, σε αυτή τη διαμάχη, τα κόμματα δεν καταλήγουν σε συμφωνία, κάτι που καθιστά τα πράγματα ακόμα πιο περίπλοκα, επειδή τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να διαπραγματευτούν πλήρως τις διαφορές τους, προτού πάνε στο Συνέδριο προκειμένου να εντοπίσουν τα σημεία στα οποία συμφωνούν ή διαφωνούν (Droutsas & Tsakonias, 2001).

Ακόμη και αν δεν συμφωνούν στους τομείς της οριοθέτησης, σχετικά με τις πηγές δικαίου που πρέπει να εφαρμοστούν στη διαφορά σχετικά με τα μέσα ερμηνείας ενός ορισμένου νομικού κανόνα, θα πρέπει να υποβάλλουν στο Δικαστήριο υπό τις συνθήκες αυτές, τα δεδομένα που θα καθορίσουν τη στάση του Δικαστηρίου για την επίλυση της διαφοράς (Psomiades, 2000);

Χωρίς σαφή συμφωνία, το Δικαστήριο θα καταρτίσει μονομερώς μια οριακή γραμμή στο Αιγαίο ή θα αναφέρει απλώς τις αρχές που θα ισχύουν για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας; Τα θέματα αυτά παραμένουν ασαφή, αλλά μπορούν να αποσαφηνιστούν μόνο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αντιρρήσεως, απάντησης και

ανταπαντήσεως, σύμφωνα με το καθεστώς του Δικαστηρίου που θα επιδιωχθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας (Moustakis & Sheehan, 2002).

3.3. Η λύση της Διαιτησίας

Με δεδομένη την περιγραφείσα κατάσταση μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, μια από τις επιλογές λύσεων είναι και αυτή της Διαιτησίας. Προκειμένου να συνταχθεί και να εκκινήσει τις εργασίες του ένα διαιτητικό δικαστήριο, απαραίτητα είναι η από κοινού συγκατάθεση των αντιμαχόμενων μερών είτε σε πλαίσιο μιας γενικής Συνθήκης είτε μέσω συντάξεως συνυποσχετικού (Σαρηγιαννίδης, 2013).

Το συνυποσχετικό (compromise) συνιστά μια συμφωνία μεταξύ δύο μερών, που λειτουργεί σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου των διεθνών συνθηκών, βάσει της διαμόρφωσης τους από τη Σύμβαση της Βιέννης το 1969. Στο συνυποσχετικό ορίζεται το δίκαιο που πρέπει να εφαρμοστεί και θέτονται τα ερωτήματα που το δικαστήριο καλείται να ικανοποιήσει. Επιπλέον, καταγράφεται ο τρόπος που συστήνεται ως σώμα το δικαστήριο και οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν. Τι ορίζεται, όμως ως διαιτητική επίλυση διαφορών; Αρχικά, τα συστατικά στοιχεία της αφορούν την διαιτητική επίλυση τόσο στο θέμα της συνδιαλλαγής όσο και αναφορικά με τον διακανονισμό που θα οριστεί από το δικαστήριο (Στρατή, 2012).

Αναφορικά με τη συνδιαλλαγή, είναι περισσότερο ωφέλιμος ο διαιτητικός διακανονισμός ενός θέματος, καθώς προφέρει μια τελεσίδικη αντιμετώπιση της διαφοράς. Επιπροσθέτως, στη συνδιαλλαγή η απόφαση δύναται να ληφθεί με βάση δεδομένων και στοιχείων που λειτουργούν εξωδικαστικά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση της διαφοράς μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας, αν αποφάσιζαν τη σύσταση διαιτητικού δικαστηρίου, το τελευταίο θα ήταν υποχρεωμένο να λειτουργήσει σύμφωνα με τους κανόνες διεθνούς δικαίου, στην πράξη των οποίων έχει γίνει αρχική επίκληση από την έναρξη των διαφορών αμφοτέρων (Αντωνόπουλος&Μαγλιβέρας, 2017).

Ο δικαστικός διακανονισμός εμφανίζει τις εξής ιδιότητες. Ως επί το πλείστο συνιστά μια πιο ευέλικτη λύση σε σχέση με τις διαδικασίες που ακολουθούνται από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, του οποίου καθ' ολοκληρίαν ο κανονισμός λειτουργίας και πράξης του είναι προκαθορισμένος και εφαρμοστέος με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις υποθέσεις ου καλείται να διευθετήσει. Πιο συγκεκριμένα, στην επιλογή της διαιτησίας,

όταν μια υπόθεση κατατίθεται σε ανάλογο δικαστήριο στη βάση του συνυποσχετικού, οι αντίδικες πλευρές δύνανται να κινηθούν με μεγαλύτερη ελευθερία, προκειμένου να αναπτύξουν τα επιχειρήματα και τις διεκδικήσεις τους. Παράλληλα, συγκρινόμενη τη λύση της διαιτησίας με το Δικαστήριο της Χάγης, όπως θα δούμε παρακάτω, διαπιστώνουμε πως πρόκειται για μια πιο επιταχυνόμενη διαδικασία από χρονικής απόψεως. Το κυριότερο, βέβαια προνόμιο που παρέχει η λύση της διαιτητικής διαδικασίας αφορά την επιλογή που έχουν τη δυνατότητα τα δύο μέρη να αποφασίσουν για τους δικαστές της αρεσκείας τους. Η πιο χαρακτηριστική διαδικασία που ακολουθείται είναι έκαστο από τα δύο κράτη να υποδεικνύει 1,2 ή 3 διαιτητές. Ο επιδιαιτητής ή ο πρόεδρος του δικαστηρίου αποφασίζεται είτε από κοινού από τις δύο κυβερνήσεις, είτε άμεσα από τα λοιπά μέλη του δικαστηρίου (Γιόκαρης, 2012).

Η παραπάνω ανάλυση αφορά τη λύση της διαιτησίας, που τίθεται ως επιλογή και των δυο χωρών στην προσπάθειά τους για διευθέτηση των διαφορών τους, με την πραγματικότητα, όμως να φέρει τα δύο κράτη σε απόρριψη αυτής της λύσης. Οι παγιωμένες θέσεις δεν τους επιτρέπουν τη διαιτητική λύση. Η Ελλάδα βασίζεται στην ύπαρξη μιας και μόνο διαφοράς στο Αιγαίο, αυτής του ακριβούς γεωγραφικού προσδιορισμού του Αιγαίου, ενώ η Τουρκία θεωρεί πως όλες οι διαφορές στο Αιγαίο, τόσο για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, όσο και για τον ακριβή προσδιορισμό που εκτείνεται η αιγιαλίτιδα ζώνη, συνιστούν πολιτικές διαστάσεις, των οποίων η επίλυση μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικά μέσω διαπραγματευτικής οδού (ως άνω).

3.4. Η προσφυγή στο ΔΔΧ για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας

Στις μεγάλες διαμάχες, σαν την ελληνοτουρκική, η καταληκτική λύση προκύπτει με τρεις τρόπους. Με μάχη που καταλήγει σε συνθήκη υποχωρώντας ο ένας από τους δύο συμβαλλόμενους, με συναίνεση του ενός στις απόψεις του άλλου και με ειρηνική εξομάλυνση. Σήμερα μία ελληνοτουρκική μάχη δε συνιστά λύση, από νομικής, ηθικής και πρακτικής άποψης. Ακόμη, οι διαφορές οι οποίες υφίστανται δεν είναι τέτοιας εμβέλειας ή τελείως ασυμβίβαστες, όπως ήταν πριν έναν αιώνα, ώστε η μάχη να δείχνει λυσιτελής, μολονότι τους κινδύνους και τις απώλειες που πάντοτε υπάρχουν. Σχετικά για μια ενδεχόμενη ύφεση, κάτι τέτοιο δεν νοείται σε κρίσιμης

σπουδαιότητας ζητήματα εθνικού συμφέροντος, ούτε για την ελληνική μεριά αλλά ούτε και για την τουρκική. Έπειτα θα ασχοληθούμε με τη λύση της ελληνοτουρκικής διαμάχης με συμφιλιωτικό τρόπο. Θα γίνει αναφορά στις δικαστικές μεθόδους όπου είναι οι οδοί που προκρίνονται, σχεδόν αποκλειστικά, από την ελληνική εξωτερική πολιτική και τους Έλληνες νομικούς διεθνολόγους για την εξομάλυνση των υφιστάμενων διαφορών στο Αιγαίο (Isiksal, 2002).

Η ιστορική της γένεση εντοπίζεται στα χρόνια του Βενιζέλου. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η συμφωνία συντάχθηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον Τούρκο πρωθυπουργό Ισμέτ. Ήταν η πρώτη φιλική χειρονομία την οποία έκανε ο Βενιζέλος προς την Τουρκία, έπειτα από την μικρασιατική καταστροφή, τη σύναψη της Συνθήκης της Λοζάνης και τα περιστατικά που έπληξαν την ελληνική μειοψηφία στα όρια της ανταλλαγής της με την τουρκική μειοψηφία στην Ελλάδα. Με αυτή τη συμφωνία αρχίζει μια νέα αρχή των ελληνοτουρκικών επαφών, όπου η Ελλάδα παραδέχεται πως η Μεγάλη Ιδέα πρέπει πια να εγκαταλειφθεί αμετάκλητα, και πως οι επαφές με την Τουρκία είναι αναγκαίο να ομαλοποιηθούν (Ηφαιστος & Πλατιάς, 1992).

Εν αρχή, είναι απαραίτητο να επισημανθεί πως η Συνθήκη αυτή είναι πάντα σε ισχύ, συνυπολογίζοντας πως ούτε το ένα ούτε το άλλο κράτος, την κατήγγειλε. Εξάλλου, στο διάστημα της εκδίκασης ενώπιον του Δικαστηρίου της Χάγης, και τα δύο κράτη αναγνώρισαν την ισχύ της συνθήκης. Όμως, οι διατυπώσεις που ορίζονται από τη Συνθήκη ποτέ δεν τέθηκαν σε ισχύ, ούτε η Ελλάδα την ανέφερε σαν βάση που να εδραιώνει τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου στη μονομερή ένστασή της (Oguzlu, 2003).

Από τα άρθρα ανακύπτει πως η Συνθήκη του 1930 καλύπτει τη λύση όλων των θεμάτων, νομικής και πολιτικής φύσης, που χωρίζουν τις δύο πλευρές, όπου έχουν την υποχρέωση πρωτίστως, να τα καταθέσουν σε ένα συμβούλιο συμβιβασμού. Ο συμβιβασμός είναι μια διατύπωση, όπου η επίλυση της διαφοράς άρει την ανάμειξη ενός τρίτου (της επιτροπής). Η μέθοδος που ακολουθείται δε στηρίζεται αναγκαία σε όρους διεθνούς δικαίου, διότι πολλές φορές τα συμβαλλόμενα μέρη επικαλούνται τέτοιες επιτροπές και πολιτικές διαφορές, και ως εκ τούτου η λύση μπορεί να αναζητηθεί σε εξωδικαστικά δεδομένα. Εν τέλει, τα συμπεράσματα του συμβουλίου συμβιβασμού δεν είναι επιβεβλημένα. Για όλους αυτούς τους λόγους, ο συμβιβασμός συμπεριλαμβάνεται ανάμεσα στις διπλωματικές μεθόδους λύσης των διεθνών

διαφορών, εν αντιθέσει με τους δικαιοδοτικούς θεσμούς όπου οι ετυμηγορίες τους είναι επιβεβλημένες για τους συμβαλλόμενους (Rumelili, 2003).

Το 1976 η Ελλάδα, όταν παρουσίασε το ζήτημα μονομερώς στο Δικαστήριο, δεν αναφέρθηκε στη συνθήκη σαν βάση για τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, αλλά όπως ανεφέρθη, στη Γενική Πράξη της Γενεύης του 1928. Κι αυτό, λόγω του ότι η δεύτερη επέτρεπε στην Ελλάδα να καταφύγει άμεσα στο Δικαστήριο, δίχως να διανύσει την προκαταρκτική φάση του συμβιβασμού. Πέραν τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 5 της Συνθήκης του 1930, οι διαφορές, για τη λύση των οποίων προβλέπεται ειδική διατύπωση από άλλες συμβάσεις που είναι σε ισχύ ανάμεσα στους συμβαλλόμενους, θα λύνονται με βάση τις διατάξεις των εν λόγω συνθηκών (Loizides, 2002).

Το Δικαστήριο αναφέρθηκε σε αυτό το ζήτημα στην ετυμηγορία του 1978 και υπέβαλλε την ερώτηση της συνύπαρξης των δύο συνθηκών, που προβλέπουν παράλληλες διατυπώσεις για την επίλυση των διαφορών. Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, το Δικαστήριο απέφυγε να εκδώσει απόφαση στην ερώτηση, εάν η Γενική Πράξη της Γενεύης του 1928 εξακολουθεί να είναι σε ισχύ. Πάραυτα ερμηνεύοντας με τρόπο διαχρονικό την επιφύλαξη της Ελλάδας που εξαιρούσε από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου τις διαφορές που συνάδουν με το εδαφικό κατεστημένο της Ελλάδας, το Δικαστήριο πήρε την απόφαση πως η Γενική Πράξη δεν ήταν δυνατό να τηρηθεί στη συγκεκριμένη διαφορά ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Συνεπώς, δεν υφίστατο λόγος για το Δικαστήριο να βγάλει απόφαση για τη σχέση ανάμεσα στις δύο συνθήκες (Aydin & Ifantis, 2002).

Ο ευρύτερος κανόνας συνίστατο στο ότι οι χώρες πρέπει να επιλύουν τις διαφορές τους κάνοντας χρήση ειρηνικών μέσων όχι προσφεύγοντας στη χρήση βίας και περιλαμβάνεται στην Αρχή Νο.V της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί πως από το Ελσίνκι και μετά, αναπτύχθηκε μια πολιτική διαλεκτική μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, με κομβικό χρονικό σημείο το 2003 που ξεκίνησε ένα πιο άμεσος διάλογος επικεντρωμένος στο ζήτημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, σχετικά με την ουσία της οριοθέτησης αλλά και την επιλογή που θα πραγματοποιηθεί αναφορικά με την επίλυση. Κλείνοντας αυτή την παρένθεση, επιβάλλεται να αναφερθούμε πως ο κανόνας αυτός, της Πράξης του Ελσίνκι, επαναλαμβάνεται και στο Τελικό Κείμενο της Βιέννης (1986) (Zahariadis, 2000).

Στη Χάρτα των Παρισίων επαληθεύεται η υπόσχεση των χωρών να λύνουν τις διαφορές τους με ειρηνικό τρόπο, όπως και η ετυμηγορία να αναπτύξουν μηχανισμούς για να τα προλαμβάνουν και να τα επιλύουν. Οι χώρες υποχρεούνται να ορίσουν τους κατάλληλους μηχανισμούς για την ειρηνική ρύθμιση κάθε πιθανής διαμάχης με βάση το διεθνές δίκαιο. Ακολούθως, διατυπώνεται η υποχρέωση να επιζητηθούν κι άλλα είδη σύμπραξης. Ειδικότερα να εξεταστούν ποικίλοι τρόποι για την ειρηνική ρύθμιση των διαφορών, συμπεριλαμβανομένης και της υποχρεωτικής συμμετοχής τρίτου συμβαλλόμενου. Υπενθυμίζεται πως θα επακολουθήσει η συνάντηση των ειδημόνων στη Βαλέτα τον Ιανουάριο του 1991, όσον αφορά την ειρηνική ρύθμιση των διαφορών, η προσέγγιση της οποίας είχε αποφασιστεί για το Τελικό Κείμενο της Βιέννης (1986) (ως άνω).

Το συμβούλιο των ειδημόνων κατέληξε σε ένα κείμενο, όπου προβλέπεται ένας ειδικός μηχανισμός για τη λύση των διαφορών ανάμεσα στις χώρες που θα λάβουν μέρος σε αυτό το σύστημα. Αυτός ο μηχανισμός μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή, εφόσον οι συμβαλλόμενοι μιας διαφοράς δεν μπορούν να τη επιλύσουν μέσα στα πλαίσια εύλογου χρόνου, με απευθείας διαλόγους και διαπραγματεύσεις μεταξύ τους (Siegl, 2002).

Ο μηχανισμός ενδείκνυται σε μια επιτροπή, που θα αποτελείται από ένα ή παραπάνω μέλη που δεν θα είναι πολίτες των μερών, και θα ορίζονται με από κοινού συμφωνία των μερών μέσα από μία λίστα υποψηφίων, προτείνοντας στις χώρες που έχουν την επιθυμία να λάβουν μέρος στη θεσμοθέτηση του συστήματος. Σε ενδεχόμενο αδυναμίας των μερών να συναινέσουν, μεσολαβεί το όργανο που έχει δικαιοδοσία να ορίζει στην περίπτωση αυτή τα μέλη του μηχανισμού και να προχωρεί, με τη σύμπραξη των μερών στην επίλυση της διαφοράς με την σύσταση των ατόμων που θα αποτελούν τον μηχανισμό (Τμήμα V) (Κουλούμπης & Υφαντής, 2003).

Οι συμβαλλόμενοι υποχρεούνται να διερευνήσουν με καλή πίστη και συνεργατικό πνεύμα τα σχόλια ή τις υποδείξεις του μηχανισμού. Εάν, οι συμβαλλόμενοι δεν μπορέσουν πάραυτα να καταλήξουν στην επιλογή μιας σωστής διατύπωσης ή στην καταληκτική λύση της διαφοράς τους, θα το γνωστοποιήσουν στο μηχανισμό και στο άλλο μέρος. Κάθε συμβαλλόμενος μπορεί επίσης να το δηλώσει στην Επιτροπή Υψηλών Αξιωματούχων (Τμήμα IX) (Karl, 1977).

Εδώ τελειώνει το πρώτο στάδιο της διατύπωσης και εκκινεί το δεύτερο, πάντα εφόσον οι εισηγήσεις του μηχανισμού ως προς τα διαδικαστικά θέματα δεν έχουν συναντήσει τη συμφωνία των μερών. Στην περίπτωση αυτή, με αίτημα ενός μέρους, ο μηχανισμός θα εισηγηθεί λύση επί της ουσίας της διαφοράς αυτή τη φορά, την οποία ξανά τα μέρη έχουν την υποχρέωση να διερευνήσουν με καλή πίστη και μέσα σε πνεύμα σύμπραξης (Τμήμα XI) (Wilson, 1979).

Στο αμέσως επόμενο τμήμα XII εισάγονται κάποιες εξαιρέσεις διαφορών από τη δικαιοδοσία του μηχανισμού. Αυτές σχετίζονται με τις διαφορές, για τις οποίες ένα μέρος επικαλείται ότι έχει σχέση με την εδαφική κυριαρχία, ή την εθνική άμυνα, με τίτλο κυριαρχίας πάνω σε χερσαίο έδαφος, ή ανταγωνιστικές διεκδικήσεις δικαιοδοσίας πάνω σε άλλους χώρους. Αυτή η εισήγηση, στην αποδοχή της οποίας πρωτοστάτησε η Τουρκία, έχει ως επακόλουθο να αποκλείει ευκρινώς από τη δικαιοδοσία του μηχανισμού, τη διαφορά μας με τη γείτονα για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Να επισημανθεί πως για να κηρυχθεί μη αρμόδιος ο μηχανισμός, αρκεί το ένα από τα δύο μέρη να αναφέρει πως η διαφορά υπάγεται σε μια από τις προαναφερόμενες κατηγορίες. Δηλαδή η ετυμηγορία για τη δικαιοδοσία του μηχανισμού, εν αντιθέσει με ό,τι συμβαίνει γενικά, επαφίεται στο μέρος εκείνο που επικαλείται την εξαίρεση. Και συνεπώς, το μόνο που απομένει στο άλλο μέρος σε μια τέτοια περίπτωση είναι να γνωστοποιήσει αυτή την κατάσταση στην Επιτροπή των Υψηλών Αξιωματούχων. Ενέργεια, η οποία στοχεύει να δώσει δημοσιότητα στην κακή στάση του μέρους που επικαλείται την εξαίρεση (ως άνω).

Είναι εμφανές πως η διάταξη αυτή μετριάξει αρκετά τη δικαιοδοσία του μηχανισμού, ο οποίος μπορεί να τεθεί εκτός λειτουργίας σε οποιαδήποτε στιγμή της διατύπωσης, με τη μονομερή ανακοίνωση του συγκεκριμένου μέρους με την ένταξη της διαφοράς στις ανωτέρω κατηγορίες (Charney, 1994).

Λαμβάνοντας υπόψη πως όλη η διατύπωση θυμίζει ένα είδος συνδιαλλαγής, όπου τα επακόλουθά της δεν έχουν υποχρεωτικό ύφος για τα μέρη, τα οποία ούτε καν αναγκάζονται να λάβουν μέρος στο όλο σύστημα της εν λόγω διατύπωσης, οδηγεί στο συμπέρασμα πως ελάχιστες διαφορές μπορούν να τεθούν στην κρίση του μηχανισμού. Ακόμη, ως γνωστόν, όλα τα άρθρα που υιοθετούνται στα πλαίσια της Δ.Α.Σ.Ε., έχουν σαν βασική ιδιομορφία την ανυπαρξία νομικών και την παρουσία πολιτικών υποσχέσεων, για τις χώρες που τις έχουν αποδεχθεί (Περράκης, 2003).

Άρα, είναι αδύνατον για την Ελλάδα συνυπολογίζοντας τη θέση της Τουρκίας, να κάνει χρήση του μηχανισμού που ορίζεται σε αυτό το άρθρο. Η γειτονική χώρα θα αναφέρει την εξαίρεση του Τμήματος XII, αλλά η επισήμανση αυτή θα αφορά διατύπωση, που καταλήγει σε μια μη επιβεβλημένη ετυμηγορία (Τσάκωνας, 1999).

Η διαιτησία είναι μια εκ των δύο λύσεων, που δίδονται μέσα στα πλαίσια της δικαστικής επίλυσης της διαφοράς Ελλάδας και Τουρκίας για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου. Για να συγκροτηθεί διαιτητικό δικαστήριο χρειάζεται να έχει δοθεί η συναίνεση των δύο μερών είτε στα πλαίσια μιας γενικής Συνθήκης, κάτι που δεν συμβαίνει στην εν λόγω περίπτωση, είτε σε σύγκριση με τη δεδομένη διαφορά, με τη σύνταξη συνυποσχετικού. Το συνυποσχετικό είναι μια συμφωνία δύο συμβαλλόμενων που συμμορφώνεται στους κανόνες του δικαίου των διεθνών συνθηκών, όπως έχουν αποκρυσταλλωθεί στη Σύμβαση της Βιέννης του 1969. Στο συνυποσχετικό ορίζεται το δίκαιο που εφαρμόζεται και εκφράζονται ευκρινώς οι ερωτήσεις, όπου καλείται να απαντήσει το δικαστήριο. Επίσης, αναλύεται πώς συγκροτείται το δικαστήριο, ο εργασιακός τόπος του, όπως και η διατύπωση που θα ακολουθηθεί. Οι ιδιομορφίες της διαιτητικής επίλυσης της διαφοράς, εν συγκρίσει με την συνδιαλλαγή, όπως και με το δικαστικό διακανονισμό είναι οι κάτωθι: Όσον αφορά τη συνδιαλλαγή, ο διαιτητικός διακανονισμός ενός ζητήματος είναι προτιμότερος, συνυπολογίζοντας ότι καταλήγει σε μια υποχρεωτική και οριστική ρύθμιση της διαφοράς. Στην περίπτωση της συνδιαλλαγής, η ετυμηγορία μπορεί να ληφθεί στη βάση δεδομένων εξωδικαικών, ενώ εάν η Ελλάδα και η Τουρκία συγκροτήσουν ένα διαιτητικό δικαστήριο, αυτό θα έχει ως εντολή να λάβει απόφαση, με βάση τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, όπου την εφαρμογή τους επικαλείται η Ελλάδα από την αρχή της διαφοράς (Δίπλα, 1992).

Αναφορικά με τον δικαστικό διακανονισμό, η διαιτησία εκθέτει τις ακόλουθες ιδιομορφίες (Ροζάκης, 1991):

Είναι εν γένει πιο ευπροσάρμοστη από τη διατύπωση που ακολουθείται από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, όπου το καταστατικό του και ο κανονισμός είναι προ ρυθμισμένα και τίθενται σε ισχύ με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα ζητήματα που καλείται να λύσει το δικαστήριο. Στην περίπτωση της διαιτησίας, ιδίως όταν ένα ζήτημα τίθεται σε ανάλογο δικαστήριο στη βάση συνυποσχετικού, οι συμβαλλόμενες πλευρές έχουν μια μεγάλη ευχέρεια να κινηθούν πιο ελεύθερα, ασπαζόμενα π.χ. μυστική διατύπωση για την πορεία της δίκης, κάτι που αποκλείεται στα πλαίσια του Δικαστηρίου της

Χάγης, παρέχοντας στους συμβαλλόμενους μια ευρεία ελευθερία να αναπτύξουν τις απόψεις και τα επιχειρήματα τους. Ακόμη, αφορά μια σύντομη διατύπωση εν συγκρίσει με εκείνη του Δικαστηρίου της Χάγης. Στα πλαίσια του διαιτητικού διακανονισμού, τα μέρη μπορούν να επιλέξουν τους δικαστές ανάμεσα στα άτομα της προτίμησής τους. Γενικά, ακολουθείται μια διατύπωση κατά την οποία κάθε χώρα υποδηλώνει 1,2 ή 3 διαιτητές, και ο επιδιαιτητής ή ο πρόεδρος του δικαστηρίου καθορίζεται από κοινού από τις δύο κυβερνήσεις, ή από τα άλλα μέλη του δικαστηρίου. Εδώ συνιστά μια κύρια διαφορά εν συγκρίσει με το Δικαστήριο της Χάγης, όπου τα 15 μέλη του εκλέγονται για μία πολύ μεγάλη χρονική περίοδο (9 έτη) από τα πολιτικά όργανα του Ο.Η.Ε., για τη συγκρότηση του οποίου τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν λόγο σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση (Μιχαήλ, 1983).

Στα προαναφερόμενα πλεονεκτήματα της διαιτησίας θα πρέπει πάραυτα να αντισταχθεί πως το κόστος μιας διαιτητικής διατύπωσης ανέρχεται σε υψηλά επίπεδα, εν συγκρίσει με τη διατύπωση ενώπιον του Δικαστηρίου της Χάγης. Οι δαπάνες ενός διαιτητικού δικαστηρίου είναι μεγάλες, και είναι γνωστή η αρνητική απήχηση που έχουν στην κοινή γνώμη οι υψηλές απολαβές των διαιτητών και των γραμματέων των διαιτητικών δικαστηρίων, όπως και τα έξοδα ενοικίασης των χώρων διενέργειας της δίκης, της γραμματείας, των διερμηνέων κ.ά. Τουναντίον, οι δαπάνες του Διεθνούς Δικαστηρίου καλύπτονται από τον προϋπολογισμό του Ο.Η.Ε, όπου το Δικαστήριό του είναι, ως γνωστόν μόνιμο και βασικό όργανο. Είναι πιθανόν πιο δύσκολο να αιτιολογήσει μια ηγεσία στην εσωτερική της κοινή γνώμη την εκτέλεση μιας δύσκολης για εκείνη ετυμηγορίας ενός διαιτητικού δικαστηρίου, το οποίο στερείται του γοήτρου του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (Οικονομίδης, 1993).

Όπως για κάθε διεθνές δικαστήριο, έτσι για την εκδίκαση του ζητήματος από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, χρειάζεται η συναίνεση των συμβαλλόμενων χωρών. Αυτή η συναίνεση μπορεί να δοθεί με την αποδοχή της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου από τα δύο μέρη, μέσα από μια συμφωνία που να προβλέπει πως όλες ή κάποιες νομικές διαφορές ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη, θα εκδικάζονται από το Δικαστήριο της Χάγης, οπότε, όταν ανακύψει μια διαφορά, μπορεί η μία χώρα να εισάγει το ζήτημα με μονομερή ένσταση στο Δικαστήριο (Kariotis, 2007).

Αυτόν τον τρόπο επέλεξε η Ελλάδα το 1976. Η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου βασιζόταν στη Γενική Πράξη της Γενεύης του 1926 για τη διεθνή επίλυση των

διαφορών, η οποία έχει εγκριθεί και από την Ελλάδα και από την Τουρκία. Παράλληλα, η Πράξη αυτή προβλέπει την παραπομπή των νομικών διαφορών στο Δικαστήριο. Μολαταύτα, το Δικαστήριο δεν ενέκρινε αυτή τη βάση δικαιοδοσίας λόγω της επιφύλαξης (Ζαφειρόπουλος, 1995).

Μια διμερής συνθήκη ή άλλη ανεπίσημη δικαιοπραξία με την οποία δύο χώρες είναι δεσμευμένες να εμφανίσουν μια διαφορά τους στο Δικαστήριο, μπορεί ακόμη να εδραιώσει τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Στο σημείο αυτό θα επαναλάβουμε την περίπτωση της ελληνικής ένστασης σύμφωνα με το Κοινό Ανακοινωθέν των Βρυξελλών. Η ελληνική μεριά ισχυριζόταν πως η εν λόγω δικαιοπραξία διατύπωνε την κοινή βούληση των δύο χωρών να επιλύσουν τη διαφορά τους στο Δικαστήριο της Χάγης. Το Δικαστήριο δε δέχτηκε να ακολουθήσει την Ελλάδα σε αυτή την προσπάθειά της και να αντιληφθεί το Ανακοινωθέν ως μια ενέργεια, που να δεσμεύει τα δύο μέρη, μέσα από την οποία να διατυπώνεται σαφέστατα η συμφωνία τους να λυθεί η διαφορά στο Δικαστήριο, δίχως την υπογραφή συνυποσχετικού (Gunduz, 1996).

Άλλος ένας τρόπος για να συγκληθεί το Δικαστήριο είναι να έχουν θέσει και οι δύο συμβαλλόμενες πλευρές τις δηλώσεις που προβλέπονται από το άρθρο 36, παρ. 2 του νομοθετήματος του Δικαστηρίου της Χάγης. Αυτό το παράδειγμα αποκλείεται εν προκειμένω, διότι ούτε η Ελλάδα ούτε η Τουρκία έχουν προβεί σε ανάλογες ανακοινώσεις (ως άνω).

Ο τελευταίος τρόπος με τον οποίο επιτρέπει να ασκήσει τη δικαιοδοσία του το Δικαστήριο σε μια διαφορά ανάμεσα σε χώρες, είναι να του ανατεθεί η εκδίκαση του εν λόγω ζητήματος με ειδική συμφωνία. Εδώ είναι αξιοσημείωτο πως, όταν δημιουργήθηκε το Διεθνές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης, επί Κοινωνίας των Εθνών, και έπειτα, το 1945, όταν το διαδέχθηκε το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, είχε εκφραστεί η ελπίδα πως το σύστημα των μονομερών δηλώσεων του άρθρου 36 θα δημιουργούσε ένα ευοίωνο κλίμα για τη διεθνή δικαιοσύνη. Το γεγονός αυτό θα έδινε τη δυνατότητα σε όλες και πιο πολλές χώρες να προέβαιναν σε τέτοιες ανακοινώσεις, που θα επέτρεπαν κατόπιν τη μονομερή ένσταση στο Δικαστήριο άλλων χωρών, όπου θα είχαν επίσης υποβάλει δηλώσεις αποδοχής της δικαιοδοσίας του (Poulantzas, 1991).

Αυτή η ελπίδα αμφισβητήθηκε στην αρχή από τα διεθνή περιστατικά και το κλίμα που δημιουργήθηκε ανάμεσα στις ανατολικές και δυτικές χώρες στο διάστημα

του ψυχρού πολέμου. Δεδομένων των εξελίξεων ανέκυψε ένας έντονος σκεπτικισμός, που χαρακτηρίζει τις επαφές των νέων χωρών την εποχή της δεκαετίας του 1960 προς τις παλιές αποικιοκρατικές δυνάμεις και τις βιομηχανικές χώρες. Ως εκ τούτου, έπειτα από μια εποχή που κάλυπτε το μεσοπόλεμο μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950, όπου στο διάστημά της λειτούργησε με επιτυχία το σύστημα των μονομερών ανακοινώσεων και ενστάσεων, οι χώρες βαθμιαία ξεκίνησαν να ανακαλέσουν αυτές τις ανακοινώσεις, γεγονός το οποίο απογύμνωσε σχεδόν εντελώς το Δικαστήριο από αυτή τη βάση της δικαιοδοσία του (Charney, 1994).

Έπειτα από τη δεκαετία του 1970 έκανε την εμφάνισή της μια νέα τάση: παραπέμπονταν στο Δικαστήριο ζητήματα, όπου η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου εδραιωνόταν συνυποσχετικά ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη (Λιάκουρας, 2013).

Αυτός ο τρόπος υποβολής των διαφορών στο Δικαστήριο έχει το προνόμιο πως στο συνυποσχετικό τα συμβαλλόμενα μέρη προσδιορίζουν με ειδικό τρόπο τη διαφορά τους. Πραγματικά, στο συνυποσχετικό τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να έχουν συμφωνήσει από νωρίς για τη συγκεκριμένη έκταση και το περιεχόμενο της διαφοράς τους. Συνεπώς με τη διαδικασία αυτή απομακρύνεται η πιθανότητα της εκ των υστέρων κατάθεσης από τον κατηγορούμενο προκαταρκτικών ενστάσεων, κάτι που πιθανόν να συμβεί στις περιστάσεις μονομερών ενστάσεων. Επιπροσθέτως, κατά τη διαβούλευση του συνυποσχετικού τα συμβαλλόμενα κράτη μπορεί να συμφωνήσουν να θέσουν στο Δικαστήριο ένα τμήμα μονάχα της διαφωνίας τους, αφήνοντας την τελική διαβούλευση στη δική τους δικαιοδοσία (Παζαρτσί & Οικονομίδης, 1992).

Λόγω της διεθνούς πολιτικής κατάστασης που επικράτησε στις δεκαετίες του 1960 και του 1970, η δράση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Από τη μια μεριά η αποαποικιοποίηση και η εμφάνιση στη διεθνή επικαιρότητα των νέων αφροασιατικών χωρών, από την άλλη η αναπτυσσόμενη ανταγωνιστικότητα ανάμεσα στις ανατολικές και δυτικές χώρες, δεν επέτρεψαν στο Διεθνές Δικαστήριο, του οποίου η συγκρότηση ενθάρρυνε μια δυτικοευρωπαϊκή ματιά του διεθνούς δικαίου, να αναπτύξει και να διευρύνει τη δράση του. Επομένως, από το 1960 και έπειτα, έως και το τέλος της δεκαετίας του 1970, σημειώνεται μια φθίνουσα εξέλιξη του αριθμού των ζητημάτων που τίθενται στο Δικαστήριο. Αυτή την κατάσταση ήρθε να βελτιώσει η γενικότερη σύμπραξη στο Δικαστήριο δικαστών από τα νέα αφροασιατικά κράτη, ούτως ώστε η δομή του να ικανοποιεί τη διάταξη του άρθρου 9 του Καταστατικού του.

Το συγκεκριμένο άρθρο διασφαλίζει την αντιπροσώπευση των πιο σημαντικών μορφών πολιτισμού και των βασικότερων νομικών συστημάτων παγκοσμίως. Από τη μεριά του, το Διεθνές Δικαστήριο προέβη σε αναθεώρηση των κανόνων της διατύπωσής του, όπου το 1978 κατέληξε σε νέο Κανονισμό. Μία από τις πρωτοπορίες που προβλέπονται από το νέο Κανονισμό, είναι εκείνη η οποία σχετίζεται με τον συντονισμό των τμημάτων. Τα τμήματα ad hoc μεριμνούνταν ήδη από το Καταστατικό του Δικαστηρίου στη μορφή που του είχε δοθεί το 1945, όταν συγκροτήθηκε ο Ο.Η.Ε., όμως ουδέποτε τέθηκαν σε λειτουργία μέχρι το 1982. Στο άρθρο 26, παράγραφος 2, αναφέρεται πως: "Το Δικαστήριο μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να συγκροτήσει Τμήμα για την εκδίκαση ενός συγκεκριμένου ζητήματος. Ο αριθμός των δικαστών, οι οποίοι θα απαρτίζουν ένα τέτοιο τμήμα θα ορίζεται από το Δικαστήριο με τη συγκατάθεση των συμβαλλόμενων (ως άνω).

Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 1, του νέου Κανονισμού του Δικαστηρίου, τη σύναψη τμήματος ζητούν από το Δικαστήριο τα συμβαλλόμενα μέρη σε οποιαδήποτε φάση της διατύπωσης, από την ώρα της μονομερούς ένστασης ή του συνυποσχετικού, έως το πέρας της καταληκτικής ημερομηνίας της γραπτής διατύπωσης. Όταν το ένα μέρος θέσει αίτημα για συγκρότηση τμήματος, ο Πρόεδρος θα επιβεβαιώσει εάν το άλλο μέρος συναινεί. Εφόσον τα μέρη θα έχουν συναινέσει, ο Πρόεδρος ζητεί τις γνώμες τους αναφορικά με τη δομή του τμήματος και αφού ορίσει, με τη συγκατάθεση των συμβαλλόμενων, τον αριθμό των μελών του τμήματος, το Δικαστήριο προχωρεί στην εκλογή τους με μυστική ψηφοφορία. Το καινούριο σύστημα θέτει εντούτοις κάποια ζητήματα αρχής, αλλά και πρακτικής φύσεως. Σημειώθηκε πως με την προοπτική δημιουργίας των τμημάτων βάλλεται η ομοιομορφία και η ακεραιότητα της νομολογίας του Δικαστηρίου. Ακόμη, προβλήθηκε το επιχείρημα ότι οι δυσχερείς ισορροπίες οι οποίες κατορθώνονται στα πλαίσια της ολομέλειας, όπου εκπροσωπούνται στις μέρες μας οι πιο σημαντικές μορφές πολιτισμού και τα σπουδαιότερα νομικά συστήματα, δεν θα είναι δυνατό να υλοποιηθούν στην περίπτωση δημιουργίας ολιγομελών τμημάτων. Ούτως ή άλλως, για λόγους πολιτικής που αφορούν τις χώρες που επιλέγουν τη λύση του τμήματος, κάποιοι δικαστές μπορεί να ευνοούνται έναντι άλλων, οι οποίοι θα παραμένουν αναξιοποίητοι. Παρά τους ενδοιασμούς, η πρακτική των χωρών δείχνει μια σαφή προτίμηση στα τμήματα παρά στην ολομέλεια του Δικαστηρίου. Και αυτό διότι τα τμήματα εμφανίζουν προνόμια σχετικά με την ολομέλεια. Πρώτα από όλα, η δομή τους εξαρτάται κατά ένα μεγάλο

ποσοστό από τη θέληση των συμβαλλόμενων, και αυτό το στοιχείο τα κάνει να προσομοιάζουν με τη διαιτησία (Καιρίδης, 2003).

Στα διεθνή δικαστικά όργανα η εκδίκαση διενεργείται σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, εκτός αν οι συμβαλλόμενοι πάρουν την απόφαση το δικαστήριο να στηριχθεί, συνολικά ή μερικώς, στις αρχές της ευθυδικίας, δηλαδή στο κοινώς θεωρούμενο ως δίκαιο, εύλογο και σωστό. Η όλη σκέψη της εκδίκασης μιας διεθνούς διαφοράς, στηρίζεται στη σύμφωνη άποψη και των δύο συμβαλλόμενων, δηλαδή στο γεγονός πως αυτά ευκρινώς και ρητώς εγκρίνουν, εθελουσίως αυτή τη διατύπωση ως αρμόζουσα και κατάλληλη για να επιλυθεί η διαφορά τους. Αυτό το σημείο έχει μεγάλη σπουδαιότητα. Δηλαδή οι δύο πλευρές θα δεχθούν τη διατύπωση, επειδή θεωρούν πως θα κερδίσουν την υπόθεση ή επειδή έχουν καταλήξει στο πόρισμα πως οποιαδήποτε δικαστική ετυμηγορία θα λύσει αμετάκλητα το θέμα. Μια λύση που σαφώς κρίνεται προτιμότερη από την υπάρχουσα εκκρεμότητα. Σε αυτό το πλαίσιο επιλέγουν τη δικαστική οδό και ακολούθως, δέχονται οποιαδήποτε ετυμηγορία, ακόμη και αν αποβαίνει εις βάρος τους ή δεν είναι, όσο προσδοκούσαν ευοίωνη. Σχετικά με τις ελληνοτουρκικές διαφορές στο Αιγαίο, οι δικαστικές διατυπώσεις που μπορούν να αξιοποιηθούν είναι το Διεθνές Δικαστήριο και τα διεθνή διαιτητικά δικαστήρια, που λειτουργούν ad hoc και αντλούν δικαστές από τις ανάλογες λίστες που υφίστανται σε ποικίλες διαιτητικές διατυπώσεις (ΟΗΕ, Διαιτητικό Δικαστήριο του ΟΑΣΕ, Μηχανισμός Βαλέτας του ΟΑΣΕ κ.λπ.). Το Διεθνές Δικαστήριο του Δικαίου της Θάλασσας (Αμβούργο) δεν μπορεί να αξιοποιηθεί, αφού η Τουρκία δεν είναι χώρα-μέλος της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας. Στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης η ένσταση γίνεται κατά κανόνα με συνυποσχετικό, όπου οι δύο συμβαλλόμενοι σημειώνουν και οριοθετούν όσο γίνεται ακριβέστερα τη διαφορά. Επιπλέον, υφίσταται και η γνωστή «προαιρετική ρήτρα υποχρεωτικής αρμοδιότητας» του Διεθνούς Δικαστηρίου (άρθρο 36 του Καταστατικού), σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο είναι υπεύθυνο, αν και οι δύο συμβαλλόμενοι έχουν αναγνωρίσει αυτοδικαίως σαν υποχρεωτική τη διατύπωση, «επί πασών των νομικών διαφορών των». Πλην όμως αυτών, σημειώνεται πως για σπουδαία ζητήματα δεν ταυτίζονται οι υποχρεωτικές διατυπώσεις. Επιπροσθέτως, και όταν ακόμη ταυτίζονται οι διατυπώσεις, τότε είναι γεμάτες επιφυλάξεις, ιδίως εφόσον αφορούν ζητήματα εθνικής δικαιοδοσίας ή επιβολής. Επίσης, εκεί που προβλέπεται αυτόματη υποχρεωτική διατύπωση νομικής επίλυσης των διαφορών (δίχως να είναι απαραίτητη η συγκατάθεση των

συμβαλλόμενων), όπως στο Διαιτητικό Δικαστήριο του ΟΑΣΕ και στο μηχανισμό της Βαλέτας του ΟΑΣΕ, υφίσταται όρος που δίνει την προοπτική εξαίρεσης σε περιστάσεις, όπου οι χώρες εκτιμούν πως σχετίζονται με την εθνική κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα ή τη εθνική ασφάλεια. Εμφανή προνόμια της εκδίκασης γενικά σαν τρόπος ειρηνικής επίλυσης εκτιμώνται τα εξής (Siegl, 2002):

- Κατάληξη, σε συγκεκριμένη υποχρεωτική ετυμηγορία που σε κανονικές συνθήκες επιλύει μια και καλή την υπάρχουσα διαφορά. Τουναντίον, οι διαβουλεύσεις πιθανόν να μην πετύχουν, να μην κατευθύνουν πουθενά ή να μην επιφέρουν αμετάκλητη επίλυση, ακόμη κι αν πραγματοποιηθεί συμφωνία.
- Αντικειμενική και ακριβοδίκαιη κρίση (συνήθως) και επιβολή γενικά νομικών όρων και αρχών. Ο δικαστής παίρνει αποφάσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τη δικαιοσύνη και δεν επηρεάζεται από την ανάλογη ισχύ των χωρών ή προτιμήσεις και μεροληψίες.
- Ετυμηγορία που διαθέτει μεγάλο πρεστίζ, ιδίως αν αφορά το Διεθνές Δικαστήριο, γεγονός που βοηθά και στον μελλοντικό σεβασμό της ετυμηγορίας.
- Μετάθεση της ευθύνης. Το γεγονός ότι ένα τρίτο μέρος αποφασίζει στο τέλος, έχει ως απόρροια οι συμβαλλόμενες χώρες να μην μπορούν εύκολα να κατηγορηθούν ως υπεύθυνα στο εσωτερικό τους από τον κόσμο για ενδεχόμενο δυσχερές αποτέλεσμα.

Η εκδίκαση είναι πολύ κρίσιμο ζήτημα, και ιδίως το Διεθνές Δικαστήριο είναι ιδιαίτερα προσεκτικό διότι η ετυμηγορία θεωρείται προγενέστερο γεγονός, που προάγει το διεθνές δίκαιο στο σύνολο του. Αυτό ισχύει φυσικά και για τα ζητήματα που αφορούν το δίκαιο της θάλασσας, και μάλιστα για τον πρόσθετο λόγο ότι θεωρείται σε μεγάλο βαθμό δίκαιο που προέρχεται από τον δικαστή. Εφόσον, μία χώρα επιλέξει την δικαστική οδό θα πρέπει να υπολογίσει με μεγάλη προσοχή τι την συμφέρει πιο πολύ: η Χάγη ή άλλες δικανικές διατυπώσεις. Στα οφέλη του Διεθνούς Δικαστηρίου περιλαμβάνεται η τεράστια φήμη του, όπως και ότι κατά κανόνα κρίνεται ως πιο δίκαιο και συνετό στις κρίσεις του. Εκτιμάται, επίσης, πως είναι δυσκολότερο να ολισθήσει σε ετυμηγορίες που έχουν επιρροή από την ευθυδικία, εκτός αν αυτό δηλώνεται κατηγορηματικά στο συνυποσχετικό. Τουναντίον, τα οφέλη ενός διαιτητικού δικαστηρίου σε σύγκριση με το Διεθνές Δικαστήριο είναι πως υφίσταται περισσότερος έλεγχος και ελαστικότητα στην επιλογή των δικαστών, στο εύρος του ζητήματος που

είναι υπό εξέταση και στη διατύπωση. Οι χώρες επιλέγουν τους δικαστές και οι εθνικοί δικαστές που λαμβάνουν μέρος, έχουν μεγάλη επίδραση στην τελική ετυμηγορία. Σε περίπτωση που το ζήτημα είναι άκρως τεχνικό, προσφέρεται η προοπτική να εκλέγονται δικαστές, οι ως επί το πλείστον γνώστες του ζητήματος. Σε κάποιες περιστάσεις, εφόσον οι χώρες δεν εμπιστεύονται την αντικειμενικότητα, ακόμη και τις ικανότητες ή τις γνώσεις των δικαστών του Δικαστηρίου της Χάγης στο συγκεκριμένο ζήτημα, καταλήγουν να επιλέξουν τη διεθνή διαιτησία. Από τη μία μεριά η διαιτησία είναι περισσότερο προσφυής, ιδίως εάν ο σκοπός είναι η εξεύρεση μιας πιθανότατα συμφιλιωτικής λύσης, σύμφωνα με την ευθυδικία, και όχι η βλέψη λύσης με ευκρινή νικητή και νικημένο (Βερέμης, 2007).

Η δεσπόζουσα θέση, όπως αναφέρει και ο Περράκης, ανάμεσα στους Έλληνες νομικούς που ασχολούνται με την ελληνική τακτική στο εν λόγω ζήτημα, είναι πως σχετικά με την υφαλοκρηπίδα και πιθανώς και με άλλες διαφορές (Ίμια, χωρικά ύδατα), το Διεθνές Δικαστήριο είναι προτιμητέο εν συγκρίσει με τη διεθνή διαιτησία. Η διαιτητική οδός, εξαιτίας της ελαστικότητάς της, εκτιμάται πως επιφυλάσσει πιο πολλές άσχημες εκπλήξεις για την ελληνική μεριά από ό,τι το Διεθνές Δικαστήριο. Ιδιαίτερα, όσον αφορά τη ρύθμιση διαφορών που έχουν σχέση με την υφαλοκρηπίδα, μεγάλο φόβο έχει δημιουργήσει στην Ελλάδα η στροφή στις ειδικές καταστάσεις και στην ευθυδικία που εφάρμοσε το Διεθνές Δικαστήριο στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας το 1969, όπως και σε άλλες περιστάσεις, πχ. ανάμεσα στην Αυστραλία και στην Παπούα – Νέας Γουινέας, όπου έγινε αποδεκτός ο εγκλωβισμός νησιών της Αυστραλίας από υφαλοκρηπίδα του άλλου κράτους (από το 1977 και έπειτα φαίνεται πάραυτα πως η ισορροπία ανάμεσα στις δύο αρχές αποκαταστάθηκε). Ωστόσο μολονότι την αμφιβολία που υφίσταται ως προς τη δικαστική ετυμηγορία, εξακολουθεί να κυριαρχεί η αντίληψη πως οι διαφορές στο Αιγαίο, και ιδίως το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας ή των γκρίζων ζωνών θα βρουν τη λύση τους στη Χάγη. Το Διεθνές Δικαστήριο, με την αναγνώριση που το διακρίνει, δημιουργεί το πεδίο για την αποδοχή μιας ετυμηγορίας, αναφορικά με την υφαλοκρηπίδα που θα γινόταν αποδεκτή από το ελληνικό κοινό, αν και δεν θα αποτελούσε κατά κράτος νίκη της Ελλάδας. Αντίστοιχο αποτέλεσμα με ετυμηγορία διαιτητικού δικαστηρίου, και πολύ περισσότερο με πολιτικό τρόπο επίλυσης, δε θα γινόταν δεκτό ως μειοδοσία, ενδοτισμό και εν γένει, αβάστακτη συντριβή των

Ελλήνων, με εμφανή κίνδυνο την άρνηση της λύσης, τη διεθνή δυσφήμιση και την οργή.

Ωστόσο, οι δικαστικοί τρόποι έχουν αξιοποιηθεί σε ελάχιστες περιπτώσεις διεθνών διαφορών, ακόμη και από χώρες που είναι δημοκρατικές και σύγχρονες, και εν γένει εκτιμούν τη διεθνή νομότυπη τάξη. Στο Μεσοπόλεμο το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης αποφάσισε σε τριάντα δύο μόνο περιπτώσεις, ενώ μεταπολεμικά, έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το Διεθνές Δικαστήριο είχε λάβει πενήντα πέντε δικαστικές ετυμηγορίες (Ahnish, 1993).

Μία ξεκάθαρη αιτία για τον πολύ μικρό αριθμό δικαστικής επίλυσης διεθνών διαφορών είναι, φυσικά, η δυσχέρεια να υφίσταται, αρχική σύμφωνη γνώμη ανάμεσα στους δύο συμβαλλόμενους για ένσταση. Μία άλλη αιτία για τη μετριασμένη εμβέλεια της δικαστικής οδού είναι πως οι πιο πολλές διαφορές είναι ως επί το πλείστον, πολιτικής υφής. Μολονότι το Διεθνές Δικαστήριο αποφεύγει να απορρίψει ενστάσεις για διαφορές που διαθέτουν και πολιτικές πτυχές, η ένσταση γίνεται πιο πολύ για διαφορές όπου οι νομικές πτυχές δεσπόζουν. Οι δικαστικοί τρόποι παρουσιάζουν και ακόμη πιο βασικά μειονεκτήματα, που έχουν ως αποτέλεσμα την κατεύθυνση των χωρών στο να δείχνουν προτίμηση σε άλλες, ομοίως παγιωμένες, αλλά μη δικανικές μορφές συμφιλιωτικής επίλυσης (ως άνω).

Οι κίνδυνοι και τα μειονεκτήματα αυτών των μεθόδων είναι αρκετά. Θα αναφερθούμε σε κάποια από τα σπουδαιότερα: 1) στην εκδίκαση η λύση τίθεται από άλλον, εν αντιθέσει με μια συμφωνία όπου τα μέρη καταλήγουν με τη βούλησή τους. 2) Υφίσταται πάντα το ενδεχόμενο δικαστικής ήττας, γεγονός που αρκετές χώρες δεν μπορούν να διακυβέυσουν. Όλες οι εκδικάσεις διαθέτουν το στοιχείο του απρόβλεπτου. Αρκετές προϋποθέσεις είναι ακατάληπτες ή δίστανται μεταξύ τους. 3) Η εκδίκαση είναι από μόνη της είδος διένεξης ανάμεσα στα δύο μέρη, και πολλές φορές με κερδισμένο ή χαμένο. Κινείται επομένως, σε ένα φάσμα «μηδενικού αθροίσματος» και με δυσχέρεια συνδράμει στην προβολή αμοιβαία συμφέρουσας λύσης. 4) Εφόσον η ετυμηγορία εκτιμηθεί ως άδικη και προκατειλημμένη, αυτό ασφαλώς δεν θα βοηθήσει στην εκτόνωση της ύφεσης ή στην επίλυση της διαφοράς. Ίσως η ετυμηγορία να μην τεθεί σε ισχύ, μολονότι είναι επιβεβλημένη, ή να προσανατολίσει στην αναμόχλευση άλλων διαφορών, ούτως ώστε το μέρος που θεωρεί πως αδικήθηκε να ισοφαρίσει. 5) Το Διεθνές δίκαιο, όπως και η επιβολή του από ένα δικαστήριο, είναι

από τη φύση του θεσμός συντηρητικός. Αυτό θέτει τις χώρες που νιώθουν πως αδικούνται από το υφιστάμενο δίκαιο να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, σε μια διατύπωση εκδίκησης. Εφόσον μία χώρα επιζητεί αλλαγή του νομικού κατεστημένου λόγω ότι το θεωρεί άδικο, είναι λογικό να μην επιθυμεί να προσφύγει σε έναν δικαστικό μηχανισμό. Η μη προσφυγή είναι εντελώς δίκαιη επιλογή (Περράκης, 2003).

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, σημαντικότερες είναι οι αιτίες που επιβεβαιώνουν τη μη επιλογή των δικαστικών τρόπων συμφιλιοτικής επίλυσης. Το βασικό μειονέκτημα είναι πως εξαιτίας της όλης διατύπωσης και του τελικού επιτακτικού ύφους της, αφαιρείται από τα αντιτιθέμενα μέρη η προοπτική να αποφασίσουν και πιθανώς να επανατοποθετηθούν, να αποτρέψουν την ήττα τους, να τονώσουν τη θέση τους ή να προβούν σε εύλογα ανταλλάγματα που μπορούν να τα απεγκλωβίσουν από τη διένεξη. Ο νομικός χαρακτήρας της διατύπωσης είναι από τη φύση του δεσμευτικός και ενδελεχώς τυπικός. Δύσκολα μπορεί να προσεγγίσει ανησυχίες, αντιλήψεις απειλής, φοβίες, το αίσθημα της ομαδικής ταυτότητας ή την τιμή και το γόητρο της χώρας, που κατά κανόνα συνιστούν και τις βαθύτερες αιτίες της ανταγωνιστικότητας, όπως στη διαμάχη μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας (Τσάκωνας, 1999).

Συνεπώς, η συντριπτική πλειονότητα των χωρών αποφεύγουν αυτούς τους τρόπους, ιδίως εφόσον η διαμάχη είναι γενικότερη, και εφόσον οι επαφές τους με το αντίμαχο κράτος βρίσκονται σε λεπτό σημείο ή σε επίπεδο ψυχρού πολέμου, όπως συνέβαινε ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία τα πιο πολλά χρόνια, από το 1955 έως την άνοιξη του 1999. Φυσικά, όλα αυτά δεν μας κατευθύνουν στο πόρισμα πως η Ελλάδα θα πρέπει να αποκλείσει τις δικαστικές μεθόδους, αλλά ότι εκείνες έχουν τη χρησιμότητα τους σε κάποιες μόνο περιστάσεις ή πτυχές, μιας γενικότερης διένεξης. Ειδικότερα, σε τεχνικά θέματα, με ξεκάθαρο νομικό ύφος, όπως εκείνα που αφορούν την υφαλοκρηπίδα, εδαφικές συνοριακές διαφορές ή τα χωρικά ύδατα (Τζήμητρας, 1997).

Η Ελληνική μεριά έχει την άποψη πως οι όποιες διαφορές στο Αιγαίο μεταξύ των δύο παραθαλάσσιων χωρών, μπορούν να επιλυθούν με ένσταση στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Σε γενικές γραμμές κυριαρχεί η πίστη πως η Ελλάδα διαθέτει νομικά πολύ πιο ισχυρή θέση, και πως θα ανταμειφθεί στα ζητήματα που εκείνη προκρίνει (υφαλοκρηπίδα, Ίμια). Αυτή η αίσθηση ενδυναμώνεται και από το γεγονός της τουρκικής προτίμησης στις πολιτικές/διπλωματικές τακτικές επίλυσης των

διαφορών με την Ελλάδα. Η μερικώς πάγια αυτή ελληνική προτίμηση δεν στερείται αρετών. Περνάει το μήνυμα πως η Ελλάδα είναι κράτος που βασίζεται στο διεθνές δίκαιο. Ειδικότερα, δηλώνει πως είναι έτοιμη να θέσει σε κίνδυνο ακόμη και την έκδοση μιας ετυμηγορίας, που δεν θα είναι τελείως και αποκλειστικώς, της προτίμησής της. Παρουσιάζεται σαν υπέρμαχος του διεθνούς δικαίου και του εδαφικού status quo. Ακόμη, η τοποθέτηση αυτή συνιστά το θεμέλιο ως πρώτιστη διαπραγματευτική θέση. Στο μέτρο που προκρίνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τα υποψήφια κράτη και ιδίως για τις ενδεχόμενες διαφορές που έχει η Τουρκία με χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα ήταν παράδοξο η Ελλάδα να φανεί τόσο συμβιβαστική και καλόβουλη για να κλίνει μόνο προς τις πολιτικές λύσεις. Εντούτοις, θα πρέπει ίσως η Ελλάδα να αξιοποιήσει κάθε μέσο που της διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση, ειδικά τη συνιστώσα χρονική στιγμή που η Τουρκία προσδέθηκε στο ευρωπαϊκό άρμα, για να την σύρει στη Χάγη; Πρόκειται για προσπάθειες «σφετερισμού» της συγκατάθεσης, όπως ακριβώς έγινε το 1975, με την άτοπη ελληνική ένσταση στο Διεθνές Δικαστήριο για την υφαλοκρηπίδα. Αφενός, κανονικά μπορεί να γίνουν, αλλά αυτό δεν ταιριάζει με την όλη φιλοσοφία της διατύπωσης, που βασίζεται στη γνήσια θέληση για ένσταση σε αυτό το είδος επίλυσης. Τέτοιες άχαρες απόπειρες συνήθως δεν πετυχαίνουν και επιβαρύνουν την ατμόσφαιρα, καθώς εκείνο που καταφέρνουν είναι να εξαγριώσουν το άλλο μέρος. Αλλά ακόμη κι αν ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο θεωρήσει εαυτόν αρμόδιο, παρά τις αντιρρήσεις της μιας μεριάς, τότε ενδεχομένως το συγκεκριμένο κράτος να μη δεχθεί την ισχύ της ετυμηγορίας, κι ως είναι επιβεβλημένη (Αλεξανδρής κ.ά., 1991).

Πλην αυτού, οι υφιστάμενες διαφορές δεν μπορούν να μετριαστούν σε όσο γίνεται λιγότερες, με εστίαση στην υφαλοκρηπίδα και τα Ίμια. Άρα, απασχολούν μόνο οι διαφορές που εξυπηρετούν τη μια μεριά. Αυτό δεν είναι επιτεύξιμο, όχι μόνο επειδή χρειάζεται η σύμφωνη γνώμη και της άλλης μεριάς, αλλά και λόγω ότι οι διαφορές είναι κατά μεγάλο μέρος συσχετικές (Kariotis, 2007).

Στην περίπτωση της υφαλοκρηπίδας οι καταστάσεις δεν είναι «άσπρο-μαύρο», όπως αρκετοί θεωρούν. Σύμφωνα με τα προηγούμενα, δεν ισχύει η αντίληψη πως τα κρίσιμα νομικά επιχειρήματα της Τουρκίας είναι εξωπραγματικά ή ελάχιστα, και ως εκ τούτου η Ελλάδα θα υπερίσχυε της Χάγης ή αλλού. Η άποψη της Τουρκίας πως η δικαιοσύνη δεν θα φέρει δίκαιη λύση δε συνιστά μόνο ρητορικό σχήμα. Εξάλλου, ο τελικός σκοπός της δικαστικής οδού δεν είναι μόνο να αποφασίσει με τυπικώς, σωστά

νομικά κριτήρια, αλλά ιδίως να καταφέρει μια δίκαιη λύση. Αντίθετα, αυτό δεν σημαίνει πως θα διέτρεχε κίνδυνο η Ελλάδα να δει το Αιγαίο να μοιράζεται στη μέση. Ορατός, όμως, είναι ο κίνδυνος εγκλωβισμού των νησιών. Αρνητική ετυμηγορία μπορεί να υπάρξει και για ορισμένες από τις βραχονησίδες, αφού τα σύνορα θαλάσσης δεν είναι πάντα ξεκάθαρα και ευδιάκριτα. Εφόσον, η Ελλάδα κερδίσει στο δικαστήριο, αυτό θα ήταν χρήσιμο ιδίως για θριαμβολογία και εσωτερική κατανάλωση. Ακόμη θα ενίσχυε και τον εθνικό μύθο πως οι Έλληνες «έχουν πάντα δίκιο», εν αντιθέσει με την Τουρκία, τον παραβάτη *par excellence* της διεθνούς νομιμοφροσύνης. Ένας δικαστικός κόλαφος για την Τουρκία, μάλλον θα επιδείνωνε το κλίμα και σε γενικές γραμμές δεν θα βοηθούσε στην εκτόνωση της χρονίζουσας ελληνοτουρκικής έντασης. Με δεδομένο πάλι η ετυμηγορία να μην είναι απόλυτα ικανοποιητική για τους Έλληνες, γεγονός όχι απίθανο, ιδίως εν συγκρίσει με τις υπερβολικές φιλοδοξίες των Ελλήνων, το Διεθνές Δικαστήριο πιθανώς να κατηγορηθεί σαν ανθελληνικό, με μια ηγεσία που δεν υπερασπίστηκε τα εθνικά οφέλη στη Χάγη (Wilson, 1979).

Συνοψίζοντας, η Ελλάδα στις 10 Αυγούστου 1976 αιτήθηκε τη λήψη προσωρινών μέτρων στο ΔΔΧ βασιζόμενη στο «*άρθρο 41 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου και στο άρθρο 66 του Κανονισμού του Δικαστηρίου*». Η Ελλάδα διεκδικούσε από το Δικαστήριο: α) τα διάδικα κράτη (Ελλάδα και Τουρκία) να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια εξερεύνησης ή επιστημονικής μελέτης και έρευνας σε περιοχές που σχετίζονται με την υφαλοκρηπίδα, ως προς τις οποίες η Τουρκία έχει παραχωρήσει άδειες σχετικών ενεργειών, ή σε περιοχές που γειτνιάζουν των συγκεκριμένων νησιωτικών περιοχών ή σε οιαδήποτε άλλη περιοχή, που έχει χαρακτηριστεί *επίδικη* στην κύρια δίκη, β) να απέχουν από τη λήψη στρατιωτικών μέτρων, τα οποία εν δυνάμει θα έθεταν *επικυνδύνω* την ειρηνική συνύπαρξη των δύο χωρών (Μυλωνόπουλος, 2012).

Η Τουρκίας, ωστόσο «υπέβαλλε προς το Δικαστήριο στις 25 Αυγούστου 1976 υπόμνημα στο οποίο αναπτύσσονταν οι τουρκικές θέσεις». Στο υπόμνημα αυτό η Τουρκία θέτει την αδυναμία λήψεως προσωρινών μέτρων, από τη στιγμή που δεν αποδίδει στο Διεθνές Δικαστήριο την ανάλογη αρμοδιότητα. Επιπλέον, υπογραμμίζει την ειρηνική διάθεση της προς επίλυση της συγκεκριμένης διένεξης. Η Ελλάδα, βέβαια επαναλαμβάνει διαρκώς τη συνεχή τουρκική παρουσία στην περιοχή με το κάλυμμα των ερευνητικών προγραμμάτων, πράξη που θίγει τα κυρίαρχα δικαιώματά της, θέτοντας παράλληλα σε κίνδυνο τις ειρηνικές σχέσεις των δύο μερών. Ακολουθεί στις

11 Σεπτεμβρίου του 1976 η απόρριψη του ελληνικού αιτήματος από το ΔΔΧ, το οποίο στήριξε την πράξη του αυτή σε δύο λόγους: α) στον προσωρινό χαρακτήρα των σεισμικών ερευνών που έπραξε η Τουρκία, και β) ότι δεν προχώρησαν σε οικειοποίηση των επίδικων τμημάτων της υφαλοκρηπίδας. Το Δικαστήριο της Χάγης με την Διάταξη του παραδέχεται πως, με άξονα το διεθνές δίκαιο είναι νόμιμες οι μονομερείς ενέργειες σε περιοχές της υφαλοκρηπίδας που τίθενται σε αμφισβήτηση, αρκεί να μην πράττουν φυσικές αλλοιώσεις ή να μην τις εκμεταλλεύονται για ιδιοτελείς σκοπούς (Συρίγος, 2015).

Σχετικά με την ελληνική θέση περί απειλής της ειρήνης στην εν λόγω περιοχή, και ως εκ τούτου την επιτακτική ανάγκη για λήψη προσωρινών μέτρων, το ΔΔΧ επικαλέστηκε την Απόφαση 395/1976 του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και τις ανάλογες δηλώσεις του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών πως η απόφαση εξομαλύνει την προβληματική σχέση των δύο χωρών, οδηγώντας στην επίλυση του προβλήματος της υφαλοκρηπίδας με φιλικό και συνεργατικό τρόπο.

Στις 19 Δεκεμβρίου του 1978 ελήφθη η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί πως η ελληνική θέση ήταν πως το εν λόγω Ανακοινωθέν συνιστούσε μια κατ' αποκλειστικότητα, δεσμευτική διεθνή πράξη για να υπαχθεί η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και η διευθέτηση της διένεξής, στο Διεθνές Δικαστήριο (Χορτάτος, 2012).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στα διεθνή δικαστικά όργανα η εκδίκαση διενεργείται σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, εκτός αν οι συμβαλλόμενοι αποφανθούν πως το δικαστήριο στηριχθεί, συνολικώς ή μερικώς, στις αρχές της ευθυδικίας, δηλαδή στο κοινώς θεωρούμενο σαν δίκαιο, εύλογο και σωστό. Η φιλοσοφία της εκδίκασης μιας διεθνούς διαφοράς, στηρίζεται στη σύμφωνη γνώμη και των δύο συμβαλλόμενων, δηλαδή στο γεγονός ότι αυτά ξεκάθαρα αποδέχονται εθελουσίως τη συγκεκριμένη διαδικασία, σαν πρόποσα και κατάλληλη για τη λύση διαφοράς ανάμεσά τους (Kariotis, 2007).

Το σημείο αυτό έχει βαρύνουσα σημασία. Σημαίνει πως οι δύο πλευρές θα δεχθούν τον τρόπο, επειδή θεωρούν πως θα κερδίσουν την υπόθεση ή επειδή έχουν καταλήξει στο πόρισμα πως οποιαδήποτε δικαστική ετυμηγορία θα λύσει αμετάκλητα το θέμα, γεγονός που είναι σαφώς προτιμότερο από την υφιστάμενη εκκρεμότητα. Σε αυτό το πλαίσιο μόνο λαμβάνουν το ενδεχόμενο της δικαστικής οδού, και ακολούθως δέχονται οποιαδήποτε ετυμηγορία, ακόμη και αν καταλήγει εις βάρος τους ή δεν είναι όσο περίμεναν ευνοϊκή. Σύμφωνα με το παρόν εκπόνημα, η ελληνοτουρκική διαφορά περί της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, συνιστά μείζον θέμα για την εξωτερική πολιτική και των δύο χωρών. Σχετικά με τις ελληνοτουρκικές διαφορές στο

Αιγαιο, οι δικαστικές διευθετήσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι το Διεθνές Δικαστήριο και τα διεθνή διαιτητικά δικαστήρια που είναι σε λειτουργία ad hoc και αντλούν δικαστές από τις συναφείς λίστες που υφίστανται σε ποικίλες διαιτητικές διευθετήσεις (ΟΗΕ, Διαιτητικό Δικαστήριο του ΟΑΣΕ, Μηχανισμός Βαλέτας του ΟΑΣΕ κ.ά.) (Georgacopoulos, 1978).

Το Διεθνές Δικαστήριο του Δικαίου της Θάλασσας (Αμβούργο) δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί, αφού η Τουρκία δεν υπάγεται στη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας. Στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης η ένσταση γίνεται κατά κανόνα με συνυποσχετικό, όπου τα δύο μέρη κάνουν καταγραφή και προσδιορίζουν όσο γίνεται ακριβέστερα τη διαφορά (Karl, 1977).

Υφίσταται και η γνωστή «προαιρετική ρήτρα υποχρεωτικής αρμοδιότητας» του Διεθνούς Δικαστηρίου (άρθρο 36 του Καταστατικού), όπου το δικαστήριο είναι υπεύθυνο, μόνο στην περίπτωση που και τα δύο μέρη έχουν παραδεχτεί αυτοδικαίως σαν επιτακτική τη διατύπωση, «επί πασών των νομικών διαφορών των». Πλην όμως, σημειώνεται πως για σημαντικά ζητήματα δε συγκλίνουν οι υποχρεωτικές διατυπώσεις. Επιπροσθέτως, και όταν ακόμη συγκλίνουν είναι γεμάτες ενδοιασμούς, ιδίως εάν αφορούν ζητήματα εθνικής αρμοδιότητας ή εξουσίας (Κεντρωτής, 2007).

Άλλο ένα γνώρισμα είναι, πως ακόμη και εκεί που προβλέπεται αυτόματη υποχρεωτική διατύπωση νομικής επίλυσης των διαφορών (που σημαίνει δίχως να είναι αναγκαία η συγκατάθεση των συμβαλλόμενων), όπως στο Διαιτητικό Δικαστήριο του ΟΑΣΕ και στο μηχανισμό της Βαλέτας του ΟΑΣΕ, υφίσταται όρος που δίνει την προοπτική εξαίρεσης σε περιστάσεις, όπου οι χώρες εκτιμούν πως αφορούν την εθνική τους ασφάλεια, την εθνική τους κυριαρχία ή τη χωρική τους ακεραιότητα (Συρίγος, 1997).

Ξεκάθαρα προνόμια της εκδίκασης γενικά σαν μεθόδου ειρηνικής επίλυσης εκτιμώνται τα κάτωθι (Ζαφειρόπουλος, 1995):

- Μετάθεση της ευθύνης.
- Αντικειμενική και ακριβοδίκαιη κρίση (γενικά) και επιβολή γενικά νομικών όρων και αρχών. Ο δικαστής λαμβάνει την απόφαση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τη δικαιοσύνη, μην έχοντας επιρροές από την ανάλογη ισχύ των χωρών ή προτιμήσεις και μεροληψίες.

- Απόφαση που διαθέτει μεγάλη αίγλη (ιδίως εάν αφορά το Διεθνές Δικαστήριο), γεγονός που συνδράμει και στον μελλοντικό σεβασμό της ετυμηγορίας.
- Κατάληξη, σε καθορισμένη αναγκαστική απόφαση που φυσιολογικά επιλύει αμετάκλητα την υφιστάμενη διαφορά. Τουναντίον, οι συζητήσεις μπορεί να μην πετύχουν, να μην οδηγήσουν πουθενά ή να μην επιφέρουν τελική επίλυση, ακόμη κι εάν κατορθωθεί συμφωνία.

Η επικρατέστερη θέση ανάμεσα στους Έλληνες νομικούς που ασχολούνται με την ελληνική τακτική στο ζήτημα αυτό είναι πως σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, και πιθανώς και άλλες διαφορές (Ίμια, χωρικά ύδατα), το Διεθνές Δικαστήριο είναι προτιμότερο σε σύγκριση με τη διεθνή διαιτησία (Περράκης, 2003).

Ωστόσο, παρά την ανασφάλεια που υπάρχει ως προς τη δικαστική ετυμηγορία, εξακολουθεί να πρυτανεύει η αντίληψη πως οι διαφορές στο Αιγαίο, και ιδίως το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας ή των γκρίζων ζωνών, θα βρουν τη λύση στη Χάγη. Το Διεθνές Δικαστήριο, με την υπόληψη που διαθέτει, δημιουργεί το πεδίο για την αποδοχή μιας ετυμηγορίας σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, που θα γινόταν αποδεκτή από τους Έλληνες, μολονότι δεν θα συνιστούσε κατά κράτος θρίαμβο της Ελλάδας (Δίπλα, 1996).

Αντίστοιχη έκβαση με ετυμηγορία διαιτητικού δικαστηρίου, και αρκετά πιο πολύ με πολιτικό τρόπο επίλυσης, θα απορριπτόταν με τον χαρακτηρισμό της μειοδοσίας, ενδοτισμού και εν γένει, αφόρητης συντριβής των Ελλήνων, με ορατό ρίσκο να μη γίνει δεκτή η λύση, τον διεθνή διασυρμό που θα επακολουθήσει και την υφιστάμενη αποδοκιμασία. Εντούτοις, οι δικαστικοί τρόποι έχουν αξιοποιηθεί σε ελάχιστες περιπτώσεις διεθνών διαφορών, ακόμη και από χώρες που είναι σύγχρονες και δημοκρατικές, και εν γένει έχουν σε εκτίμηση τη διεθνή σύννομη τάξη. Στο Μεσοπόλεμο το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης αποφάσισε σε 32 περιστάσεις, ενώ μεταπολεμικά, έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το Διεθνές Δικαστήριο είχε λάβει 55 δικαστικές ετυμηγορίες (Δίπλα, 1992).

Οι βασικοί πυλώνες είναι δύο γύρω από τους οποίους πρέπει να κινηθεί ο προβληματισμός της ελληνικής μεριάς. Ο πρώτος κάνει αναφορά σε θέματα που σχετίζονται με την επιλογή των διαφορών που θα έπρεπε να αχθούν στο Δικαστήριο, με τον τρόπο της υπαγωγής τους σε αυτό (συνυποσχετικό ή μονομερής προσφυγή), με

την επιλογή του σωστού οργάνου επίλυσης (Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή άλλο forum). Ο δεύτερος εστιάζει σε ουσιαστικά θέματα. Είναι κοινός τόπος πως κάθε δίκη εγκυμονεί κινδύνους και κανένας συμβαλλόμενος δεν μπορεί να είναι σίγουρος πως θα κερδίσει ή πως θα δικαιωθεί σε όλη την έκταση των αξιώσεών του. Η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο δε συνιστά εξαίρεση, αν και θα πρέπει να εξαρθεί ο υποχρεωτικός και οριστικός χαρακτήρας των αποφάσεων του Δικαστηρίου, που το αντιδιαστέλλει από τους πολιτικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών (Δίπλα, 1992).

Όπως είναι γνωστό, η Ελλάδα αποδέχτηκε την αναγκαστική αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου με μονομερή ανακοίνωση που υπέβαλε το 1994, έναντι κάθε άλλης χώρας που έχει αναλάβει το ίδιο καθήκον, για όλες τις νομικές διαφορές, εξαιρώντας εκείνες που σχετίζονται με τη λήψη από την Ελλάδα στρατιωτικών μέτρων αμυντικού ύφους, για λόγους εθνικής αμύνης. Η έκφραση αυτή ανταποκρίνεται στη στρατιωτικοποίηση των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Η Τουρκία από τη μεριά της δεν αποδέχτηκε την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Για την ώρα, δεν υφίσταται διεθνής σύμβαση που να εδραιώνει δικαιοδοτικό σύνδεσμο ανάμεσα στις δύο χώρες. Άρα, με τα τωρινά στοιχεία, οι δύο χώρες θα έπρεπε να υπογράψουν ένα συνυποσχετικό. Φυσικά, ένα (απίθανο) σενάριο είναι πως θα μπορούσε η Τουρκία να υποβάλει δήλωση αποδοχής της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και να προσφύγει, άμεσα μονομερώς εναντίον της Ελλάδος για όλα τα θέματα, εκτός από εκείνα που δηλώνονται στην ελληνική επιφύλαξη (διαφορές αναφορικά με στρατιωτικά μέτρα για λόγους εθνικής αμύνης) (Συρίγος, 2005).

Κύρια θέση των ελληνικών ηγεσιών είναι πως η διαφορά που υφίσταται μεταξύ των δύο χωρών, είναι εκείνη που αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Διαφορές υφίστανται, όμως και για το εύρος των χωρικών υδάτων, του εθνικού εναερίου χώρου, για την στρατιωτικοποίηση των νήσων του ανατολικού Αιγαίου, καθώς και για την έκταση του ελληνικού FIR. Για όλα αυτά τα θέματα, οι απόψεις των δύο μερών είναι αντίθετες. Απαιτούν δικαιώματα και δικαιοδοσίες πάνω στις ίδιες ζώνες ή αμφιβάλλουν αμοιβαία δικαιώματα και δικαιοδοσίες του άλλου μέρους, επικαλούμενα το διεθνές δίκαιο, αφορά συνεπώς νομικές διαφορές. Εφόσον, επιθυμούμε να είμαστε συνεπείς με την ανωτέρω λογική, νομική διαφορά συνιστά και η τουρκική αξίωση που δηλώνεται στις «γκρίζες ζώνες», εφόσον πάνω σε νησιωτική γη που η Ελλάδα εκτιμά πως της ανήκει (νησίδες και βραχονησίδες), η Τουρκία δε δέχεται να αναγνωρίσει την ελληνική εξουσία. Η αντίδραση της ελληνικής πλευράς είναι να μην κάνει δεκτές αυτές τις

αξιώσεις. Εδώ θα επιθυμούσα να θυμίσω πως οι προτροπές που περιλαμβάνονται στα Συμπεράσματα του Ελσίνκι του 1999, όπως είναι βέβαιο για ένα πολιτικό άρθρο, αναφέρονται με ευρύ τρόπο σε κάθε συνοριακή εκκρεμή διαφορά και άλλα σχετικά ζητήματα (Ahnish, 1993).

Η διαφορά για την υφαλοκρηπίδα και τα χωρικά ύδατα μπορεί να αχθεί στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Σε αυτή την περίπτωση, οι δύο χώρες θα πρέπει να κινηθούν σε αυστηρά συγκεκριμένο φάσμα και να υπογράψουν συνυποσχετικό, όπου στη διατύπωσή του πρέπει να προχωρήσει προσεκτικά η ελληνική μεριά. Βασικό θέμα που θα πρέπει να αποσαφηνιστεί από την αρχή είναι ο περιορισμός της έκτασης της υπό οριοθέτηση περιοχής του βυθού, που δεν πρέπει να περικλείει ευρύτερες περιοχές του Αιγαίου (Gross, 1977).

Για την υφαλοκρηπίδα, ο νόμος του Δικαστηρίου, εν αντιθέσει με ό,τι γινόταν το 1978, όταν το Δικαστήριο εξέδωσε την ετυμηγορία του, είναι στις μέρες μας αρκετά πιο ευνοϊκή για τις ελληνικές θέσεις. Αν και στις πρώιμες υποθέσεις οριοθέτησης, οι δικαστές της Χάγης είχαν αποστρέψει το πρόσωπό τους από τη μέση γραμμή, εισάγοντας στο νομικό στερέωμα τον όρο των δίκαιων αρχών, στις τελευταίες υποθέσεις επανήλθαν στην ασφάλεια του δικαίου που διασφαλίζει η αρχή της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, ενώ αναγνώρισαν στα νησιά πλήρη τίτλο σε υφαλοκρηπίδα, όπως και ικανοποιητική έως πλήρη επήρεια, κατά τη διατύπωση της οριοθέτησης (Μιχαήλ, 1983).

Σε σύγκριση με το θέμα του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης, το δικαίωμα επέκτασης μέχρι τα δώδεκα ναυτικά μίλια θεμελιώνεται τόσο στο συμβατικό δίκαιο χωρίς να δεσμεύεται η Τουρκία (σαν μη συμβαλλόμενη χώρα στη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας), αλλά και στο εθιμικό δίκαιο με ταυτόσημο περιεχόμενο. Επίσης, εφόσον το θέμα της επέκτασης λυνόταν μέσω της δικαστικής οδού υπέρ της Ελλάδας, θα κατορθωνόταν η εναρμόνιση του εύρους μεταξύ εθνικού εναέριου χώρου και υδάτων στην αιγιαλίτιδα ζώνη, απλοποιώντας ταυτόχρονα και το θέμα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας (Gounaris, 1980).

Να επισημανθεί πως για τη λύση της διαφοράς που αναφέρεται στην αμφισβήτηση από την Τουρκία των ορίων του ελληνικού FIR, θα μπορούσε να γίνει χρήση του θεσμικού πλαισίου του αρμόδιου διεθνή οργανισμού, δηλαδή της Διεθνούς Οργάνωσης Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO). Ας σημειωθεί ότι η προβλεπόμενη

διαδικασία δίδει σε πρώτο βαθμό αρμοδιότητα στο Συμβούλιο του ICAO, και ακολούθως σε διαιτητικό δικαστήριο ή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για τις διαφορές περί της εφαρμογής ή ερμηνείας της Σύμβασης του Σικάγου του 1944 για την Πολιτική Αεροπορία (άρθρ. 84 επ. της Σύμβασης) (Αλκης, 1998).

Η αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας σε αόριστο αριθμό νησίδων και βραχονησίδων («γκρίζες ζώνες») είναι η τελευταία απόπειρα από τη μεριά της Τουρκίας πυροδότησης του νομικού κατεστημένου του Αιγαίου Πελάγους. Είναι η μόνη αξίωση επί ελληνικού εδάφους, εν αντιθέσει με τις προγενέστερες διαφορές που σχετίζονται σε θαλάσσιες ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας, όπου η Ελλάδα ασκεί ορισμένες μόνο δικαιοδοσίες. Μολονότι, θα μπορούσε να υποστηριχτεί πως και η διάσταση αυτή ανήκει στην κατηγορία των νομικών διαφορών, το θέμα της, εξαιτίας των γενικών και αόριστων τουρκικών αξιώσεων, δεν προσφέρεται για υπαγωγή στο Διεθνές Δικαστήριο (Koymen, 1978).

Ανόμοια είναι η περίπτωση όπου έχουν εκφραστεί κάποιες αξιώσεις. Να υπενθυμιστεί πως έπειτα από την κρίση των Ιμίων, η ελληνική πολιτική ηγεσία είχε κατ' επανάληψη καλέσει την Τουρκία να καταφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο, εφόσον αμφιβάλει για την ελληνική εξουσία πάνω στις εν λόγω βραχονησίδες. Το Δικαστήριο και άλλα όργανα ασχολήθηκαν παλαιότερα με ζητήματα όπου υπήρχε αμφιβολία κυριαρχίας πάνω σε νησιά. Σε κάποιες υποθέσεις, το θέμα της κυριαρχίας ήταν πρόκριμα για τη δεύτερη φάση της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών. Οι ελληνικές απόψεις και στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι στέρεα θεμελιωμένες στις διατάξεις διεθνών συμβάσεων (Droutsas & Tsakonas, 2001).

Η δυσχέρεια είναι πως για να γίνουν όλα τα ανωτέρω πρέπει και οι δύο χώρες να συμφωνήσουν για τις διαφορές, που θα υπαγάγουν στο Δικαστήριο. Το ενδεχόμενο να δεχτεί η Τουρκία να πάει στη Χάγη για την υφαλοκρηπίδα, όπως μέχρι στιγμής έχει υποστηριχτεί από την ελληνική μεριά, κρίνεται από ελάχιστο μέχρι μηδαμινό. Υπενθυμίζεται πως η ελληνική μονομερής προσφυγή το 1976 δεν έγινε αποδεκτή από το Δικαστήριο, εξαιτίας έλλειψης δικαιοδοσίας, καθώς η Τουρκία δε συναίνεσε για τη λύση της (Grigoriadis, 2010).

Στις μέρες μας διενεργείται μία βασική ερώτηση: Είναι η Ελλάδα έτοιμη να προτείνει μια συμφωνία για παραπομπή όλων των διαφορών στο Δικαστήριο; Σε αυτό το ενδεχόμενο θα έπρεπε να επιζητήσει συνεννόηση με τη γείτονα, ώστε από κοινού

να υπαγάγουν τη διαφορά περί της κυριαρχίας πάνω σε καθορισμένα νησιά, και όχι αορίστως σε νησίδες ή βραχονησίδες που χαρακτηρίζονται σαν «γκρίζες ζώνες» (όπως υποστηρίζει η Τουρκία), και ακολούθως να τεθεί το θέμα των χωρικών υδάτων και της υφαλοκρηπίδας (όπως έχει εισηγηθεί η Ελλάδα). Εφόσον, οι δύο χώρες κατόρθωναν μια τέτοια συνολική διευθέτηση και οριστική λύση εκείνων των διαφορών, αυτό θα είχε ανακουφιστικό αποτέλεσμα και στα θέματα του εναέριου χώρου και της στρατικοποίησης των νήσων. Ως εκ τούτου, δεν θα γινόταν πια αναφορά για υπαγωγή του συγκεκριμένου θέματος στο Δικαστήριο της Χάγης (Charney, 1994).

Σύμφωνα με τον Van Dyke (1996), το Διεθνές Δικαστήριο (ICJ) και τα διαιτητικά δικαστήρια που εκδικάζουν θαλάσσιες συνοριακές διαμάχες, ακολουθούν τώρα μια τυποποιημένη αλληλουχία προσέγγισης της διαμάχης. Ο καθηγητής Charney περιέγραψε πρόσφατα την κοινή αυτή προσέγγιση ως εξής: Κατ' αρχάς, ορίζουν τη σχετική γεωγραφική περιοχή και τη ζώνη της διαφοράς. Δεύτερον, προσδιορίζουν τις σχετικές περιοχές και τις ακτογραμμές. Τρίτον, διευκρινίζουν όλες τις σχετικές παραμέτρους. Τέταρτον, αναπτύσσουν μια προσωρινή γραμμή βασισμένη σε ανάλυση των σχετικών εκτιμήσεων. Πέμπτον, ελέγχουν αυτή τη γραμμή ενάντια σε μερικές από τις εκτιμήσεις για να καθορίσουν, εάν η γραμμή είναι «ριζικά ανισοφανής» και αν ναι, προσαρμόζουν ανάλογα (Loizides, 2002).

Το πρώτο δύσκολο βήμα για την εφαρμογή αυτής της ανάλυσης στην κατάσταση του Αιγαίου είναι ο ορισμός της «σχετικής περιοχής». Ποια είναι η «σχετική περιοχή» που πρέπει να εξεταστεί προκειμένου να καθοριστεί, εάν η λύση των θαλάσσιων συνόρων είναι «δίκαιη»; Πρέπει να περιέχει όλη την ομάδα των νότιων Δωδεκανήσων; Πρέπει να επεκταθεί ακόμη πιο κάτω στην Κρήτη; Ή μήπως πρέπει να περιοριστεί στο βόρειο και το κεντρικό Αιγαίο; Η επιλογή που θα γίνει θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στο τελικό αποτέλεσμα της διαδικασίας οριοθέτησης. Λόγω της περίπλοκης γεωγραφίας του Αιγαίου, είναι μάλλον απαραίτητο και λογικό να το χωρίσουμε σε τομείς, για να αντιμετωπίσουμε τα κατάλληλα θαλάσσια σύνορα (Τζήμητρας, 1997).

Το Βόρειο Αιγαίο - που εκτείνεται μέχρι τον 38ο παράλληλο - έχει σχετικά λίγα νησιά, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν αρκετά πρότυπα εργαλεία οριοθέτησης. Καθώς κάποιος κινείται νότια, ο αριθμός των ελληνικών νησιών αυξάνεται με την αλυσίδα των Δωδεκανήσων, με την πρόκληση της γραμμής των

θαλάσσιων ορίων να γίνεται πιο τρομακτική. Η περιοχή αυτή - από τον 38ο παράλληλο έως ίσως τον 36,5 παράλληλο - θα πρέπει πιθανώς να θεωρηθεί ως ξεχωριστός τομέας, με τελικό τομέα να είναι η περιοχή μεταξύ των Δωδεκανήσων και της Κρήτης - περίπου μεταξύ των παραλλήλων 36,5 και 35,5 (Moustakis & Sheehan, 2002).

Μεταξύ των βασικών αρχών που έχουν ιδιαίτερη σημασία για το Αιγαίο είναι: Αρχικά, ο σχεδιασμός μιας ενιαίας ναυτιλιακής γραμμής για να διαιρέσει τα ηπειρωτικά ράφια και τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες. Όλες οι πρόσφατες διαμάχες θαλάσσιων ορίων έχουν επιλυθεί με το σχεδιασμό μιας μόνο γραμμής (Karl, 1977).

Στη διαφορά του Jan Mayen, τα μέρη δεν ζήτησαν ενιαία ζώνη, και το Συνέδριο αντιμετώπισε ξεχωριστά τα θέματα της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης. Παρόλα αυτά διαπίστωσε ότι η ανάλυση ήταν πανομοιότυπη και κατέληξε σε μια ενιαία γραμμή και για τα δύο ζητήματα. Η προσέγγιση της ισοδυναμίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βοήθημα για την ανάλυση, αλλά δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως δεσμευτική ή υποχρεωτική αρχή. Στην υπόθεση Λιβύη ~ Μάλτα, υπόθεση του Κόλπου του Μάιν και, πρόσφατα, η υπόθεση Jan Mayen, το ICJ εξέτασε τη γραμμή ισοδυναμίας ως βοήθημα για την προκαταρκτική ανάλυση του, αλλά στη συνέχεια προσάρμοσε τη γραμμή υπό το φως των διαφορών στο μήκος της παράκτιες περιοχές των ανταγωνιστών (Ροζάκης, 1991).

Το Δικαστήριο κατέστησε σαφές σε όλες αυτές τις περιπτώσεις ότι η γραμμή της ισοδυναμίας δεν είναι υποχρεωτική ή δεσμευτική. Πρέπει να εξεταστεί η αναλογικότητα των ακτών, προκειμένου να καθοριστεί εάν μια οριοθέτηση των ορίων των θαλασσών είναι «δίκαιη». Έχει πλέον γίνει σαφές, ότι ένα βασικό στοιχείο μιας οριακής οριοθέτησης είναι ο υπολογισμός του σχετικού μήκους των σχετικών ακτών (Syrigos, 1998).

Στην υπόθεση Jan Mayen, το ICJ διαπίστωσε ότι η αναλογία των σχετικών ακτών του Jan Mayen (Νορβηγία) στη Γροιλανδία (Δανία) ήταν 1: 9 και έκρινε ότι αυτή η δραματική διαφορά απαιτούσε την απομάκρυνση από την εξάρτηση από τη γραμμή ισοδυναμίας. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν, ίσως ένας συμβιβασμός μεταξύ της προσέγγισης της ισοτιμίας και της προσέγγισης της αναλογικότητας, με τη Δανία (Γροιλανδία) να δέχεται τρεις φορές μεγαλύτερο θαλάσσιο χώρο από τη Νορβηγία (Jan Mayen) (Kariotis, 2007).

Οι γεωγραφικές εκτιμήσεις θα διέπουν τις οριοθετήσεις των θαλάσσιων συνόρων και οι μη γεωγραφικές εκτιμήσεις, θα έχουν σπάνια κάποια σημασία. Η υπόθεση του Κόλπου του Μαίην ήταν ίσως το πιο δραματικό παράδειγμα του Δικαστηρίου που απέρριψε τις παρατηρήσεις των μερών σχετικά με μη γεωγραφικά ζητήματα, όπως η οικονομική εξάρτηση των παράκτιων κοινοτήτων από την αλιεία, τα ζητήματα διαχείρισης της αλιείας και τα οικολογικά δεδομένα. Η έννοια της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας ως «φυσική παράταση» της παρακείμενης ηπείρου είναι μια γεωγραφική έννοια, αλλά δεν έχει λάβει μεγάλη σημασία σε πρόσφατες αποφάσεις (Siegl, 2002).

Χρησιμοποιείται όμως στο άρθρο 76 της σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας του 1982, και συνεπώς μπορεί να συνεχίσει να έχει κάποια σημασία για τη διαμάχη στο Αιγαίο. Σε κάποιο βαθμό, η αρχή της μη καταπάτησης, που συζητείται παρακάτω, έχει αντικαταστήσει την ιδέα της φυσικής παράτασης. Η αρχή της μη καταπάτησης. Η αρχή αυτή αναφέρεται ρητά στο άρθρο 7 παράγραφος 6 της σύμβασης του 1982 του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας, σύμφωνα με το οποίο κανένα κράτος δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα σύστημα ίσων γραμμών βάσης "κατά τρόπο που να αποκόπτει τα χωρικά ύδατα άλλου κράτους από ανοικτής θάλασσας ή αποκλειστική οικονομική ζώνη» (Wilson, 1979).

Πρόσφατα επικαλείται ευρύτερα η υπόθεση Jan Mayen, όπου το Συνέδριο υπογράμμισε τη σημασία της αποφυγής της μείωσης επέκτασης της εισόδου ενός παράκτιου κράτους στη θάλασσα. Παρόλο, που το μικροσκοπικό νησί Jan Mayen της Νορβηγίας ήταν μικρότερο σε σύγκριση με τη Δανία Γροιλανδία, δόθηκε στη Νορβηγία μια επαρκή θαλάσσια ζώνη για να της παρέχει δίκαιη πρόσβαση στη σημαντική αλιεία καπελάνων, που βρίσκεται ανάμεσα στα δύο χαρακτηριστικά της γης (Charney, 1994).

Ο ασυνήθιστος διάδρομος μήκους 16 ναυτικών μιλίων και 200 ναυτικών μιλίων που σχεδιάστηκε στην περίπτωση του Σαιν Πιερ και Μικελόν, φαίνεται επίσης να βασίζεται στην επιθυμία να αποφευχθεί η αποκοπή των παράκτιων μετώπων αυτών των νησιών στη θάλασσα. Αλλά, ταυτόχρονα, το διαιτητικό δικαστήριο δέχθηκε το επιχείρημα του Καναδά, ότι δεν πρέπει να επιτρέπεται στα γαλλικά νησιά να διακόπτουν την πρόσβαση της ακτής Newfoundland του Καναδά στον ανοικτό ωκεανό. Η αρχή της μέγιστης προσέγγισης. Αυτή η αρχή εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην

υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, όπου η Γερμανία έλαβε μια τσιμημένη σφήνα στο ισαπέχον σημείο, παρόλο που αυτή η σφήνα κόπηκε στις διεκδικούμενες ζώνες της Δανίας και των Κάτω Χωρών. Ο καθηγητής Charney αναφέρει ότι αυτή η προσέγγιση ακολουθήθηκε σε όλες τις μεταγενέστερες περιπτώσεις: "Καμία μεταγενέστερη απονομή ή απόφαση δεν είχε ως αποτέλεσμα την πλήρη αποκοπή της πρόσβασης του διαδίκου στο όριο της θάλασσας οποιασδήποτε ζώνης" (Oguzlu, 2003).

Οι πρόσφατες περιπτώσεις επιβεβαίωσαν εκ νέου την τάση αυτή. Στην υπόθεση του Κόλπου Fonseca, το Δικαστήριο αναγνώρισε την ύπαρξη ενός αδιαίρετου καθεστώτος συγκυριαρχίας, προκειμένου να δοθεί σε όλα τα μέρη πρόσβαση στη θαλάσσια ζώνη και τους πόρους της. Στην περίπτωση του Σαιν Πιερ και Μικελόν η Γαλλία έλαβε ένα στενό διάδρομο που συνδέει την χωρική της θάλασσα με την απομακρυσμένη ανοικτή θάλασσα. Η γεωγραφική διαμόρφωση της υπόθεσης Jan Mayen παρουσιάζει διαφορετικά ζητήματα, αλλά ακόμη και εκεί το Δικαστήριο έδωσε στη Νορβηγία περισσότερα από όσα αξίζει, δεδομένης της μικρής ακτογραμμής και του μικρού μεγέθους του νησιού Jan Mayen. Η απόφαση αυτή πάρθηκε, προφανώς για να του επιτρέψει να έχει τουλάχιστον "πρόσβαση στο μέσο της αμφισβητούμενης περιοχής", η οποία διέθετε πολύτιμη αλιεία (Τσάκωνας, 1999).

Εάν ο λόγος αυτός δεν είναι σχεδόν συγκρίσιμος με τον λόγο των προσωρινά οριοθετημένων σχετικών υδάτινων περιοχών, τότε το δικαστήριο θα κάνει γενικά μια προσαρμογή για να ευθυγραμμιστούν οι σχέσεις μεταξύ τους (Poulantzas, 1991).

Ο καθηγητής Charney εντοπίζει αρκετά συμφέροντα που εξυπηρετούνται από την αρχή της μέγιστης προσέγγισης - το «καθεστώς» (αναγνωρίζοντας ότι ακόμη και οι γεωγραφικά μειονεκτούσες χώρες έχουν δικαιώματα στους θαλάσσιους πόρους), το δικαίωμα «να συμμετέχουν στις διεθνείς ρυθμίσεις ως ισότιμες», «συμφέροντα ασφάλειας στις μεταφορές και την κινητικότητα». Παρομοίως, στην περίπτωση της Λιβύης ~ Maim Continental Shelf, το ICJ ξεκίνησε με τις διακεκριμένες γραμμές μεταξύ των χωρών, αλλά στη συνέχεια προσάρμοσε τη γραμμή προς τα βόρεια σε γεωγραφικό πλάτος 'για να ληφθεί υπόψη η «πολύ έντονη διαφορά στα παράκτια μήκη» μεταξύ δύο φορές το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την καταλληλότητα αυτής της λύσης εξετάζοντας την «αναλογικότητα» της ακτογραμμής των δύο χωρών και την «ισότητα του αποτελέσματος» (Zahariadis, 2000).

Κάθε ανταγωνιστική χώρα διαθέτει κάποια θαλάσσια περιοχή. Αυτή η αρχή είναι παρόμοια με τις αρχές της μη επέκτασης και της μέγιστης προσέγγισης, αλλά πρέπει να επαναδιατυπωθεί σε αυτή τη μορφή για να τονίσει τον τρόπο λειτουργίας του ICJ τα τελευταία χρόνια. Παρόλο, που το Δικαστήριο προσπάθησε να διατυπώσει συνεπείς αρχές, η προσέγγισή του σε κάθε διαφορά που του υποβλήθηκε ήταν, στην πραγματικότητα, περισσότερο παρόμοια με την προσέγγιση ενός διαιτητή από εκείνη ενός δικαστή. Αντί να εφαρμόζουν τις αρχές ομοιόμορφα, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα που παράγουν, το Δικαστήριο προσπάθησε να βρει μια λύση, που δίνει σε κάθε ανταγωνιστική χώρα κάποια από αυτά που επιδιώκει και με τα οποία μπορεί να επιβιώσει (Bolukbasi, 2004).

Υπό την έννοια αυτή, το Δικαστήριο έχει λειτουργήσει ως δικαστήριο της δικαιοσύνης ή ως δικαστήριο που έχει κληθεί να εκδώσει απόφαση *ex aequo et bono*. Ίσως μια τέτοια προσέγγιση να είναι αναπόφευκτη και μάλιστα επιθυμητή, δεδομένου ότι ο στόχος της οριοθέτησης των θαλάσσιων συνόρων είναι να επιτευχθεί μια «δίκαιη λύση». Τα νησιά έχουν περιορισμένο ρόλο στην επίλυση θαλάσσιων συνοριακών διαφορών. Τα νησιά μπορούν να παράγουν θαλάσσιες ζώνες, αλλά δεν παράγουν πλήρεις ζώνες, όταν ανταγωνίζονται άμεσα έναντι των ηπειρωτικών χερσαίων περιοχών. Το συμπέρασμα αυτό επιτεύχθηκε με συνέπεια από το Δικαστήριο και τα διαιτητικά δικαστήρια στην περίπτωση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, την αγγλο-γαλλική διαιτησία, την περίπτωση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Τυνησίας της Λιβύης, την περίπτωση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας στη Λιβύη, την υπόθεση του Κόλπου του Maine, Υπόθεση GuineaBissau, υπόθεση Jan Mayen και διαιτησία του Σαιν Πιερ και Μικελόν (Georgacopoulos, 1978).

Τα ζωτικά συμφέροντα ασφαλείας κάθε έθνους πρέπει να προστατεύονται. Αυτή η αρχή αναγνωρίστηκε, επίσης στην υπόθεση Jan Mayen, όπου το Δικαστήριο αρνήθηκε να επιτρέψει τη ναυσιπλοΐα να είναι πολύ κοντά στο νησί Jan Mayen και μπορεί να βρεθεί στο βάθος όλων των πρόσφατων αποφάσεων. Η άρνηση των δικαστηρίων να υιοθετήσουν μια λύση του τύπου «όλα ή τίποτα» σε οποιαδήποτε από αυτές τις περιπτώσεις, δείχνει την ευαισθησία τους στην ανάγκη προστασίας των ζωτικών συμφερόντων ασφαλείας κάθε έθνους. Τα συμφέροντα ασφαλείας της Τουρκίας περιλαμβάνουν το δικαίωμα απρόσκοπτης πλοήγησης και το δικαίωμα υπερφόρτωσης (Psomiades, 2000).

Η Τουρκία ανησυχεί, επίσης για τον περιορισμό της στρατιωτικοποίησης των ελληνικών νησιών δίπλα στις ακτές της. Η Ελλάδα έχει σημαντικά συμφέροντα ασφαλείας που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Όσον αφορά τη ναυσιπλοΐα, το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης, βέβαια υπάρχει μέσα από τις χωρικές θάλασσες άλλων εθνών, αλλά για την Τουρκία αυτό το δικαίωμα δεν παρέχει επαρκή προστασία στα πλοία του. Η Τουρκία χρειάζεται ένα δικαίωμα απρόσκοπτης διέλευσης για να αποκτήσει πρόσβαση στη Μεσόγειο και στον ανοιχτό ωκεανό. Επιπλέον, τα αεροπλάνα δεν έχουν το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης και η Τουρκία χρειάζεται δικαιώματα διέλευσης των αεροσκαφών της. Η Τουρκία ασχολείται τώρα με ναυτικούς και εναέρια ελιγμούς στο Αιγαίο, προκειμένου να διατηρήσει την ετοιμότητα άμυνας (Ahnish, 1993).

Η ανησυχία της Τουρκίας είναι πως, εάν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα σε 12 ναυτικά μίλια ή καθιερώσει ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα και δικαιώματα αποκλειστικής οικονομικής ζώνης στο μεγαλύτερο μέρος του Αιγαίου, η Τουρκία θα χάσει το δικαίωμά της να μετακινεί ελεύθερα τα πλοία και τα αεροσκάφη της. Το δικαίωμα διαμετακόμισης μέσω των διεθνών στενών (άρθρο 34.45 της σύμβασης του ΟΗΕ για το δίκαιο της θάλασσας) θα προστατεύσει μερικά από τα συμφέροντα της ναυτιλίας της Τουρκίας, αλλά δεν θα επιτρέψει την πλήρη ελευθερία κυκλοφορίας. Η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν επίσης περιβαλλοντικές ανησυχίες, διότι εάν δεν γίνει σωστή διαχείριση των υδάτων του Αιγαίου, οι ακτές της Ελλάδας και της Τουρκίας και η παράκτια αλιεία τους θα επηρεαστούν αρνητικά (Pratt & Schofield, 1996).

Τέλος, τα συμφέροντα των δύο χωρών θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν καλύτερα, εάν δημιουργηθεί μια κοινή διαχείριση ή συμφωνία συγκυριαρχία, με την οποία η Ελλάδα και η Τουρκία θα είναι σε θέση να συνεχίσουν τις κοινές ναυτιλιακές χρήσεις της περιοχής και θα μπορούν επίσης να συμμετέχουν σε διαχειριστικές αποφάσεις που επηρεάζουν περιβάλλον και τους πόρους (Elias, 1980).

Στην πραγματικότητα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η Ελλάδα και η Τουρκία δημιούργησαν μια *de facto* κοινή ζώνη χρήσης, ιδίως στον βόρειο τομέα του Αιγαίου, όπου πραγματοποιήθηκαν στρατιωτικές ασκήσεις, ναυσιπλοΐα και αλιεία από κάθε χώρα χωρίς παρέμβαση του άλλου. Η ασυνήθιστη απόφαση του Επιμελητηρίου του Διεθνούς Δικαστηρίου στην υπόθεση του Ελ Σαλβαδόρ-Ονδούρα ναυτιλιακών συνόρων που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Ε1 Σαλβαδόρ, η Ονδούρα και η Νικαράγουα κατέχουν αδιαίρετα συμφέροντα στις θαλάσσιες ζώνες προς τα άκρη της

γραμμής κλεισίματος του κόλπου του Fonseca, μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο προηγούμενο στο Αιγαίο υπόθεση. Έχει επίσης, γίνει όλο και πιο κοινό για τις χώρες να δημιουργήσουν κοινές περιοχές ανάπτυξης σε αμφισβητούμενες θαλάσσιες περιοχές, και μια τέτοια κοινή ζώνη μπορεί να προσφέρει τη λογική λύση στο βόρειο τμήμα του Αιγαίου (Acer, 2017).

Ένα κεντρικό ερώτημα που απαιτεί την επίλυση του προβλήματος, είναι εάν η Τουρκία μπορεί να επιμείνει στην Ελλάδα να περιορίσει τις εδαφικές της διεκδικήσεις γύρω από τα νησιά του Αιγαίου σε 6 ναυτικά μίλια αντί των 12, που έχουν ζητήσει οι περισσότερες χώρες σε άλλες περιοχές του κόσμου. Η απαίτηση των 6 μιλίων λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια στο Αιγαίο, και η Τουρκία κατέστησε σαφές ότι οποιαδήποτε επέκταση θα ήταν απαράδεκτη για την ίδια. Η μοναδική γεωγραφία και ιστορία στο Αιγαίο καθιστούν την ερώτηση αυτή δύσκολη (Kariotis, 2007).

Η σύμβαση του 1982 για το δίκαιο της θάλασσας αναφέρει ότι όλα τα κράτη έχουν το "δικαίωμα" να δημιουργήσουν χωρικά ύδατα "μέχρι το όριο που δεν υπερβαίνει τα 12 ναυτικά μίλια" από τις ακτές τους. Ωστόσο, η Τουρκία δεν έχει υπογράψει ή επικυρώσει τη Σύμβαση και έχει ενεργήσει ό, τι μπορεί, προκειμένου να εδραιωθεί ως «συνεχής αντιφρονούντα», αντιστατώντας τη θέσπιση αυτού του κανόνα. Μπορεί έτσι να ισχυριστεί ότι μια "περιφερειακή κρατική πρακτική" στο Αιγαίο, περιορίζει όλες τις απαιτήσεις χωρικής θάλασσας σε 6 ναυτικά μίλια (Athanasopoulos, 2001).

Η Τουρκία δύναται, επίσης να επισημάνει τα άρθρα 122 και 123 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, τα οποία - αν και γραμμένα με αόριστη και γενική γλώσσα - αναγνωρίζουν ότι οι «ημισφαιρικές θάλασσες», όπως το Αιγαίο, απαιτούν ειδικά μέτρα διαχείρισης και απαιτούν από τα κράτη που συνορεύουν να συνεργαστούν για τον συντονισμό των πολιτικών τους. Είναι ακόμα ενδιαφέρον ότι κανένα μεσογειακό έθνος δεν έχει ζητήσει μια αποκλειστική οικονομική ζώνη, υποδεικνύοντας έτσι, ότι στην περιοχή αυτή υπάρχουν μοναδικές και ειδικές κατανοήσεις των κατάλληλων θαλάσσιων ζωνών (Wilson, 1979).

Η Τουρκία μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 300 της Σύμβασης, το οποίο αναφέρει ότι τα κράτη πρέπει να ασκούν τις μάχες τους σύμφωνα με τη Σύμβαση, "κατά τρόπο που δεν θα συνιστούσε κατάχρηση δικαιώματος". Εάν η Ελλάδα καθιέρωσε χωρική θάλασσα μήκους 12 ναυτικών μιλίων, ειδικά γύρω από τα νησιά της

στο Ανατολικό Αιγαίο, ένα τέτοιο βήμα θα έπληττε τον αγώνα της Τουρκίας να έχει πρόσβαση στον ανοιχτό ωκεανό. Η επιβολή μιας τόσο σοβαρής απειλής ασφάλειας και επιβάρυνσης της ναυσιπλοΐας στην Τουρκία θα μπορούσε να αποτελέσει «κατάχρηση» του αγώνα για να δηλώσει τα όρια της εδαφικής θάλασσας (Acer, 2017).

Παραδείγματα υπάρχουν, όταν τα κράτη έχουν συμφωνήσει να δημιουργήσουν χωρικές θάλασσες γύρω από νησιά κάτω των 12 ναυτικών μιλίων, όταν βρίσκονται στην «κλανθασμένη» πλευρά της διάμεσης γραμμής. Ο Hiran W. Jayewardene (1990), στο βιβλίο του, αναφέρει τις περιπτώσεις του νησιού της Βενεζουέλας Isla Patos (μεταξύ Βενεζουέλας και Τρινιδάδ / Τομπάγκο, του Αμπού Ντάμπι της Dayyinah (μεταξύ Αμπού Ντάμπι και Κατάρ) και των Αυστραλών νησιών στο Torres (μεταξύ Αυστραλίας και Παπούα-Νέας Γουινέας), τα οποία έχουν λάβει μόνο 3 ναυτικά μίλια χωρικών υδάτων (Koymen, 1978).

Ωστόσο, ο Πρέσβης κ. Jayewardene αναφέρει τις υποθέσεις αυτές για να υποστηρίξει την άποψη ότι « [οι] παράλληλες λύσεις μπορούν να εξεταστούν σε σχέση με τα» ελληνικά νησιά που είναι παρακείμενα της ακτής της Τουρκίας ». Ένα άλλο ενδιαφέρον παράδειγμα βρίσκεται στη συμφωνία του 1984 μεταξύ Αργεντινής και Χιλής, όπου οι δύο αυτές χώρες περιόρισαν την αλληλεξάρτηση μεταξύ τους σε απόσταση 3 ναυτικών μιλίων, αλλά διεκδίκησαν εδαφικές θάλασσες 12 ναυτικών μιλίων σε σχέση με όλες τις άλλες χώρες (Tsakonias, 2004).

Η θέση της Τουρκίας είναι ισχυρότερη όσον αφορά τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ιδιαίτερα εκείνα που βρίσκονται κοντά στις ακτές της. Μερικά από τα νησιά του Δυτικού Αιγαίου βρίσκονται πολύ κοντά στην ηπειρωτική ακτή της Ελλάδας και, ως εκ τούτου, αποτελούν ουσιαστικά τμήμα της ηπειρωτικής Ελλάδας. Στο ανατολικό μισό, όμως δεν έχουν τους ίδιους γεωγραφικούς δεσμούς με την ελληνική ηπειρωτική χώρα και την παρούσα απειλή ασφάλειας και ναυσιπλοΐας στην Τουρκία. Ένας πιθανός συμβιβασμός μπορεί να είναι η αποδοχή μιας χωρικής θάλασσας μήκους 12 ναυτικών μιλίων από τις ακτές της Ελλάδας, αλλά όχι από τα νησιά της. Άλλο μπορεί να είναι να επιτρέψει τουλάχιστον σε κάποια από τα νησιά της Ελλάδας στο δυτικό Αιγαίο, να δημιουργήσουν ζώνες 12 ναυτικών μιλίων, συνεχίζοντας παράλληλα να συμπεραίνει ότι τα ανατολικά ελληνικά νησιά πρέπει να περιορίζουν τις εδαφικές θάλασσές τους σε 6 ναυτικά μίλια (Syrigos, 1998).

Βιβλιογραφία

- ◆ Αλεξανδρής, Α., Βερέμης, Θ., Καζάκος, Π., Κουφουδάκης, Β., Ροζάκης, Χ., Τσιτσόπουλος, Γ., Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987, εκδ. Γνώση, 1991.
- ◆ Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος, Μαγκλιβέρας Κωνσταντίνος, «Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας», εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2014.
- ◆ Βερέμης, Θάνος, Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-2006, εκδ. Ι. Σιδέρης, 2007.
- ◆ Γίοκαρης Άγγελος, «Η πρακτική των δικαιοδοτικών οργάνων στην εφαρμογή του διεθνούς δικαίου», εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2012.
- ◆ Δίπλα, Χαριτίνη, «Η Ελληνο-Τουρκική Διαφορά για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου», ΕΛΙΑΜΕΠ, 1992.
- ◆ Δίπλα Χ. «Η νομολογιακή εξέλιξη των αρχών της θαλάσσιας οριοθέτησης και η επίδρασή της στην ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου» στην έκδοση «Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας (Πρακτικά Συμποσίου Ρόδος, 4-6 Νοεμβρίου 1994)» ΕΚΕΜ, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα 1996.
- ◆ Ζαφειρόπουλος Ι., «Το πρόβλημα της Οριοθετήσεως της Υφαλοκρηπίδας», εκδ. Πιτσιλός, Αθήνα, 1995.
- ◆ Ηρακλείδης, Αλέξης, Άσπονδοι Γείτονες. Ελλάδα-Τουρκία: Η Διένεξη του Αιγαίου, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2007.
- ◆ Θάνος Ντόκος – Παναγιώτης Τσάκωνας, Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας. Οικοδομώντας το Ελληνικό Μοντέλο στον Εικοστό Πρώτο Αιώνα (Εκδόσεις Πααζήσης, Αθήνα, 2005) – Το σχετικό κεφάλαιο για την Κρίση των Ιμίων, σελ. 257-275.

- ◆ Θεοδωρόπουλος, Βύρων, «Οι Τούρκοι και Εμείς», εκδ. Φυτράκης, Αθήνα, 1988.
- ◆ Θεόδωρος Κουλουμπής-Κώστας Υφαντής, «Μεταβάλλοντας το Δίλημμα Ασφάλειας στο Αιγαίο. Ελληνικές Στρατηγικές Εδίλογές και Δομικοί Περιορισμοί: Μια Ρεαλιστική Προσέγγιση» στο Π. Τσάκωνας (επιμ.), Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Μια Συνολική Προσέγγιση (Τόμος Β', Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003).
- ◆ Ιωάννου Κρατερός, Στρατή Αναστασία, «Δίκαιο της θάλασσας», εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2013.
- ◆ Δημήτρης Καιρίδης, «Η Εξωτερική Πολιτική του Εκσυγχρονισμού: Από την Αντιπαράθεση στην Αλληλεξάρτηση» στο Π. Τσάκωνας (επιμ.), Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Μια Συνολική Προσέγγιση (Τόμος Β', Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003).
- ◆ Κεντρωτής, Κυριάκος, Αεροναυτικές Ασκήσεις στο Αιγαίο. Ελλάδα-Τουρκία. Διεθνές Δίκαιο και Γεωπολιτική, Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999.
- ◆ Λιάκουρας Π., Από την Υπογραφή στην Επικύρωση των Διεθνών Συνθηκών, Οι Υποχρεώσεις έναντι των Ακύρωτων Συνθηκών και των Άλλων Μορφών Δέσμευσης, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2013.
- ◆ Λιάκουρας Π., «Δυνατότητες Επίλυσης των Διμερών Διαφορών Ελλάδας – Τουρκίας σχετικά με την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας ή και ΑΟΖ μέσω των διεθνών Δικαιοδοτικών Μηχανισμών»,
- ◆ Μιχαήλ Μ., «Η Υφαλοκρηπίδα των Ελληνικών Νησιωτικών Συμπλεγμάτων του Αιγαίου και το Διεθνές Δίκαιο» εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή Νοέμβριος 1983.
- ◆ Μυλωνόπουλος Χ. Χρίστος, «Ποινικό Δίκαιο- Γενικό Μέρος, Τόμος 2ος», εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα, 2008.
- ◆ Οικονομίδης Κ. «Θέματα Διεθνούς Δικαίου και Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993
- ◆ Παζαρτσί, Χουσεΐν - Οικονομίδης, Κων/νος, Το Καθεστώς Αποστρατιωτικοποίησης των Νησιών του Ανατ. Αιγαίου – Το Νομικό Καθεστώς των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου, Εκδόσεις Γνώση-ΕΛΙΑΜΕΠ, 1989.
- ◆ Παναγιώτης Ήφαιστος-Αθανάσιος Πλατιάς, Ελληνική Αοτρετική Στρατηγική, Εκδόσεις, Παβαζήσης, Αθήνα, 1992.

- ◆ Παναγιώτης Τσάκωνας, «Καθεστώτα Ασφαλείας και Περιφερειακή Σταθερότητα: Η Περίπτωση του Ελληνοτουρκικού Ανταγωνισμού των Εξοπλισμών» στο Χ. Γιαλλουρίδης και Π. Τσάκωνας (επιμ.), Ελλάδα και Τουρκία Μετά το Τέλος του Ψυχρού Πολέμου (Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1999)
- ◆ Περράκης, Στέλιος (επιμ.), Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003.
- ◆ Ροζάκης Χ., «Το Διεθνές Νομικό Καθεστώς του Αιγαίου και η Ελληνοτουρκική Κρίση. Τα διμερή και τα διεθνή θεσμικά ζητήματα», στην έκδοση «Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987», εκδ.Γνώση, Αθήνα 1991.
- ◆ Σαρηγιαννίδης Χ. Μιλτιάδης, «ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ, Βασικά Νομοθετήμενα», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2013.
- ◆ Στρατή Αναστασία, «Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες και Οριοθέτηση με γειτονικά κράτη», εκδ. ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2012.
- ◆ Συρίγος, Άγγελος, The Status of the Aegean Sea According to International Law, Sakkoulas/Bruylant, 1997.
- ◆ Συρίγος, Άγγελος, Σχέδιο Ανάν: οι Κληρονομίες του Παρελθόντος και οι Προοπτικές του Μέλλοντος, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2005.
- ◆ Συρίγος, Ά. Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2015.
- ◆ Τζήμητρας Χ. «Η Υφαλοκρηπίδα των Νησιών στη διεθνή νομολογία» Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1997
- ◆ Τσάλτας, Γρηγόρης, «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο Περράκης (επιμ.), Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων.
- ◆ Χορτάτος, Π. Κωνσταντίνος, « Η Ελληνοτουρκική διαφορά επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και οι προβληματισμοί παραπομπής προς επίλυση ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, Γεωγραφική δικαιοσύνη ή δικαστικός συμβιβασμός», Σάκκουλας, Αθήνα 2012.
- ◆ Ahnish F.«The international law of maritime boundaries and the practice of states in the Mediterranean Sea», Oxford 1993

- ◆ Aydin, Mustafa and Kostas Ifantis (eds), *Turkish-Greek Relations: Escaping from the Security Dilemma in the Aegean*, (New York: Frank Cass Publishers, 2002).
- ◆ Bolukbasi, Deniz, *Turkey and Greece. The Aegean Disputes*, Routledge Cavendish, 2004.
- ◆ Charney J.. «Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law», *AJIL*, Vol.88 (1994)
- ◆ Couloumbis, Theodore, *The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle*, (New York: Preager, 1983).
- ◆ Droutsas, Dimitris and Panayotis Tsakonas, ‘Turkey’s Road Map to the European Union: Implications for Greek-Turkish relations and the Cyprus Issue’, *Hellenic Studies*, 9, 1 (2001), pp.77-100.
- ◆ Georgacopoulos J. «The Aegean Sea Continental Shelf Problem, Presentation of the Greek Case», *International Business Lawyer* 1978, Vol. 6(v) Great Britain.
- ◆ Grigoriadis, Ioannis, *The Davutoglu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, ELIAMEP Working Papers No. 10, Athens, 2010.
- ◆ Gross L. «The Dispute between Greece and Turkey concerning the Continental Shelf in the Aegean», *AJIL*, Vol. 71, 1977
- ◆ Gunduz A. «Shelves in the Aegean» in *Hellenic Studies «The Aegean Dispute* « ed. Constantinides S. & Arnopoulos P.,(Canada)Vol. 4/2, 1996
- ◆ Gurel, Sukru Sina, *Οι Τουρκο-Ελληνικές Σχέσεις (1821-1993), μετάφραση Παντελής Τουλουμάκος, Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, 2008.*
- ◆ Isiksal Huseyin, ‘An analysis of the Turkish-Greek relations from Greek Self and Turkish Other perspective: Causes of antagonism and preconditions for better relationships’, *Alternatives*, 1, 1 (Spring 2002), pp.116-135.
- ◆ Kariotis, T. (2007). *A Greek exclusive economic zone in the Aegean Sea. The Mediterranean Quarterly*, 18(3).
- ◆ Kariotis Th. «The case for a Greek Exclusive Economic Zone in the Aegean Sea», *Marine Policy*, January 1990
- ◆ Karl D. «Islands and the Delimitation of the Continental Shelf : a framework for analysis» , *AJIL*, Vol. 71, 1977

- ◆ Keridis, Dimitris and Dimitris Triantafyllou (eds.) *Greek-Turkish Relations in the Era of Globalization*, (Washington DC: Brassey's 2001).
- ◆ Kirisci, Kemal, 'The enduring rivalry between Greece and Turkey: Can democratic peace break it?', *Alternatives*, 1, 1 (Spring 2002), pp.38-50.
- ◆ Krebs, Ronald R., 'Perverse Institutionalism: NATO and the Greco-Turkish Conflict', *International Organization*, 53, 3 (Spring 1999).
- ◆ Koymen A. «The Aegean Sea Continental Shelf Problem, Presentation of the Turkish Case», *International Business Lawyer* 1978, Vol. 6(v) Great Britain.
- ◆ Loizides, Neophytos, 'Greek-Turkish dilemmas and the Cyprus EU accession process', *Security Dialogue*, 33, 4 (December 2002), pp.429-442.
- ◆ Moustakis, Fotios and Michael Sheehan, 'Democratic Peace and the European Security Community: The paradox of Greece and Turkey', *Mediterranean Quarterly*, (Winter 2002), pp.69-85.
- ◆ Oguzlu, Tarik, 'Is the latest Turkish-Greek détente promising for the future?', *European Security*, 12, 2 (Summer 2003), pp.45-62.
- ◆ Panayotis Tsakonas and Thanos Dokos, "Greek-Turkish Relations in the Early Twenty-first Century: A View from Athens" στο Lenore Martin (ed.), *The Future of Turkish Foreign Policy (BSCIA Studies in International Security, MIT Press, Cambridge, Mass., 2004)*.
- ◆ Panayotis Tsakonas "The Security Dilemma in Greek-Turkish Relations: Theory and Practice", *Hellenic Studies/Etudes Helleniques* [Special Issue on: Is the Greek-Turkish Conflict a Security Dilemma?], Vol. 9, No. 2, Autumn 2001.
- ◆ Panayotis Tsakonas, *The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations. Grasping Greece's Socialization Strategy* (New York: Palgrave/Macmillan, 2009).
- ◆ Poulantzas N. «The New International Law of the Sea and the Legal Status of the Aegean Sea», *Revue Hellenique de Droit International* (1991).
- ◆ Psomiades, Harry, *The Eastern Question: The Last Phase. A Study in Greek-Turkish Diplomacy*, (New York: Pella, 2000).

- ◆ Siegl, Erik, 'Greek-Turkish Relations: Continuity or Change?', *Perspectives: Central European Review of International Affairs*, 18 (2002), pp. 40-52.
- ◆ Syrigos A. «The Status of the Aegean Sea according to International Law» Sakkoulas 1998.
- ◆ Tsakonas, Panayotis J. and Christodoulos K. Yallourides (eds), *Greece and Turkey After the End of the Cold War*, (New York and Athens: Melissa, 2001).
- ◆ Tsakonas, Panayotis, 'Understanding Greece's Strategy vis-à-vis Turkey: From Discord, to Détente, to Resolution?', *Mesogeios*, 22-23, (Summer 2004).
- ◆ Rumelili, Bahar, 'Liminality and perpetuation of Conflicts: Turkish-Greek relations in the context of community building by the EU', *European Journal of International Relations*, 9, 3 (2003), pp.213-248.
- ◆ Tsaltas G. «Le plateau continental et le différend greco-turc en mer Egee» in *Hellenic Studies «The Aegean Dispute* « ed. Constantinides S. & Arnopoulos P., Vol. 4/2 (Canada)1996
- ◆ Velos J. «The Aegean Continental Shelf dispute between Greece and Turkey and the international law principles applicable in the delimitation of the Aegean continental shelf « , *Revue Hellenique de Droit International* 40/41 1987-1988
- ◆ Wilson A. «The Aegean Dispute», *Adelphi Papers No 155*, The International Institute for Strategic Studies, London, 1979
- ◆ Zahariadis, Nicholas, 'A framework for improving Greek-Turkish relations', *Mediterranean Quarterly*, (Fall 2000), pp.98-116.
- ◆ Van Dyke, J. M. (1996). *The Aegean Sea dispute: options and avenues. Marine policy*, 20(5), 397-404.
- ◆ Georopolus, A. A. (1988). *Delimitation of the Continental Shelf in the Aegean Sea. Fordham Int'l LJ*, 12, 90.
- ◆ Georgacopoulos, J. (1978). *The Aegean Sea Continental Shelf Problem-Presentation of the Greek Case. Int'l Bus. Law.*, 6, 479.
- ◆ Wilson, A. (1979). *The Aegean Dispute* (No. 155). London, UK: International Institute for Strategic Studies.

- ◆ Pratt, M., & Schofield, C. (1996). The Imia/Kardak Rocks Dispute in the Aegean Sea. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, 4(1), 62-69.
- ◆ Elias, T. O. (1980). The doctrine of intertemporal law. *American Journal of International Law*, 74(2), 285-307.
- ◆ Richardson, E. L. (1988). Jan Mayen in perspective. *American Journal of International Law*, 82(3), 443-458.
- ◆ Acer, Y. (2017). *The Aegean maritime disputes and international law*. Taylor & Francis.
- ◆ Koymen, A. F. (1978). The Aegean Sea Continental Shelf Problem-Presentation of the Turkish Case. *Int'l Bus. Law.*, 6, 495.
- ◆ Athanasopoulos, H. (2001). *Greece, Turkey and the Aegean Sea: A case study in international law*. McFarland.
- ◆ Brown, E. D. (1997). Dispute settlement and the law of the sea: the UN Convention regime. *Marine Policy*, 21(1), 17-43.
- ◆ Phylactopoulos, A. (1974). Mediterranean discord: Conflicting Greek-Turkish claims on the Aegean seabed. *The International Lawyer*, 431-441.